CRXIXI
943

BASILE C. LIVIANU

FURIA SUICIDIULUĬ

STUDIUL CAUSELOR PRINCIPALE

CARI

VICIAZĂ ORGANISMUL NOSTRU SOCIAL

BUCUREȘCĬ

TIPO-LITOGRAFIA SOCIETĂȚII „TIPARUL"
STRADA COVACĬ, No. 14
1900

Prețul 2 Lei.

www.digibuc.ro

BASILE C. LIVIANU

FURIA SUICIDIULUĬ

STUDIUL CAUSELOR PRINCIPALE

CARĬ

VICIAZĂ ORGANISMUL NOSTRU SOCIAL

BUCURESCĬ

TIPO-LITOGRAFIA SOCIETĂŢII „TIPARUL"
STRADA COVACI, No. 14
1

www.digibuc.ro

DOCTORIA SUFLETULUI
J. POPESCU BĂJENARU
AUTOR Basile C. Siviasu.
VOL Furia suicidului
Nº 2930 ANUL 1900

FURIA SUICIDIULUI

O furie îngrozitoare de suicidiu a coprins de o bună bucată de vreme, societatea, noastră și merge din ce în ce crescênd. Nu trece o zi, în care ziarele să nu aducă, la cunoștința publicului, casurĭ de suicidiĭ saŭ de tentative de suicidiĭ.

Întocmaĭ ca o boală contagioasă, furia suicidului a coprins toate clasele societățeĭ: bărbațĭ și femeĭ, bătrînĭ și tineri, avuțĭ și săracĭ, culțĭ și inculțĭ, sănătoșĭ și bolnavĭ, căsătoriți și celibatarĭ, orășenĭ și țăranĭ, militarĭ și civilĭ, rentierĭ și muncitorĭ, patronĭ și servitorĭ, până chiar și copiĭ de 12 și de 14 anĭ, desgustațĭ de viață, aleargă cu lăcomie la suicidiu, ca la singurul liman ce 'ĭ poate scăpa de dînsa.

Când sentimentul propriei conservațiunĭ, comun tuturor viețuitoarelor pămîntului, începe a se atrofia, cu atîta repeziciune, într'o societate în care mijloacele de existență se pot procura, cu maĭ multă înlesnire ca orĭ-unde aiurea, este probă învederată, că resortul moral al acesteĭ societățĭ este foarte slăbit, că organismul eĭ este minat, de multe

www.digibuc.ro

patime funeste, de multă putreziciune morală.

Suicidiul este actul cel mai denaturat, pe care 'l poate sevîrşi fiinţa omenească; este asasinatul moral al celui ce-l făptueşte; este furtul cel mai infamant, pe care suicidul 'l face familiei şi patriei sale; este sustragerea mişeleasca de la îndeplinirea tuturor datoriilor, carî constituesc misiunea vieţei; este în fine păcatul cel mai capital şi mai de neertat, pe care 'l prevede canoanele bisericei creştine de toate riturile.

Şi acest nenorocit fenomen, cu mult mai grav de cât flagelul ciumei, care decimează populaţiunile extremului orient, s'a propagat şi s'a întins în ţara noastră cu o repeziciune uimitoare, fără ca să îngrijească pe cine-va, par-că ar fi lucrul cel mai firesc din lume. Interesul ce pune publicul în urmărirea noutăţilor d'această natură, arată că în aflarea lor, găseşte un mijloc de distracţiune.

Ast-fel, pe când febra aftoasă, pneumo-enterita şi alte boale contagioase de boi, cai, rimători şi alte vite, alarmează ţara şi provoacă mari cheltueli pentru stingerea epidemiei, punând în mişcare întreg aparatul administrativ, oamenii, sunt zilnic răpuşi de teribila contagiune a suicidului şi nimeni nu ia, nici o iniţiativă, pentru ca s'o combată.

Ziarele de specula şi-au făcut o reclamă din noutăţile de această natură, aşa că populaţiunea urbană a întregei ţări, este în toate zilele asurzită de strigătele vîn-

www.digibuc.ro

zătorilor, anunțînd numele victimelor și al orașelor în carĭ s'aŭ săvîrșit suicidele.

Publicul lacom de asemenea noutățĭ, se grăbesce a cumpăra ziarul și a'șĭ satisface curiositatea. Citesce cas urile relatate, cu indiferența, pe care a contractat-o, prin obicĭnuința cu asemenea scirĭ, ba une orĭ face chiar haz de spiritul ziaristuluĭ saŭ al reportoruluĭ, care zeflemisește causa suicidiuluĭ.

Parchetul, în toate aceste casurĭ își îndeplinește cu exactitatea cerută datoria sa. Procurorul, ia pe medicul legist și constată, prin autopsia cadavruluĭ, causa materială a morțeĭ victimeĭ. Apoĭ emite porunca că se autorisésă înmormîntarea cadavruluĭ.

Se fac preparativele înmormîntăreĭ ca pentru toțĭ ceĭ-l'alțĭ morțĭ. Familia, prieteniĭ și cunoscuțiĭ aleargă cu coroane ; se organisează o cît maĭ impunătoare pompă funebră ; se angajează cîțĭ maĭ mulțĭ preoțĭ și archiereĭ, musică militară și cor religios și răposatul este îngropat cu toată cuviința, nelipsind de multe orĭ nicĭ discursurile funebre.

Dacă suicidiul se săvîrșește într'o școală publică saŭ privată, într'un internat al statuluĭ saŭ particular și în alte asemenea instituțiunĭ similare, inspectorul autorităței respective, se transportă la fața loculuĭ ca să constate causele, carĭ aŭ decis pe victimă ca să-și curme viața. Raportul săŭ depus, dînsul se clasează la dosarul respectiv.

Guvernul, absorbit de mulțimea afacerilor statuluĭ și de interesele de partid, nu maĭ are timpul să se maĭ ocupe și de aseme-

www.digibuc.ro

nea fenomene, carĭ poate că nicĭ nu ajung la cunoştinţa sa, maĭ ales că sub raportul statisticeĭ, ne găsim foarte înapoiaţĭ în multe privinţe.

Inalţiĭ noştri prelaţĭ, care sunt de drept şi representanţĭ aĭ naţiuneĭ priveso cu mîhnire, fără îndoială, propagarea acestuĭ flagel, dar nu cred, se vede, de competinţa lor, d'a ridica glasul, d'a semnala celor în drept, funestele consecinţe ale acestuĭ înfricoşător flagel.

Deputaţiĭ şi senatoriĭ nu se preocupă de aceste lucruri. Poate că aŭ destule comisioane din partea alegătorilor respectivĭ pe lîngă autorităţile centrale, ca să le maĭ rămie timp să se ocupe şi de furia suicidiilor, maĭ ales, cînd o altă furie, furia împămînteniriloŕ, le dă atît de mult de lucru.

Serviciul superior medical n'are menirea de a se ocupa de boalele morale ale societăţeĭ, fie ele de o mie de orĭ maĭ periculoase şi maĭ funeste ca contagiunele de ciumă, holeră, febră tifoidă, difterie etc.

Studiul causelor acesteĭ epidemiĭ nu-ĭ incumbă luĭ, ci altora, deşi la urma urmeĭ şi boalele morale 'şĭ-aŭ fundamentul în viţiile organismuluĭ fisic.

Presa, în fine, crede că 'şĭ-a îndeplinit cu prisos datoria eĭ, cînd a înregistrat cu exactitate casurile de suicidiŭ şi le-a însoţit şi de o dare de seamă, asupra împrejurărilor în care s'aŭ săvîrşit. Cînd a maĭ adăogat apoĭ că motivul se bănueşte a fi dragostea saŭ mizeria, crede că a făcut un lux de informaţiuni.

www.digibuc.ro

Şi ast-fel, causele acestuĭ îngrozitor flagel care contribue, cu avorturile forţate şi cu provocarea stîrpiciuneĭ, a ne pustii ţara, rămînînd nestudiate, ca să poată fi combătute cu eficacitate, suicidiul se întinde mereŭ şi face din zi în zi maĭ multe victime.

De şi cu puţină spreranţă de un bun resultat, mă voiŭ sili a investiga succesiv, causele de căpetenie ale propagăreĭ acestuĭ flagel, pentru a le aduce la cunoştinţa celor în drept, cărora le incumbă sarcina de a lua măsurĭ pentru combaterea lor. Vor voi să se intereseze? Vor scăpa ţara de un flagel groaznic şi îşĭ vor dobîndi titlurĭ la recunoştinţa eĭ. Vor rămînea nepăsătorĭ? Grea şi neertată le va fi răspunderea.

Vom începe în capitolul următor cu examinarea primeĭ cause, care este: *Slăbirea sentimentuluĭ religios.*

www.digibuc.ro

Causele Suicidiului

I.

Slăbirea sentimentului religios

Dacă religiunea noastră ar fi fost, ca de exemplu papistaşismul în Italia, o piedică la unirea ţărilor şi la propăşirea naţională, încă n'ar fi trebuit să fie părăsită influenţelor din afară şi din năuntru, care i-a slăbit autoritatea prin slăbirea sentimentului religios al naţiuneĭ. La noĭ însă, unde interesele ţăreĭ n'aŭ venit niciodată în conflict cu interesele bisericeĭ; la noĭ unde ambele interese aŭ mers pururea în cea maĭ desăvîrşită armonie, în cît în multe împrejurăriĭ s'aŭ identificat chiar; la noĭ unde *legea* şi *moşia* aŭ constituit de la întemeierea neamuluĭ nostru, cel maĭ preţios patrimoniŭ al or-căruĭ bun român; la noĭ unde statul şi biserica, strîns unite în toate grelele împrejurăriĭ prin care aŭ fost menite să treacă, aŭ luptat împreună ca să învingă adversităţele soarteĭ şi 'şĭ-aŭ constituit titluriĭ reciproce de dragoste şi respect; la noĭ, zic, e cu neputinţă aproape

www.digibuc.ro

de explicat, cum sentimentul religios al poporului, a putut să scadă ca nicăeri în altă parte şi în interval numai de un pătrar de secol.

Intr'adevĕr, cu un pătrar de secol în urmă, bisericele mult mai numeroase de cît astă-zi, erau pline de credincioşi, cari se duceau să asiste regulat la serviciul liturghiei, în toate sărbătorile mari şi în toate duminicele de peste an. Aceste zile erau, într'adevăr, prăsnuite de către toate clasele societăţei: prăvăliile toate erau închise considerîndu-se ca un păcat nepăzirea unor asemenea zile. Toţi umblau în ţinută de sărbătoare, adică curaţi şi cu cele mai bune haine ce aveau, în respectul zilelor prăsnuite. Familiile, prietenii şi cunoscuţii, profitau de repausul sau libertatea de timp, ce le procurau aceste zile de odihnă, pentru a se visita reciproc şi a'şi îndeplini datoriile, isvorîte din legăturile care'i uneau. In timpul posturilor, cari erau cu scrupulositate păzite, petrecerile şi spectacolile de distracţiune erau suspendate, fără nevoie de ordonanţe poliţieneşti şi toate obiceiurile vechi, apucate de la părinţi, şi născute din sentimentul religios, păstrate cu sfinţenie de către toată lumea.

Astăzi, după trecere de un pătrar de secol abia, lucrurile s'au schimbat cu desăvîrşire sub raportul religiunei. Bisericele, de şi mai puţine la număr, nu mai sunt visitate la serviciul divin, în zilele de duminici şi de sărbători mari, de cît numai de cîţi-va bătrîni sau bătrîne, cu toate că populaţiunea, mai ales a Capitalei, s'a întreit într'un pătrar de secol. Ceea-ce se ob-

www.digibuc.ro

servă apoĭ la oraşe, cu nefrequentarea bisericilor, se observă şi la sate fără deosebire. Dacă două treĭ biserici din ţară, sunt îmbulzite de un public numeros la serviciul divin, ca de exemplu biserica Domniţeĭ Bălaşa din Bucureştĭ, acel public, nu este adus de sentimentul religios, de cît în mică parte; marea majoritate însă, între care şi streiniĭ, este adusă de dorinţa, de a auzi o muzică aleasă, saŭ de curiositatea de a vedea pe aceĭ şi acelea, carĭ se găsesc în curent cu ultimele jurnale ale modeĭ.

Duminicele şi sărbătorile, chiar cele numite împărăteştĭ, în afară de prima zi a Paştelui şi prima zi a Crăciunului, nu se maĭ deosebesc de zilele lucrătoare. Tîrgurile staŭ deschise în permanenţă, în toate zilele fără deosebire, cu toată legea repausului duminical, afară numaĭ cînd sunt sărbătorile israeliţilor.

Cînd sunt aceste sărbătorĭ, oraşele noastre, maĭ ales cele din Moldova, par a fi în sărbătorile Paştelui creştinesc.

Paraclisurile, carĭ se oficiaŭ de obicinuit în toate sîmbetele seara, în casele de boer, şi negustorĭ, aŭ devenit acum rarĭ excepţiunĭ, iar jocul vicleimelor, al stelelor şi alte obiceiurĭ şi tradiţiĭ, de provenienţă religioasă, aŭ căzut cu desăvîrşire în desuetudine şi aŭ fost înlocuite, cu obiceiurĭ importate din străinătate, ca pomul de crăciun şi ca sărbătoarea morţilor imitată de la catolicĭ.

Statul, ce e drept, a făcut multe şi marĭ sacrificiĭ, ca să înalţe autoritatea şi prestigiul religiuneĭ şi prin urmare, ca să ridice

www.digibuc.ro

şi să întărească sentimentul religios al poporuluĭ, dar sacrificiile sale, din nenorocire, aŭ rămas zădarnice, fiind-că măsurile luate, n'aŭ fost corespunzătoare scopuluĭ propus.

S'a înfiinţat autoritatea supremă a bisericeĭ, Sfîntul Sinod, care a fost învestit cu înalta misiune, d'a introduce în biserică şi în cler, reformele necesitate de progresul social şi compatibile, bine înţeles, cu aşezămintele soboarelor bisericeĭ răsărituluĭ.

S'a aridicat alegerea şi învestitura Mitropoliţilor şi a Episcopilor la rangul alegereĭ şi a investiturelor Suverane, prin întocmirea marilor colegiĭ electorale şi a ceremonialuluĭ investitureĭ, numaĭ pentru ca să se dea acestor demnităţĭ un prestigiŭ, superior celuĭ de maĭ nainte. S'a maĭ dat Inalţilor Prelaţi aĭ bisericeĭ noastre şi privilegiul de a fi, ca şi moştenitorul Tronuluĭ, membri de drept aĭ Senatuluĭ, reprezentanţĭ de drept aĭ naţiuneĭ, în maturul corp legislativ.

S'aŭ înzestrat mitropoliile şi episcopiile, cu seminarie organisate după tipul liceelor, ca să ne dea preoţĭ instruiţĭ pentru toate comunele din ţară, urbane şi rurale şi s'aŭ cheltuit milioane cu construcţiunea palatelor seminariale, toate înzestrate cu internate proprii.

S'aŭ cheltuit alt rînd de milioane cu restauraţiunea monumentelor religioase, ca de exemplu a bisericeĭ de la Curtea de Argeş, a mitropolieĭ din Iaşi, a bisericeĭ Treĭ Sfetite din Iaşi, a sfîntuluĭ Nicolae Domnesc din Iaşi, a mitropolieĭ din Tîrgovişte, etc. etc.

Cu toate aceste însemnate sacrificiĭ, menite a înalţa biserica naţională şi a ridica

www.digibuc.ro

sentimentul religios al națiunei, acest sentiment a mers necontenit scăzînd, parcă la acest scop ar fi tins, întocmirile expuse și sacrificiile făcute.

Ori, în fața acestui resultat, diametral opus celui așteptat, era de datoria guvernului și a Sîntului Sinod, a investiga causele acestei uimitoare anomalii, și găsindu-le în chiar defectele organisațiunei, să ia imediat măsurile eficace, pentru a introduce modificările trebuincioase.

Trebuiaŭ să vază că Sfîntul Sinod, restrîns la micul număr al Inalților noștri prelați, ale căror ocupațiuni sunt foarte numeroase, n'aŭ să poată să urmărească de aproape, neajunsurile pe cari le întîmpină, aplicarea măsurilor luate și manoperile adversarilor religiunei noastre, pentru a avisa la mijloacele de a le dejuca.

Guvernul la rîndul săŭ, atribuind nesuccesul reformelor introduse, dificultăților pe cari le încearcă ori-ce reforme la începutul punerei lor în aplicare, din causa neexperienței și a lipsei de personal preparat, pentru aplicarea lor, a crezut că lucrurile aŭ să se schimbe cu timpul și nouile întocmiri aŭ să 'și dea roadele dorite.

Ce s'a întîmplat în realitate? Din seminarii es necontenit de un pătrar de veac absolvenți, în parte buni, cari trec în facultățile de litere, matematice, științe, medicină, drept și alte specialități, numai preoți nu voesc să se facă; cei mai slabi devin candidați de învățători saŭ de alte funcțiuni publice. Pe cînd trebuia să avem astă-zi, după instituțiunile de cari biserica

www.digibuc.ro

este înzestrată, preoţi culţi la toate comunele urbane şi rurale din ţară, noi n'avem după nn pătrar de secol preoţi seminarişti nici pentru bisericile din comunele urbane.

Şi cum s'ar fi făcut preoţi absolvenţii a 7 clase seminariste, cînd această carieră nu le asigură nici măcar mijloacele celui mai modest trăiu? Eraŭ preparaţi pentru o carieră aproape fără ierarhie şi în acelaşi timp absolut fără nici o perspectivă care să-i atragă. Pe cînd pentru înaltul cler s'aŭ luat toate precauţiunile ca să'i asigure şi prestigiul şi un trai potrivit posiţiuneĭ sale, pentru preoţi nu s'a făcut absolut nimic.

Ast-fel şi oraşele, în mare parte, şi satele în general, aŭ rămas pînă în ziua de astă-zi, sub conducerea religioasă pe mîna unor preoţi, cei mai mulţi preoţiţi prin contrabandă fără ştiinţă de carte, fără probe de moralitate şi chiar cunoscuţi de vicioşi. Ce influenţă moralisătoare puteaŭ exercita dînşii asupra enoriaşilor lor? Ce poliţie puteaŭ face contra uneltirilor menite a distruge sentimentul religios al populaţiuneĭ?

Ţara s'a umplut de reviste socialiste, prin care se nega existenţa luĭ Dumnezeŭ, se înfăţişaŭ ca şarlatanii culturile, se parodiaŭ întocmirile bisericeştĭ şi se propaga materialismul vulgar, ura între clase, nimicirea instituţiunilor carĭ constitue temeliile statuluĭ. Prin nuvele şi romanţe de sensaţie, s'a sdruncinat în popor respectul legăturilor de familie şi s'a făcut apologia incesturilor, anarhieĭ şi a suicidiuluĭ.

La acest pestilentios curent, clerul nostru

www.digibuc.ro

n'a opus, n'a încercat să opue și nicĭ nu putea să opue o resistență, absolut nicĭ un obstacol.

Ast-fel, pe cît timp sentimentul religios al poporuluĭ nostru, n'a fost atacat de către vrăşmaşiĭ naționalităţeĭ noastre, el s'a menținut nealterat, cu toată starea înapoiată, în care se găsea clerul nostru mirean, sub raportul instrucțiuneĭ, fiind-că sub raportul moral, sta maĭ bine de cît astă-zĭ, cînd corupțiunea generală l'a atins și pe dînsul. De îndată însă ce socialiștiĭ aŭ început opera lor de corupțiune, vizînd maĭ cu seamă sentimentul religios și de îndată ce propagarea catolicismuluĭ s'a introdus și la noĭ, unde a făcut marĭ progrese, găsind un bun teren de exploatat, sentimentul religios, nesusținut de nimenea și atacat pe toate căile, a mers fatal slăbind.

Consecințele acesteĭ slăbiciunĭ se văd, din nenorocire, pe fie-care zi. Asupriţiĭ, bolnaviĭ, jalniciĭ, capitaliștiĭ ruinaţĭ, deceptionaţiĭ, condamnaţiĭ și în general toţĭ carĭ aŭ încercat vre-o supărare, nu maĭ găsesc în religiune o mîngîiere, un sprijin, un ajutor, după cum găseaŭ odinioară și perzînd orĭ ce speranțe, recurg la suicidiŭ pentru a-ĭ scăpa de viață.

Suicidiul încetînd de a fi pentru mulţĭ un păcat capital, de care biserica are groază; încetînd de a fi o moarte rușinoasă, infamantă, după cum era altă dată; suicisul sciind bine că nicĭ biserica, nicĭ societatea nu refuză cadavruluĭ săŭ onorurile înmormîntăreĭ, cu coroane peste coroane, cu dric de prima clasă, cu cor vocal și muzică in-

www.digibuc.ro

strumentală, cu decor de preoţi mulţi şi cu discursuri patetice, nu mai găsesce un obstacol în religiune, care să 'l oprească de la funesta pornire de a 'şi curma firul zilelor.

Altă dată, cînd se credea că suicidiul este cel mai mare păcat pe care omul 'l poate săvîrşi; că moartea prin suicid inspiră groaza societăţei; că societatea şi biserica stigmatisează cu dispreţul şi anatema sa asemenea morţi; cînd se ştia că suicisul trebuia îngropat ca dobitoacele în pustiu iar nu în cimitir; cînd se ştia că sinucişii n'aŭ dreptul la nici o pomenire religioasă; că este oprit chiar de a se pronunţa numele unui suicis într'un local sfînt, atunci religiunea era o puternică înfrînare a suicidiurilor.

Preoţii catolici, din ordinul Papei, aŭ refusat a da serviciul religios la înmormîntarea principelui ereditar al tronului Austro-Ungariei, pînă ce nu li s'a probat, că principele nu se sinucisese ci a fost asasinat. Dacă nu se făcea această probă, înmormîntarea s'ar fi făcut cu toate onorurile civile şi militare, dar fără intervenirea miniştrilor altarului.

La noi, în loc să se menţie această măsură salutară, s'a desfiinţat şi dînsa şi tocmai această desfiinţare a contribuit la slăbirea sentimentului religios. Eŭ am auzit pe mulţi zicînd, oameni de rînd bine înţeles, că dacă nu le-ar fi fost frică de păcat, şi-ar fi scurtat singuri viaţa. Ori, această frică a dispărut, de oare-ce biserica tratează în acelaşi mod şi pe suicişi ca şi pe ceî încetaţi din viaţă în mod natural.

www.digibuc.ro

In definitiv, slăbirea sentimentului religios, a lăsat drum liber corupţiunei, că să se strecoare în toate păturile societăţei; corupţiunea, neînfrînată de sentimentul religios, a slăbit moralul populaţiunei. Răpind omului ultima speranţă, pe care i-o procura biserica, la prima contrarietate saŭ suferinţă întîmpinată, el s'a simţit sătul de viaţă şi suicidiul i-a zîmbit ca o fericire. Nenorocitul! s'a asvirlit în ghiarele sale, întocmaĭ ca un alucinat, care se precipită într'un abis, crezînd că se asvîrlă în braţele uneĭ fiinţe iubite.

www.digibuc.ro

II.

Defectele educaţiunei

Educaţiunea are de scop cultura morală a fiinţei omeneşti, după cum instrucţiunea are de scop cultura ei intelectuală. Sarcina educaţiunei incumbă în primul rînd părinţilor ; în al douilea rînd şcoalei şi în al treilea rînd societăţei. Citeşi trei aceşti factori educativi sunt datori, a'şi da toate silinţele, ca să înzestreze tinerimea cu sentimentele, ce trebue s'o conducă în îndeplinirea misiunei vieţei sale, adică cu inimă nobilă, cu caracter statornic, cu dragoste de progres şi cu devotament în îndeplinirea datoriilor sale către patrie, religie, către familie şi către toţi semenii sei.

Copilul se formează după poveţele părinţilor, după învăţăturile profesorilor, după cunoştinţele dobîndite din citire şi după exemplele pe care le întîlneşte în cercul relaţiunilor sale, în mediul social care îl înconjură.

Bunele aptitudini morale de care este înzestrat de la natură, se desvoltă şi se perfecţionează prin mijlocul educaţiunei, iar relele înclinări, către care este predispus, se combat cu succes şi ajung chiar să

www.digibuc.ro

dispară cu desăvîrșire, iarăși prin efectul unei îngrijite educațiuni.

La noi sunt mulți părinți, atît în clasele avute cît și în cele mijlocii, cari cred că datoriile lor față de copii, sunt mărginite numai la sarcina bunei lor întrețineri materiale, iar că sarcina educațiunei privește numai pe învățători. De altă parte, se găsesc în corpul didactic mulți din membrii lui, nepătrunși de misiunea lor, cari cred că față de tinerimea studioasă, ei n'au altă datorie, de cît a 'i preda materiile după program, iar că sarcina educațiunei, cade exclusiv, numai în atribuțiunile părinților sau ale familiei.

Cu modul acesta nimeni nu se ocupă, sau se ocupă foarte puțin, de educațiunea unei părți a tinerimei. Copiii cresc și ajung mari, fără a li se inspira și imprima în suflet, principiile cari trebuesc să 'i călăuzească în viață, principiile care trebue să le împodobească inima și să le determine acțiunile. Cresc fără a 'și cunoaște datoriile care 'i leagă de lume și fără a contracta de mici, sentimentul îndeplinirei lor. Congresele studențești din cei după urmă doui ani confirmă, cu un lux de probe, exactitatea acestei observațiuni.

Lipsiți de această neprețuită îngrijire, de care depinde aproape exclusiv viitorul tinerimei, fisic, moral și social; pusă zilnic în contact cu camarazi din toate treptele societăței, de la cari au ocasiune a contracta rele deprinderi și întîlnind la fie-care pas în societate, exemple urîte, căci cele bune și frumoase au devenit rari, copiii

www.digibuc.ro

devin, nu ceia ce trebue să fie, nu ceia ce educaţiunea trebue să 'ĭ facă, ci aceia ce îĭ face viţiosul mediŭ, în care aŭ nenorocirea a se desvolta.

Iată pentru ce tinerimea de astă-zĭ, în genere considerată, este cu mult inferioară prin însuşirile morale, tinerimeĭ din generaţiunile primeĭ jumătăţĭ a acestuĭ secol; iată pentru ce ţara noastră, atît de bogată în caractere marĭ în acea epocă, a devenit foarte săracă de caractere marĭ, în aceastâ a doua jumătate a secoluluĭ. Sentimentul datorieĭ, adînc înrădăcinat în marea generaţiune ce a pregătit şi făptuit unirea ţărilor şi a deschis naţiuneĭ drumul la proclamarea independenţeĭ şi a regatuluĭ; acel sentiment puternic, făurit la şcoala datoriilor omuluĭ, care ne uimeşte cu exemplele pe carĭ ni le-aŭ lăsat, a scăzut într'atîta, în cît acele exemple ne par astăzĭ ca niştе cazurĭ fenomenale, cu neputinţă de a se maĭ repeta saŭ imita.

Intre multiplele cause, carĭ aŭ contribuit la scăderea sentimentuluĭ datorieĭ, se poate cita printre cele d'întîiŭ, schimbarea obiceiurilor părinţilor noştri, carĭ aŭ avut o funestă înrîurire asupra tinerimeĭ, prin viţiarea educaţiuneĭ.

Clasele avute şi chiar cele mijlociĭ din întreaga noastră societate şi maĭ ales din populaţiunea oraşelor, aŭ părăsit datoria firească, ca mamele să'şĭ alăpteze copiiĭ şi aŭ contractat răul obiceiŭ, ca sub fel de fel de pretexte, să angajeze doicĭ pentru alăptarea lor. Adevăratul motiv însă, pentru cele maĭ multe mame, este dorinţa

www.digibuc.ro

d'a nu fi împiedicate, de alăptarea copiilor, de la distracţiunĭ şi petrecerĭ.

Sentimentul copilului de mamă, care începe a se forma treptat cu discernămîntul său, se formează şi se fortifică avînd de obiect însă, nu pe mama luĭ firească, ci pe mama luĭ convenţională, pe doică. Mama prin nealăptarea copilului eĭ, pierde din iubirea luĭ şi prin urmare din autoritatea eĭ morală asupra-ĭ, o parte egală cu sentimentul matern, usurpat de doică, ceea ce represintă maĭ tîrziŭ, pentru educaţiunea copilului o necalculabilă pierdere.

Tot pentru interesul ca mamele să nu fie deranjate de la distracţiile lor, doicele continuă a fi menţinute şi după înţărcarea copiilor, sub pretextul îngrijireĭ lor şi această menţinere se prelungeşte pînă la 2, 3, 4 şi chiar 5 anĭ, aşa că afecţiunea lor de doicĭ, devine tot maĭ mare. Copiiĭ în loc de a dobîndi de la mame primele cunoştinţe şi primele sentimente, le dobîndesc de la doicĭ, de sub a cărora îngrijire es cu deprinderĭ rele, răsfăţăturĭ, capriciĭ, superstiţiunĭ, etc.

Sunt incalculabile consecinţele isvorîte din acest răŭ obiceiŭ şi din carĭ voiŭ cita cîte-va.

1. De multe orĭ se întîmplă ca doicele să fie nesănătoase; ca părinţiĭ să nu prinză de veste despre acest lucru şi ca organismul copiluluĭ, născut foarte sănătos, să fie infectat prin alăptare de boala doiceĭ şi să aibă o înrîurire funestă asupra întregeĭ vieţĭ a copiluluĭ.

2. După constatările fisiologice, alăptarea

www.digibuc.ro

exercită o mare influență asupra copilului, nu numaĭ în ceia-ce privește fisicul său, dar și în ceia-ce privește și însușirile sale morale și intelectuale. Poate ca doica să fie sănătoasă, dar cu defecte morale ; copilul nu va rămîne imun de contractarea lor.

3. Că atît sentimentul mameĭ pentru copilul eĭ, cît și al copiluluĭ pentru mama sa, nu poate ajunge nicĭ odată la desvoltarea și intensitatea la care ajunge cînd mama îșĭ alăptează copilul. Acest sentiment se împarte la copiiĭ alăptațĭ de doicĭ, între copil și mamă de o parte și între copil și doică de altă parte.

4. Fiiĭ doicilor, dațĭ altor femeĭ să-ĭ crească, se prăpădesc în mare parte prin neîngrijire ; ceĭ carĭ scapă, rămîn ca și streinĭ de părinții lor, carĭ nicĭ eĭ nu prind dragoste de dînșiĭ, cum prind dragoste părinții carĭ îĭ cresc singurĭ și sunt necontenit în contact cu dînșiĭ.

5. Doicile, ținute multă vreme în serviciul copiilor alăptațĭ de dînsele, se răcesc de bărbații lor, prin o lungă despărțire și atît unĭĭ cît și alții se dedaŭ la libertinagiŭ.

6. Prin mijloace artificiale, doicile caută a se stîrpi, fie pentru a evita greutățile sarcineĭ și ale facereĭ, fie pentru a'șĭ ascunde infidelitatea către bărbațĭ.

Iată, dintr'un singur obiceiŭ răŭ, cîte consecințe rele pot să isvorască pentru o societate, deși n'am citat de cît o mică parte dintr'însele. Se înțelege, că atunci cînd sentimentul cel maĭ firesc, care leagă

www.digibuc.ro

pe părinţĭ de copiĭ şi pe copiĭ de părinţĭ, se slăbesce pînă în gradul de a nu se maĭ putea recunoaşte, familia nu maĭ constitue pentru eĭ o instituţiune cu sumă de datoriĭ şi drepturĭ sfinte, ce isvoresc din firească eĭ organisaţiune.

Prin neîngrijirea educaţiuneĭ, copiiĭ rămîn aproape streinĭ de datoriile pe care le impune religiunea, patria, familia. Eĭ se obicinuesc a vedea în toate aceste întocmirĭ numaĭ niște lucrurĭ artificiale, săvîrşite dintr'un interes material şi nu contractéză pentru dînsele nicĭ un sentiment. De aceea la prima contrarietate întîmpinată, viaţa le pare grea de suportat şi se desfac prin suicidiŭ de dînsa, fiind că nicĭ religia, nicĭ patria, nicĭ familia nu constitue un obstacol la funesta lor pornire.

Dar neîngrijirea educaţiuneĭ copiilor, nu se observă numaĭ în fasa pruncieĭ cît durează alăptarea şi dădăcirea cum se zice. Ea continuă a se observa şi după ce copiiĭ aŭ fost daţĭ la şcoală şi în cursul studiuluĭ primar şi secundar. Nicĭ zece la sută din părinţiĭ elevilor, nu se interesézá de mersul şi purtarea copiilor, ca din cînd în cînd să se ducă la şcoală şi să se informeze de cum învaţă şi cum se poartă.

Această neglijenţă, care este chiar contra firieĭ lucrurilor şi care pînă la un punct oare-care se justifică la părinţiĭ inculţĭ şi la muncitoriĭ cu ziua, se observă maĭ puţin la aceştia de cît la părinţiĭ instruiţĭ şi cu mijloace, carĭ 'şĭ pot da maĭ bine seama de răspunderea ce le incumbă neglijarea datoriilor lor de părinţĭ. Cu patru-zecĭ de

www.digibuc.ro

ani înapoi, cînd nu era în Bucuresci de cît colegiul Sf. Sava, nu se găsea un singur elev în cursul superior, care scos la lecţie de profesorul respectiv, să zică că nu este preparat. Elevul se ascundea sub bancă, colegii lui spuneau că este afară, dar el nu îndrăsnea de ruşine să iasă, ca să zică că nu este preparat.

Acum trei ani am asistat la un curs din clasa VI-a a unuia din liceele din Capitală. Profesorul a scos la lecţie 7 elevi, cari succesiv au răspuns din bancă, că nu sunt preparaţi, fără cea mai mică jenă, ba încă aşezîndu-se jos, au început să rîză cu un aer de triumf, par'că ar fi spus lecţia perfect şi ar fi obţinut maximul notei. Şi nu eram singura persoană străină în clasă. Se mai găsea de faţă un străin, care vizita liceul în tovărăşia unui profesor local şi un bătrîn, care trebuia să fi fost părintele vre-unui elev. Lipsa de ruşine, faţă de profesor şi de asistenţi, dovedeşte întristătorul adevăr că cei 7 elevi n'aveau conştiinţa datoriei lor şi de aceea nu s'au îngrijat de loc de constatarea neîndeplinirei aceleĭ datorii.

In 1893 am întîlnit în tren un vechiu cunoscut, om cult de altmintrelea, avut şi fruntaş în judeţul său. Din vorbă în vorbă veni convorbirea şi despre copii. Dînsul îmi spuse, ca cel mai firesc lucru din lume, că se întîmplă să treacă cîte-o săptămînă, cîte două şi chiar cîte trei, fără ca dînsul şi nevasta sa să 'şi vadă copiii, cari şedeau cu dînşii în aceeaşi casă. Surprins de această mărturisire sinceră, l-am între-

www.digibuc.ro

bat de causa ce-i împedica a se vedea. El îmi răspunse curat și lămurit:

„Cînd ne sculăm noi dimineața, copiii „sunt plecați la școală; cînd vin la dejun, „noi suntem deja eșiți. Cînd vin după „prînz mănîncă pe dată și pleacă să se „plimbe saŭ să învețe la alți copii; cînd „vin seara la culcare, noi ne găsim la prie„teni, unde jocul de cărți se sparge de o „biceiŭ aproape de ziuă".

Cunoscutul meŭ mi-a făcut această mărturisire, fără nici o jenă, probă că în orășelul săŭ, nu era singurul care se găsea în această situațiune, față cu copiii lui proprii. Ducîndu-mă după cîte-va luni în acel oraș, am căutat a lua informațiuni asupra copiilor cunoscutului meŭ. Un bun prieten, la care m'am adresat ca să-mi dee aceste informațiuni, îmi zise: «e lucru de speriat; nu învață nimic: toată noaptea bat cafeurile-șantante; beaŭ, fac orgii și joacă cărți».

Lăsați fără nici un control în școală și în societate, la esamen desvoltă prin cunoștințele familiei tot felul de influențe asupra profesorilor, cari pe de o parte ca să nu nemulțumească o sumă de cunoștințe iar pe de alta ca să se scape de niște elevi leneși și vițioși, le daŭ notă de trecere saŭ de promoțiune. Cu chipul acesta trec gimnaziul și liceul și intră în studiile superioare, fără cunoștințele neapărat necesitate de aceste studii.

La ultimele examene de bacalaureat ce aŭ precedat desființarea acestui examen, s'aŭ presentat candidați cari n'aveaŭ nici

www.digibuc.ro

cel puțin cunoștințele cursului inferior al liceului. Trebuiaŭ să dea examen de literatura elenă și unii nu știaŭ nici măcar să citească elinește.

Tînărul a căruia educațiune n'a fost de nimeni îngrijită ; care a urmat orbește pornirilor sale fără a fi de nimenea stăvilit ; care s'a obicinuit din gimnaziŭ a nu se îngriji de observările și mustrările profesorilor ; care își petrece timpul cel mai prețios al studiului în cafeuri și tripouri ; care se obicinuește cu credința că prin influențe se pot dobîndi promoții, slujbe, înnaintări ; care se convinge prin propria sa experiență, că silința, buna purtare, meritul, sunt titluri inferioare influențelor; care se asvîrlă în politică ca prin excese și sălbăticii să 'și dobîndească un titlu de favoare la guvernul partidului de la putere— acel tînăr e o nenorocire pentru țară, pentru familie și pentru dînsul.

Cînd protectorul cade de la putere, el este nevoit să recurgă, pentru a putea trăi, ca și pînă aci, la escrocherii, șantaje, spionajiŭ, saŭ alte îndeletniciri necuviincioase, iar dacă nu reușește, recurge la suicidiŭ. Educațiunea nu l'a învățat să iubească munca, munca cinstită, munca nobilă, care constitue mijlocul de întreținere al oamenilor bine educați.

Dacă mare parte din părinți nu sunt pătrunși de datoriile pe care le aŭ față de copiii lor; dacă o parte a personaluluĭ didactic nu 'și înțelege misiunea față cu elevii lor, de cît într'un mod foarte restrîns, adică mărginită numaĭ la partea instruc-

www.digibuc.ro

tivă, societatea la rîndul ei, nu oferă tinerimei de cît rele exemple, care contribue a'i agrava şi mai mult starea vrednică de plîns în care se găseşte.

De pe băncile şcoalei, elevii întîlnesc, în toate manifestaţiunile vieţei sociale, fapte de natură a le face o convingere că ştiinţa, activitatea, buna purtare şi punctualitatea în îndeplinirea datoriilor, n'aŭ nici o valoare în consideraţia acelora cari conduc afacerile publice. Experienţa 'i convinge din potrivă, din ce în ce mai mult, că prin linguşire, slugărnicie, venalitate şi alte mijloace reprobate de morală dar admise în practică, cineva poate ajunge mai departe pe scara ierarhiei sociale, de cît prin muncă şi merit.

Preferinţa dată interesului personal saŭ de partid, interesului general, a cocoţat în multe trepte înalte ale ierarhiei biuroucratice şi chiar în şcoale, oameni fără nici o cultură, cu o moralitate îndoioasă şi cu o reputaţiune usurpată. Aceste exemple aŭ o funestă influenţă asupra moralului tinerimei, căci o fac a părăsi adevărata cale care duce la progres, pentru a lua calea josnică a umilinţei care-i conduce mai repede la dobîndirea bunurilor materiale ale vieţei.

Prin exemplele pe care societatea le oferă tinerimei, nu face de cît s'o conrupă şi să grăbească degenerarea neamului nostru.

---

www.digibuc.ro

III.

Abusul de tipar

S'a zis că presa este a patra putere în stat, și s'a mai zis că presa este cel mai eficace mijloc de educațiune socială. Nimeni nu 'i poate tăgădui acest rol și această misiune, dar pentru ca să ajungă să și le poată îndeplini, se cer cu totul alte mijloace de cît cele de cari se servește.

«Ioan Brătianu este un nebun, fost in-«tern al unui spital de alienați din Paris; «Lascar Catargiu, un ignorant ramolit; D. «A. Sturdza un infam trădător de neam; «P. P. Carp un bufon al palatului, etc.» sub titluri de această natură și altele mai vulgare, ca «un bucătar al Fanarului», saŭ «un spion al străinului», «un lacheŭ al cutărui ministru străin», sunt prezentați naționei fruntașii țărei noastre, destinați a conduce carul statului.

Cu acest limbagiŭ de care se servește o mare parte a organelor presei politice, presa nu poate ajunge nici o dată la îndeplinirea misiunei sale; ea devine, nu cea ce trebue să fie, un mijloc de educațiune socială, ci un mijloc propagator de corupțiune și anarchie.

www.digibuc.ro

In literatură de asemenea abusul de tipar a pricinuit mari pagube morale. Oameni fără competinţă în această materie, fără nici o cunoştinţă de istoria literaturei noastre saŭ a literaturei vr'unei limbi din lume, şi-aŭ însuşit rolul de critici şi fără nici un scrupul de veneraţiunea pe care o are ţara, de memoria acelora cari ne-aŭ regenerat limba şi aŭ îndrumat'o pe calea progresului, i-aŭ batjocorit fără nici o rezervă ca pe nişte fiinţe de rînd, cari s-aŭ amestecat în lucruri mai pre sus de priceperea lor.

«Ion Heliade Rădulescu a fost un încurcă-«lume care a încercat toate genurile lite-«rare şi n'a făcut în nici unul nici o pri-«copseală; Dimitrie Bolintineanu un versi-«ficator şi nimic mai mult; Vasile Ale-«xandri un culegător de poesii populare, «un prost autor dramatic şi un plagiator, «Grigore Alexandrescu, un fabulist greoiŭ «care n'a cunoscut nici regulele cadenţei; «C. A. Rosetti, Cesar Boliac, George Cre-«ţeanu, Alexandru Sihleanu, N. Nicoleanu, «talente ordinare, poeţi deja uitaţi.»

Cam acesta este limbagiul unei părţi a presei literare, atît cu privire la poeţii generaţiunei trecute cît şi cu privire la scriitorii noştri din deosebitele ramuri ale literaturei naţionale. Este adevărat că rătăcirile unor ast-fel de scriitori, cari aŭ întrerupt de timpuriŭ relaţiunile cu şcoala, nu sunt băgate în seamă şi nici chiar citite de societatea cultă; nu este însă mai puţin adevărat că ele contribuesc mult la

www.digibuc.ro

pervertirea bunului simţ al claselor inculte şi mai cu seamă al tinerimii studioase.

Prin citirea acestor critice, tinerii îşi fac o urîtă idee despre scriitorii ponegriţi astfel; perd interesul şi chiar curiositatea d'a mai citi ceva din lucrările lor; se măresc, remîind sub impresiunea criticilor citite, dacă critici se poate numi, nişte pamflete de această natură.

In chestiunile filosofice-morale-sociale, ziarele şi revistele, căzute pe mîna descreeraţilor saŭ fondate de dînşii, aŭ încurcat minţile celor simpli şi credulŭ şi mai cu seamă ale claseĭ ţărăneştĭ cu fel de fel de teoriĭ subversive şi anarhice, tinzînd la nimicirea familieĭ, la învrăjbirea claselor, la distrugerea instituţiunilor fundamentale ale statuluĭ, la stingerea sentimentuluĭ religios şi la desnaţionalisare.

Scrierile cele mai vătămătoare şi mai imorale, carĭ s'aŭ publicat în străinătate, li s'a făcut reclama de către ziarele şi revistele noastre, prin criticile foarte lăuduroase ce li s'a adus. Prin această reproducere şi critică urmată, s'a făcut un îndoit răŭ. S'aŭ introdus şi în ţara noastră nişte scrierĭ rele şi s'a interesat publicul la citirea lor. Răscoalele ţărăneştĭ şi propagandele socialiste aŭ fost resultatul acestuĭ abus de tipar.

Avem îndestule reviste ştiinţifice şi literare scrise de oamenĭ culţĭ şi foarte folositoare cititorilor; reviste într'adevăr instructive şi educative. Din nenorocire, tocmaĭ acestea sunt maĭ puţin răspîndite din causa concurenţeĭ ce le face revistele de

www.digibuc.ro

căpătuială și carĭ sunt cu maĭ mult interes căutate și citite, fiind-că lingușesc patimile mulțimilor ignorante.

Specula, fiind mobilul unuĭ mare număr de ziare și de reviste, proprietariĭ lor îșĭ daŭ silințele a mări cît maĭ mult tiragiul, ca meseria să le aducă cît maĭ mult cîștig. In vederea cîștiguluĭ, întreprinzătoriĭ de această speculă, pun de caută și publică în traduceri rele, carĭ schilodesc limba, romanțe rele și imorale, cărora le fac cele maĭ pompoase reclame, ca să intereseze maĭ multă lume la citirea lor și prin urmare la cumpărarea organuluĭ lor.

Acești întreprinzătorĭ, închinațĭ numaĭ interesuluĭ, nu 'șĭ daŭ și nu vor să-șĭ dea seama de răul pe care-l fac societățiĭ și maĭ cu seamă tinerimeĭ. E de mirare ca într'o țară care se bucură de o reputațiune favorabilă de civilisațiune, să se permită, în virtutea libertățeĭ preseĭ, a se specula mijloacele de corupțiune.

Un alt articol de exploatare al ziarelor de specula sunt faptele diverse și știrile zileĭ. Faptele diverse îșĭ găsesc locul lor în ziare, ca parte recreativă ca să zic astfel, și constă din micĭ bucățĭ, avînd de obiect istorioare, cuvinte de spirit, descoperirĭ și cu un cuvînt tot ceea-ce poate să distreze pe cititor. In alegerea lor însă, cronicarul saŭ reporterul nu trebue să piarză din vedere, că dînsele caută să fie morale, pentru a-șĭ găsi locul în rubrica respectivă.

La noĭ, ziarele de specula se întrec, care maĭ de care, să publice fapte diverse maĭ

www.digibuc.ro

scandaloase, mai imorale, fiind-că plac mai mult celor ce-şi petrec viaţa prin cafenele şi în libertinagiŭ. Prin mahalale şi în sate, sunt citite în auzul fetelor şi băeţilor, carî se obicînuesc cu auzul lor, şi 'şi permit fără nicî o sfială, fără nicî o ruşine, a le împărtăşi şi dinşii altora, ca lucruri firesti şi cuviincioase.

Nu mai vorbesc de ziarele carî îşi propun ca scop unic nuvelele galante dar triviale şi alte foi periodice.

Intîmplările zilei constitue partea cea mai productivă a ziaruluĭ. Reporterii aleargă cu cel mai mare interes, din secţiune în secţiune, ca să ia note de toate întîmplările ajunse la cunoştinţa poliţiei: bătăi, furturi, delicte, crime şi tot felul de scandale; apoi răsfoesc ziarele din străinătate, purtătoare de asemenea informaţiuni şi ca şi cînd n'ar fi destule scandalele din ţară, înregistrează şi pe cele de peste hotare.

Cînd raporturile secţiunilor nu procură ştirî îndestulătoare, pentru coloanele respective şi cînd ziarele din străinătate sunt şi dînsele sărace de asemenea ştirî, golul se suplineşte cu informaţiuni inventate, de mare sensaţiune, carî se anunţă şi prin prospectul materiilor, afişate pe toate stradele şi la toate chioşcurile.

Lucrul în aparenţă pare inofensiv, nevătămător; în realitate însă, aducerea la cunoştinţa mulţimeî a acestor ştirî, chiar atuncî cînd sunt adevărate, are o mare înrîurire asupra cititorilor. Îi obicînueşte cu aflarea lor, aşa în cît nu-i mai emo-

www.digibuc.ro

ţionează de cît lucrurile foarte grave, adică scenele de o extremă imoralitate, crimele de o excesivă ferocitate.

O escrocherie neingenioasă, o răpire fără vărsare de sînge, o tîlhărie fără torturi ingrozitoare, un omor fără premeditaţie şi un suicidiŭ avînd de causă nebunia saŭ miseria, sunt lucrurĭ obicĭnuite, carĭ nu maĭ mişcă pe cititor. Ca să-l misce, trebue să fie la mijloc împrejurărĭ îngrozitoare.

Răul cel maĭ mare însă, pe care-l produce publicaţiunea escrocheriilor, furturilor, delapidărilor, adulterelor, infanticidelor, avorturilor forţate, tîlhăriilor, asasinatelor şi celor-l'alte crime, consistă în faptul că înlesnesc exemple şi servă ca un stimulent, celor aplicaţĭ la asemenea nelegiuirĭ, ca să se pornească în săvîrşirea lor.

Intr'un congres medical internaţional ţinut la Roma în Capitoliŭ la 1872, s'a tratat chestiunea suicidielor. Unul din membrĭĭ congresuluĭ a demonstrat şi dovedit cu argumente ştiinţifice, relative la sugeraţiune şi a constatat cu date statistice, că publicarea casurilor de suicidiŭ, este însă şi o causă a înmulţireĭ lor.

Congresul, admiţînd conclusiunile mediculuĭ care a susţinut această teorie, a decis să roage pe guvernul italian să intervie şi pe lîngă cele-l'alte guverne, ca la rîndul lor să mijlocească pe lîngă proprietarĭ şi redacţiunile ziarelor, ca să nu maĭ dea publicaţiuneĭ ştirea suicidielor întîmplate.

Guvernul italian a intervenit pe lîngă organele de publicitate ca să se abţie de la anunţul suicidielor, punîndu-le în ve-

www.digibuc.ro

dere mijlocirea congresului și toate au consimțit a interzice publicarea acestor scirĭ. Statistica anului următor a constatat, că casurile de suicidiŭ aŭ scăzut cu mai mult de jumătate la sută, prin aplicarea acesteĭ măsurĭ.

Măsura ar fi avut aceeași eficacitate, dacă s'ar fi întins la toate delictele, la toate scandalurile, la toate imoralitățile și la toate anunțurile de întreprinderĭ nepermise de legĭ. Un pungaș, care citește în jurnal că un commeseriaș al săŭ, a săvîrșit un furt d'o nepomenită îndrăsneală, se simte în sine umilit, ca tovarășul săŭ să'l întreacă în reputația de abilitate și în dorința de a'l întrece, se decide a săvîrși un furt în condițiunĭ și mai îndrăsnețe.

Multe femeĭ carĭ n'au curagiul să ia substanțe avortive, se decid în cele din urmă să o facă, aflînd din ziare că a maĭ făcut'o și cutare, care era de-o constituțiune mai slabă și cutare alta care prin vrîsta eĭ, se poate zice că este încă un copil. Exemplele pe carĭ i le oferă ziarele 'ĭ daŭ curagiul a săvîrși nelegiuirea propusă. Exemplele de această natură se pot cita cu sutele.

In sfîrșit, să vin și la anunțurĭ. Reclama, este un mijloc foarte legal, de a se face cine-va cunoscut publiculuĭ, ca specialist într'o știință saŭ artă, saŭ de a'șĭ recomanda articolele industriale, comerciale etc. Chiar atuncĭ cînd reclama este exagerată, încă este permisă, fiind-că n'are nimic în sine de imoral, de ilegal.

Cînd însă reclama saŭ anunțul are de

www.digibuc.ro

obiect un ce ilegal orĭ imoral, ziarul care publică aceasta, săvîrşeşte însuşĭ o necuviinţă, fiind-că nu trebue să ofere cititorilor luĭ, anunţurĭ saŭ reclame scandaloase, indecente şi imorale.

Să presupunem că i-ar veni în minte unuĭ libertin, să facă un anunţ prin ziare, că voeşte a angaja o fată ca concubină, în vîrstă de la 12 pînă la 14 anĭ şi întrunind condiţiunile de forme pe carĭ le ar indica fără ruşine prin publicaţiune. Imoralitatea unuĭ asemenea anunţ ar fi imputabilă numaĭ clientuluĭ, autorul anunţuluĭ, saŭ ar fi imputabilă şi ziaruluĭ care l'a publicat? Orĭ-care om, cu mintea sănătoasă, va răspunde fără să şovăiască, că răspunderea e de o mie de orĭ maĭ gravă pentru ziar, de cît pentru libertin.

Un doctor evreŭ a găsit cu cale să scrie o carte, întitulată arta saŭ ştiinţa de a nu face copiĭ, şi pentru ca să o desfacă, a recurs la anunţurĭ prin ziare, la reclame prin organele preseĭ. Scrierea doctoruluĭ evreŭ este imorală, este ilegală, este dăunătoare pentru familiĭ, pentru ţară şi pentru omenire.

Este imorală, pentru că tinde a nimici o lege a natureĭ; este ilegală, fiind-că codul penal pedepseşte sterilitatea forţată; este păgubitoare familieĭ, patrieĭ şi omenireĭ, fiind-că duce ladistrugerea lor prin împiedicarea reproducţiuneĭ specieĭ omeneştĭ.

Cu toate acestea, s'aŭ găsit jurnale, care se dea ospitalitate unor ast-fel de anunţurĭ, carĭ să propage cea maĭ fatală plagă ce poate lovi o societate, cea maĭ îndrăsneaţă

www.digibuc.ro

şi mai imorală învăţătură, ce se poate da unei femei. A trebuit să se alarmeze opiniunea publică, pentru ca acea scriere să fie scoasă din comerţ şi anunţul ei suprimat din ziare.

O altă indrăsneaţă imoralitate consistă în anunţurile, făcute prin organele de publicitate de către cărturăresele carî voesc să înşele publicul, cu arta de a ghici trecutul, presentul şi viitorul, clienţilor carî vor voi să le onoreze cu consultarea lor.

Legea penală pedepseşte aceste înşelăciunî, după cum pedepseşte şi tripourile. Cărturăresele, carî aŭ firme că practică această meserie oprită, sfidează legea, sfidează autorităţile statului însărcinate cu paza legilor şi pedepsirea celor ce le calcă. Ele sfidează opiniunea publică, publicîndu-şî prin ziare meseria, pe care o exercită, deşi le este absolut interzis exerciţiul eî.

Ziarele a căror misiune este de a controla guvernul de modul în care aplică legile şi a-î denunţa orî-ce călcărî, insistînd de a se lua măsurî de represiune, încasează taxele stabilite şi daŭ publicităţii anunţurile de exerciţiul profesiunilor imorale şi interzise.

Ast-fel, abusul tiparuluî a produs ţăreî pierderî incalculabile pe terenul politic, literar, artistic, social etc. Abusul de tipar a contribuit, cu cel puţin 75 la sută în raport cu cele alte cause, a încuragia şi răspîndi corupţiunea sub toate formele şi manifestaţiunile eî.

Abusuluî de tipar trebue imputat şi avîntul îngrozitor ce a luat în ţara noastră furia suicidielor.

---

www.digibuc.ro

IV.

Pasiunile politice

Dintre toate causele carĭ aŭ contribuit la slăbirea caracterelor şi la stricarea moravurilor noastre, nicĭ una n'a avut maĭ multă influenţă ca pasiunile politice, isvorîte din luptele dintre partide. Instituţiunile menite a ne asigura sincera şi exacta aplicaţiune a sistemuluĭ constituţional, care este basa organismuluĭ nostru politic, aŭ fost maĭ toate falşificate în aplicaţiune, treptat cu învrăjbirea luptelor dintre partide.

Partidele, puind maĭ presus de interesele generale, propriele lor interese, aŭ provocat o nestabilitate fără exemplu în alte ţărĭ, atît în legislaţiunea, cît şi în administraţia propriŭ zisă a statuluĭ nostru. Fie-care guvern a modificat la rîndul luĭ legile şi organisaţia serviciilor, după interesele partiduluĭ respectiv.

De la 1866 şi pînă în present, legea electorală, de exemplu, a fost modificată în deosebite rînduri şi a fost modificată, nu din causa lacunelor saŭ a viţiilor constatate de experienţă ci numaĭ din causa deja arătată a intereselor de partid. Modificarea eĭ a atras apoĭ după dînsa, în mod fatal

www.digibuc.ro

și modificarea altor legi de ordine politică-administrativă, ca de exemplu legea comunală, legea județeană, legea de expropriare pentru cause de utilitate publică și multe alte legi importante.

Apucînd pe această cale greșită, la un scurt interval după inaugurarea sistemului constituțional, n'am putut realisa nici cel mai mic progres, sub raportul educațiunei politice, ci din potrivă, am degenerat, pervertinduni-se și bunele însușiri cu cari eram înzestrați. Pasiunile politice aŭ mers din an în an învrăjbindu-se, pînă ce aŭ sbucnit în acte de adevărată sălbăticie.

Corupțiunea, sistematic întrebuințată ca un mijloc firesc de luptă în politică, și a dat cu îmbelșugare și cu prisosință roadele. Schimbarea opiniunilor politice, ajungînd a fi considerată de către cei mai mulți, ca un fapt corect și legal, s'a practicat din ce în ce, pe o scară mai întinsă, și această schimbare fiind producătoare de tot felul de avantagii, alegătorii aŭ trecut cu ușurință dintr'un partid într'altul, căutînd a se găsi în tot-d'auna, în cel de la putere, în cel care avea sacul cu grăunțe.

Regimul constituțional, ast-fel practicat, a devenit de mult o curată parodie. Representațiunea națională, aleasă de mandanți inconștienți de misiunea lor, s'a transformat și dînsa, iarăși într'o curată parodie, saŭ într'un fel de caricatură politică. Un asemenea sistem numai prin antinomie se mai poate numi representativ,

www.digibuc.ro

fiind-că în realitate representanța nu e de cît numaĭ aparentă.

Prin aplicarea acestuĭ funest sistem de guvernare, am mers necontenit dînd înapoĭ ca racul, sub raportul condițiunilor morale și am contractat o mulțime de deprinderĭ rele, de carĭ cu greŭ avem să ne desfacem dacă cum-va ne vom maĭ putea vre-o dată desface de dînsele.

O dată familiarizațĭ cu transacțiunile politice, al căror obiect imediat este conștiința, am întins și am aplicat întrebuințarea lor, la toate relațiunile vieței sociale și pînă chiar și la relațiunile de familie. S'aŭ văzut resolvîndu-se prin transacțiunĭ băneștĭ, chestiunĭ de inimă, de onoare, de demnitate.

Pasiunile politice sunt dar fără îndoială, causă de căpetenie a scăderei simțuluĭ moral. Demoralisarea pornită de la centru, s'a întins pînă la hotarele țăreĭ și a coprins întregul organism al administrațiuneĭ noastre publice. Avîntul eĭ este atît de puternic, în cît dispositiunile legilor în ființă și forța autorităților instituite, nu maĭ sunt îndestulătoare ca să'l poată opri.

Prin mijlocul politiceĭ, oamenĭ cu desăvîrșire necunoscuțĭ saŭ cunoscuțĭ sub note foarte defavorabile; oamenĭ fără studiĭ și fără o carieră stabilită; oamenĭ carĭ aŭ trăit din tripourĭ, samsarlîcurĭ murdare și alte expediente de aceiașĭ natură, s'aŭ ridicat în scurtă vreme la demnitățĭ înalte, la care nu pot ajunge, în mersul normal al lucrurilor, de cît bărbațĭ cu cunoștințe întinse și probate, cu moralitate nebănuită și cu anĭ îndelungațĭ de muncă în serviciul statuluĭ.

www.digibuc.ro

S'aŭ văzut de asemenea, și tot prin mijlocul politicei, oamenĭ carĭ n'aŭ moștenit nicĭ o avere de la părinți, rude saŭ streinĭ; carĭ n'aŭ exercitat nicĭ o industrie, nicĭ un comerț și nicĭ o profesiune; carĭ n'aŭ descoperit nicĭ o comoară, nicĭ n'aŭ cîștigat la loteriĭ saŭ cărți, devenind de o dată marĭ capitaliștĭ, bogătași de frunte.

De altă parte, s'aŭ văzut bărbațĭ bine educați și bine instruiți; bărbațĭ carĭ se bucuraŭ de cea mai bună reputație în societate, lăsați de o parte ca niște netrebnicĭ și refusîndu-li-se pînă și o modesă funcțiune, în care ar fi putut aduce marĭ, multe și folositoare servicĭi țărei. Se înțelege foarte ușor lucrul: cînd puterea are de scop exclusiv interesele de partid, titlul de partisan, orĭ cît de josnic ar fi, primează toate titlurile, orĭ cît de puternice, de distinse și de meritoriĭ ar fi.

Dacă ar face cine-va o comparațiune între desbaterile corpurilor legiuitoare, urmate între anii 1866—1880, și desbaterile parlamentare urmate de la această din urmă dată pînă în present, ar rămîne surprins de marea deosebire ce va constata în defavoarea ultimei epoce. Din modul desbaterilor, se va convinge, că representanțiĭ națiunei din trecut, eraŭ cu mult mai bine pătrunși de misiunea lor, de cît cei din urmă; eraŭ mai serioși, mai capabilĭ, mai diligenți, mai desinteresați și prin urmare mai de bună credință.

Cu cei după urmă, guvernele aŭ făcut tot ce aŭ voit: aŭ modificat legile, nu după cum reclamaŭ binele obștesc, ci după cum

www.digibuc.ro

pretindea guvernul, care avea în vedere interesele partidului. De la legile politice-administrative, modificările s'aŭ întins şi la alte ramurĭ, carĭ n'aveaŭ nicĭ o relaţiune cu politica. S'aŭ făcut apoĭ legĭ de interes pur local; de interes de clase şi chiar legĭ personale, ca să se servească interesele de partid.

E necontestabil dar, că degradarea saŭ anarchia morală în care ne găsim, provine în mare parte din pasiunile politice, carĭ aŭ zămislit, născut şi dădăcit relele deprinderĭ ce ne caracterisează viaţa politică şi socială.

Aceste patimĭ neînfrînate, aceste deprinderĭ barbare şi sălbatice, carĭ ne înapoează cu un veac de civilisaţiunea timpuluĭ de faţă şi ne expune discreditului în streinătate; aceste nouĭ moravurĭ immorale, josnice şi vulgare, a trimes manicomiilor multe fiinţe, penitenciarelor mulţĭ condamnaţĭ, miserieĭ multe victime şi suicidiuluĭ mulţĭ disperaţĭ.

E fapt deja dovedit de către statisticele altor state, că în societăţile în carĭ resortul moral este slăbit, sentimentul religios se găseşte atrofiat, respectul legilor stins, autoritatea lor insuficientă, familia disprețuită şi crimele în mare creştere. În aceste societăţĭ, suicidiul ajunge a fi una din causele principale ale mortalităţeĭ, cum a fost de ex., la romanĭ, în perioada decadenţeĭ de sub ultimiĭ impĕraţĭ.

Luptele dintre partidele politice sunt folositoare, cînd nu degenerează în oarbe pasiunĭ de interese; cînd se menţin pe tă-

www.digibuc.ro

rîmul discuţiuneĭ principiilor: atuncĭ sunt educative şĭ instructive. Cine le urmăreşte are numaĭ de cîştigat şi nimic de pierdut. E o luptă nobilă, cavalerească, în care toţĭ luptătoriĭ sunt entusiasmaţĭ de aceleaşĭ sentimente: dorul de binele general, dragostea de patrie şi dragostea de lumină şi de adevăr.

Prin discuţiunea sistematică a reformelor propuse, se pot lumina asupra celor maĭ delicate şi maĭ complicate chestiunĭ, chiar şi cetăţeniĭ ceĭ maĭ de rînd, carĭ abia ştiŭ ca să citească; pot ajunge şi dînşiĭ ca să se rostească şi să opteze pentru unul din sistemele propuse. Printr'o asemenea procedare, masele pot ajunge la cunoştinţa dispoziţiunilor principale saŭ fundamentale ale legilor, sub a căror autoritate se găsesc.

In alte ţărĭ, în carĭ regimul constituţional este cu sinceritate aplicat, luptele dintre partide se mentin pe tărîmul arătat. Reformele, propuse de partidul care se găseşte la guvern, sunt în perfectă concordanţă cu principiile susţinute de către acest partid în opoziţie:; sunt, ca să zic aşa, concretisarea acelor principiĭ. Stabilitatea lucrurilor asigură conservarea ordineĭ: ordinea nu e niciŏ dată turburată de neajunsurile despre care am vorbit maĭ sus

Luptele dintre partidele politice nu sunt în acele state, ca la noĭ, un isvor îmbelşugat de cause de suicidiurĭ; este din potrivă, un isvor bine-făcător de educaţiune şi instrucţiune; este un stimulent al cetăţenilor de a se interesa de mersul afacerilor publice; un mijloc prin care sunt puşĭ în

www.digibuc.ro

stare a 'şĭ da voturile în cunoştinţă de causă. Luptele partidelor constitue în acele state, şcoala politică a cetăţenilor.

Noĭ suntem încă departe, foarte departe, de această stare de lucruri, de care, din nenorocire, avem toate probabilităţile a ne mai depărta încă şi nicĭ una măcar de a ne apropia. Apatia, indiferenţa, nepăsarea cu care privim şi auzim ororile produse de patimile politice, de delictele şi crimele ce merg îmmulţindu-se, de furia suicidiuluĭ ce merge crescînd, lasă puţin de sperat în îmbunătăţirea situaţiuneĭ în care ne găsim.

www.digibuc.ro

V.

Reaua întocmire a învățământului și excesiva extensiune ce i s'a dat

In organisarea orĭ-căreĭ instituțiunĭ publice, legiuitorul trebue să aibă tot-d'auna în vedere, trebuințele actuale pentru a cărora satisfacere s'a înființat instituțiunea respectivă. Învățământul general al unuĭ stat, ca să fie rodnic în resultate folositoare, trebue să fie ast-fel întocmit, în cît să procure tuturor ramurilor de activitate socială, și prin urmare tuturor intereselor, bărbațĭ cu cunoștințe speciale în fie-care materie și destoĭnicĭ de a iniția și săvîrși îmbunătățirile de care ar simți nevoie, fie-care ramură de activitate, fie-ce ordine de interese.

O organisațiune a învățământuluĭ, care n'ar avea de scop imediat și principal, interesele reale ale țăreĭ și trebuințele vieței populațiuneĭ, orĭ cît de corespunzătoare ar fi în teorie cu principiile științifice, în practică, nu va fi de nicĭ un folos pentru țară, ci din potrivă va fi vătămătoare din toate punctele de vedere. De ce folos ar fi, de exemplu, în Bucureștĭ o școală specială pentru limba Cafrilor, a Zulusilor, saŭ a Hotentoților? Ar fi o cheltuială zadarnică,

www.digibuc.ro

în paguba altor interese, şi o pierdere de timp—altă pagubă şi mai mare—pentru tinerimea, care ar părăsi studiile folositoare, pentru învăţarea acestor limbi, fără nici un folos practic pentru dînşii.

Invăţămîntul la noi a fost răŭ întocmit de la început, fiind-că a avut de scop principal cultura clasică, iar nu cultura specială a materiilor privitoare la deosebitele ramuri ale activităţei noastre sociale, la deosebitele interese reale ale ţărei. O asemenea organisaţiune era adaptabilă imperiului ceresc, unde populaţiunea este împărţită în două clase, a învăţaţilor şi a muncitorilor, iar nu la noi, unde populaţiunea este împărţită în sumă de clase după natura ocupaţiunei lor.

Organisaţiunea din 1864, deşi nu a fost corespunzătoare cu interesele noastre, şi prin urmare neadaptabilă condiţiunilor în care ne aflam atunci, a dat totuşi bune resultate, neaplicându-se de cât în dispositiunile ei practice, de oare-ce n'aveam de cît un număr foarte restrîns de şcoale şi nu eram preparaţi, ca să întindem imediat învăţămîntul, lipsindu-ne personalul trebuincios. Treptat, treptat însă, învăţămîntul s'a desvoltat, dar numai sub raportul studiilor clasice. Cele-l'alte ramuri de activităţi sociale, n'aŭ cîştigat nimic după urma legei din 1864, deşi dînsa prevedea multe măsuri bune cu privire la dînsele.

Cu mult înainte de 1864 se înfiinţase o şcoală de meserii sub direcţiunea lui Alexe Marin dar nimeni nu s'a mai interesat de mersul ei şi de îmbunătăţirile pe cari le

www.digibuc.ro

reclama. După cîți-va ani de lîngezeală s'a desființat saŭ s'a transformat în altă școală fără să fi dat măcar o singură serie de buni meseriași.

Am mai avut și o școală de agricultură, care a durat vr'o trei-zeci și mai bine de ani, dar care, ca și școala de meserii, n'a dat nici o serie de absolvenți, cari să se fi distins în ramura agriculturei. Toți, saŭ mai toți absolvenții acestor școli, aŭ căutat să-și găsească aiurea un mijloc de viețuire, de oare-ce n'aveaŭ însușirile trebuincioase pentru cariera agricolă.

Am avut și conservator de musică și declamațiune, etc. S'aŭ cheltuit milioane cu dînsul, în timp de zecimi de ani, dar resultatul n'a fost corespunzător cu cheltuelele făcute, cu așteptarea publicului. Dînsul nu ne-a procurat nici un artist mai de seamă. Teatrul din capitală a trebuit să'și recruteze personalul artistic d'aiurea, după cum l-a găsit, pe cînd trebuia să'l aleagă din absolvenții conservatorului.

Seminarele, multe, foarte multe în raport cu populațiunea țărei și din cari ar fi trebuit să iasă, pe fie-care an, cîte două trei sute de absolvenți, n'aŭ fost în stare, în curs de un pătrar de secol, să înzestreze cu preoți seminariști, nici măcar bisericile din comunele urbane, nici măcar bisericile din capitale și din orașele reședințe de mitropoliți și episcopi.

Același lucru s'a petrecut cu școala de bele-arte, adică cu școala de pictură, cu școala de sculptură, de arhitectură

www.digibuc.ro

etc. Sume de milioane aŭ fost asvîrlite în vînt şi mii de tinerii, carî s'aŭ destinat, unuĭ învăţămînt profesional, aŭ rămas să formeze marele contingent al proletarilor, aspiranţi la funcţiunele statuluĭ, ale judeţelor şi comunelor.

Ast-fel, pe cînd gimnasiile şi liceele, cu şcoalele militare, aŭ dat resultate îmbucurătoare, cele din urmă în tot-d'auna, cele d'întîiŭ pînă pe la 1875, cele-alte ramurĭ ale învăţămîntuluĭ profesional, aŭ rămas aproape sterile. Din nenorocire, sterilitatea lor, în loc să se atribue causeĭ din care provenea, ca să se ia în consecinţă măsurile de îmbunătăţire, s'aŭ atribuit laconismuluĭ saŭ defectuositâţeĭ legeĭ, care în realitate nu era aplicată în toate dispoziţiunile eĭ, cu privire la acest învăţămînt.

Şi leacul nevăzîndu-se de cît în reformarea legeĭ din 1864, s'a lăsat lucrurile, a merge înainte tot aşa, şi de la 1870 pînă acum, gimnasiele s'aŭ îndoit şi s'aŭ întreit după legea existentă, fără ca legea învăţămîntuluĭ, cu toate încercările repetate ce s'aŭ făcut, să se fi reformat pînă la d. Haret.

Dar şi organisaţia d-luĭ Haret n'a avut în vedere, de cît numaĭ învăţămîntul clasic, care, deşi foarte întins deja, în raport cu mijloacele şi populaţiunea noastră, ĭ-a dat o extensiune şi maĭ mare, ca şi cum ar fi voit să facă din naţiunea română o naţiune de învăţaţi, care să nu se ocupe cu nimic alt, de cît cu ştiinţa şi literatura.

Agricultura, comerţul, industria, cu toate specialităţile carĭ le aparţin, nu figurează

www.digibuc.ro

în reforma d-luĭ Haret și în proectele predecesorilor săĭ la ministerul Instrucțiuneĭ publice, de cît cu un rol foarte secundar; acestea sunt lăsate a fi reformate prin legĭ speciale, la calendele grecești, uitînd proverbul latin «primum vivere, deinde philosophari».

Noua reformă a învățămîntuluĭ nu s'a putut în totul aplica, din causa lipseĭ de mijloace financiare. Ea n'are să se poată nicĭ odată aplica în întregimea eĭ, fiind-că se simte neapărată nevoie de înființărĭ de nouĭ școlĭ, cînd statul nu maĭ poate întreține nicĭ pe cele deja existente.

Avîntul dat învățămîntuluĭ public și deosebita grije ce s'a avut, d'a se asigura cît se poate maĭ bine condițiunile de traiŭ ale membrilor corpuluĭ didactic, a fermecat, ca să zic așa, toate clasele societățeĭ noastre, în cît toțĭ părinții, coprinșĭ ca de o manie, s'aŭ năpustit la școale ca să 'șĭ facă copiiĭ învățațĭ, pentru a le procura o carieră maĭ ușoară, dar maĭ lucrativă.

Profitînd de gratuitatea învățămîntuluĭ și de eftinătatea strictuluĭ necesar al traiuluĭ, țărăniĭ, meseriașĭ, micĭĭ comersanțĭ și pînă chiar și servitoriĭ și-aŭ pus cu hotărîre în gînd, ca prin orĭ ce sacrificiĭ să 'și ție copiiĭ în școală, pînă vor termina și învățămîntul secundar, ca să poată obține o catedră de institutor saŭ institutoare, saŭ o funcțiune publică la poștă, telegraf saŭ alte autorități.

Pe cînd nu eraŭ de cît patru liceurĭ-gimnasurĭ în toată țara și pentru acestea abia se găseaŭ elevĭ carĭ să le frequenteze,

www.digibuc.ro

astă-zi, după trecere de trei-zeci ani numai, cînd n'a rămas reşedinţă de judeţ, care să n'aibă un gimnaziŭ, afară de cele-l'alte şcoale, liceele şi gimnasiile aŭ devenit neîndestulătoare pentru marea afluenţă a elevilor.

In aparenţă, parem a sta foarte bine cu această desvoltare a gustuluĭ pentru învăţătură ; în realitate însă, stăm cu mult maĭ răŭ de cît s'ar putea crede, fiind că pe cît creşte afluenţa în şcoală, pe atîta se măreşte numărul declasaţilor şi al declasatelor, carĭ sporesc pe acela al proletariaţilor.

Din tineriĭ carĭ se îmbulzesc în învăţămîntul secundar, abia o a cincea parte poate să fie înzestraţi cu o inteligenţă îndestulătoare pentru a 'şĭ apropia bine materiile acestuĭ învăţămînt pînă la terminarea luĭ. Restul de patru cincimĭ, saŭ îl părăsesc după douĭ treĭ anĭ, saŭ îl continuă cu sila fără nicĭ un profit real.

Cînd băeţiĭ şi fetele aŭ intrat în acest grad de învăţămînt, capul le era plin de frumoasele perspective ce le oferea terminarea luĭ; li se păreaŭ că durata sa e prea lungă în raport cu impacienţa lor. Părinţiĭ, rudele, afiniĭ, nicĭ nu se maĭ puteaŭ îndoi de strălucitul viitor ce aştepta pe băiatul lor favorit *x*, saŭ pe fata predilectă *y*.

După trecere de un an saŭ douĭ încep a se obosi; încep a vedea şi a se convinge că scopul, pe care şi l'aŭ propus, în înţelegere cu familiile lor, este cu mult maĭ greŭ de ajuns, de cît şi-aŭ putut închipui la început. Descurajarea contribue

www.digibuc.ro

a 'l obosi şi mai mult şi nu se mai îndoesc că n'aŭ să poată merge mai departe.

Ce le mai rămîne de făcut?

Obicĭnuinţa cu viaţa de oraşe, dispreţul contractat pentru cele l'alte cariere comerciale, industriale, meseriaşe, agricole, etc.; ruşinea de a se reîntoarce în familie, după cum aŭ plecat şi a fi de rîsul cunoscuţilor, că n'aŭ fost în stare a se pricopsi prin carte, ca să ajungă un profesor, saŭ un funcţionar; ruşinea de foştiĭ luĭ camarazi de a 'l vedea într'un magazin de comerţ, într'un atelier saŭ într'un alt serviciŭ, toate aceste împrejurărĭ concură a face pe tineriĭ, carĭ părăsesc învăţămîntul secundar, să nu se mai întoarcă să îmbrăţişeze cariera părinţilor, ci să caute a rămîne în oraşe, a trăi din expediente şi din ajutorul părinţilor, pînă ce li se va ivi ocasiunea, ca să 'şĭ facă vre-un rost, o carieră.

Ast-fel, pe fie-care an din causa releĭ întocmirĭ a învăţămîntuluĭ public, o parte a tinerimeĭ este declasată şi redusă la un proletariat, cu mult mai periculos de cît acela provenit din prisosinţa muncitorilor în unele industriĭ. Aceştia, cu o spoială de instrucţiune, dobîndită din ziaristică şi citirea romanţelor de sensaţie, în care se desvăluesc toate viciile şi immoralităţile sociale, se fac ziarişti, funcţionarĭ, samsarĭ şi une-orĭ suplinitorĭ de institutorĭ saŭ învăţătorĭ.

Orĭ în care ramură a administraţiuneĭ publice se căpătuesc aceştĭ declasaţĭ, este o perdere îndoită: mai întîiŭ, sufere serviciul din cauza necapacităţeĭ şi chiar a

www.digibuc.ro

celeĭ credinţe a funcţionarilor şi în al doilea rînd, se înlătură de la aceste funcţiuni candidaţiĭ capabilĭ şi cu drept de a le ocupa. Răul cel maĭ mare însă, pe care îl fac aceştĭ declasaţĭ, este propagarea corupţiuneĭ. Neurmărind alt-ceva de cît bunul traiŭ, eĭ se pretează cu înlesnire la şantagiŭ, spionagiŭ, escrocherie şi tot felul de acţiuni reprobate de morală şi de lege.

Desilusiunea celor amăgiţĭ de farmecul şcoaleĭ, a adus în disperare pe mulţĭ băeţĭ şi multe fapte, care pentru singurul fapt că n'aŭ putut trece un examen saŭ că l'aŭ trecut cu note slabe, s'aŭ sinucis în chiar localul şcoaleĭ. Numărul elevilor şi elevelor, carĭ s'aŭ sinucis în şcoalele publice şi particulare, în aceştĭ din urmă treĭ anĭ, nu 'şĭ găsesce equivalentul în statistica siuicidiurilor, niciĭ unuĭ alt stat din lume.

E adevĕrat că propagarea instrucţiuneĭ publice a deschis cîte-va cariere şi femeilor ca învăţătoare, institutoare, profesoare, telegrafiste etc., şi că tinde a le maĭ deschide şi altele, ca de exemplu funcţionare în autorităţile publice centrale şi locale. Răul ce a resultat pentru ţară din aceste reforme e necalculabil; avantagele de vor fi, nu se văd nicăerĭ.

De 'ndată ce s'a deschis şi femeilor cariera şcolară, s'a manifestat în această direcţiune, o tendinţă de castă care a mers necontenit accentuându-se. Căsătoriele s'aŭ mărginit din ce în ce maĭ mult între învăţătorĭ şi învăţătoare, institutorĭ şi institutoare, profesorĭ şi profesoare. In această clasă, a căreĭ menire de căpetenie

www.digibuc.ro

este educaţiunea tinerimeĭ, s'a denaturat cu desăvîrşire instituţiunea familieĭ.

Două lefurĭ, două ordine de gradaţiunĭ, două drepturĭ de pensiune, iată mobilul acestor căsătoriĭ. Pe lîngă perspectiva onorariilor şi a gradaţiuneĭ, s'a maĭ adăogat perspectiva obţinereĭ uneĭ direcţiunĭ, procurătoare familieĭ de local, încălzit, iluminat, servitor etc. plus meditaţiunile şi lecţiunile particulare, pe carĭ le-ar avea fie-care dintre soţĭ.

Cine conduce însă, în aceste familiĭ, menagiul lor? Cine alăptează copiiĭ născuţĭ? Cine supraveghează crescerea lor? Tatăl şi mama ne fiind de cît niște niosafirĭ, carĭ vin în casa lor, ca niște călătorĭ la otelul la care aŭ tras, menagiul este lăsat pe seama slugilor, carĭ înlocuesc pe părinţĭ în educaţiunea copiilor.

Avantagele lucrative ale acesteĭ carieră care, drept vorbind, reclamă maĭ puţină muncă de cît biurocratismul, dar este cu mult maĭ bine plătită de cît dînsul, a deşteptat în mulţĭ şi în multe dorinţa, d'a îmbrăţişa această carieră, deşi nu aveaŭ aptitudinele necesariĭ, şi numărul cel mare al candidaţilor a silit guvernele noastre, ca să înfiinţeze şcoale şi unde nu se simţea nevoe, numaĭ ca să facă loc candidaţilor şi candidatelor, care se bucuraŭ de o maĭ mare influenţă.

Şi şcolile primare, şcolile secundare, şcolile normale primare, şcolile normale superioare, şcolile comerciale, externatele secundare de fete şi altele, ca să încetăm cu enumeraţiunea, s'aŭ înmulţit în detrimentul

www.digibuc.ro

tutulor celor alte ramurĭ ale activităţeĭ noastre sociale. Care este resultatul atîtor sacrificiĭ făcute cu învăţămîntul? Nu ştim, dar probabil că el nu represintă nicĭ zece la sută din valoarea acelor sacrificiĭ.

Reaua direcţiune a învăţămîntuluĭ şi excesiva luĭ extensiune a deturnat, de la destinaţiunea lor, mulţime de băeţĭ şi de fete, pe care ĭ-a lăsat a rătăci prin oraşele marĭ şi maĭ ales prin capitală, a trăi din expediente de tot felul şi a contribui în mod puternic la depravarea moravurilor şi corupţiunea societăţeĭ; a slăbit legăturile de familie tocmaĭ în acea clasă profesională, care trebue să fie modelul celor alte, prin sistemul gospodărieĭ, intimitatea vieţeĭ, creşterea copiilor şi educaţiunea lor; a preparat în fine numeroase victime pentru sacrificiul suicidiuluĭ, din tinerimea ţăreĭ de ambe sexe.

www.digibuc.ro

VI.

Luxul

In toate timpurile şi în toate ţările, cînd popoarele s'aŭ dedat la patima luxuluĭ, acesta a fost simptomul neîndoelnic al stricăreĭ moravurilor şi prin urmare al degenerăreĭ naţionalităţilor. Orĭ cine îşĭ cheltueşte averea proprie şi maĭ ales, averea altora, pe lucrurĭ fără de folos, numaĭ pentru stupida ambiţiune de a'şĭ atrage admiraţiunea vulgulŭĭ şi a linguşitorilor, merge cu paşĭ repezĭ la ruină şi ajungînd în miserie, cată a scăpa de dînsa prin sinucidere.

Ca şi libertinagiul şi ca orĭ-care viţiŭ, luxul nu este vătămător numaĭ celuĭ ce 'l face; el este şi maĭ vătămător societăţeĭ, prin exemplele pe carĭ i le oferă şi carĭ găsesc cu înlesnire destuĭ imitatorĭ. Autoritatea publică, după cum are imperioasa datorie de a combate orĭ-ce viţiŭ, ca să preŝerveze organismul social de infectarea luĭ, tot aşa este datoare, a lua măsurĭ represive şi contra luxuluĭ, care este un viţiŭ şi încă dintre cele maĭ periculoase.

S'aŭ găsit scriitorĭ în streinătate şi la noĭ, de altmintrelea oamenĭ de multă valoare, carĭ aŭ susţinut că luxul este o ne-

www.digibuc.ro

cesitate fatală şi chiar o bine-facere pentru societate, fiind că alimentează industria după urma căreia îşi agonisesc existenţa mii de lucrători, cari ar rămînea neocupaţi şi prin urmare muritori de foame, dacă s'ar desfiinţa luxul.

Depe tribuna Ateneului Român s'a susţinut de către un distins profesor, astă-zi încetat din viaţă, că armatele sunt o instituţiune folositoare, independent de natura scopului lor, fiind-că întreţin sume de arsenale şi de fabrice de arme cari dau întreţinerea la sute de mii de familii.

Conferenţiarul a fost viu aplaudat şi i s'a făcut chiar ovaţiuni. Ziarele, făcînd darea de seamă despre această conferinţă, a adus conferenţiarului mari laude, atît pentru teoriile susţinute, cît şi pentru modul expunerei lor.

Continuînd în acelaş ordin de idei, conferenţiarul ar fi putut susţine că războaele sunt un lucru folositor şi cu atît mai folositor, cu cît ar fi mai crîncene şi mai îndelungate, căci ar alimenta un mai mare număr de industrii: fabricele de obuse şi cartuşe, fabricele de instrumente chirurgicale, industria florilor şi a coroanelor pentru morminte etc.

Imbibată de asemenea teorii, presa nu s'a aridicat ca să combată cu toată energia sa, ruinătorul flagel al luxului, care s'a întins de la clasele avute la cele mijlocii şi de la aceste la cele de jos, pînă a coprins şi o mare parte a populaţiunei noastre rurale. Costumele ţărăneşti naţionale, devin din zi în zi mai rare şi poate că nu e-

www.digibuc.ro

departe timpul, cînd le vom vedea perind cu totul.

Autoritatea superioară a statului, în loc ca să ia măsuri să combată luxul şi prin urmare să'şi facă datoria, a urmat la rîndul ei curentului preconisat de teoriile arătate şi a început a da dînsa exemple de lux, în administraţia ţărei, lux, pe care toţi 'l deplîng astă-zi, fiind-că a dus statul unde duce pe orî-ce particular; la sleirea fondurilor sale şi la împuţinarea din ce în ce mai mult a creditului său.

Exemplul dat de autoritatea centrală cu desfăşurarea luxului, a fost pe dată imitat şi de către autorităţile locale, judeţene şi comunale, carî au înecat judeţele şi comunele — chiar şi parte din cele rurale — în marî datorii, carî vor apăsa greu asupra generaţiilor viitoare.

Exigenţele sociale pricinuite de lux şi devenite necesităţi indispensabile, aŭ crescut într'atîta, în cît pun în neputinţă pe mai toţi funcţionarii publicî, din treptele de jos şi mijlociî ale ierarhielor respective, ca să'şi mai susţină traiul cu produsul onorariului, devenit foarte insuficient cu cheltuelile mereŭ crescînde ale traiului. Aceasta se ştie de toată lumea şi de acea chiar se tolerează micele incorectitudini ce se petrec prin sînul autorităţilor noastre.

Deşi în raport cu alte state, funcţionarii noştri nu sunt puţin retribuiţi şi deşi viaţa la noi nu este aşa de scumpă ca aiurea, totuşi, funcţionarilor noştri nu le ajunge din causa luxului. Nimeni însă nu spune causa neajungerei, adică luxul, ci susţin că

www.digibuc.ro

nu le ajunge fiind-că aŭ crescut şi s'aŭ immulţit exigenţele traiuluĭ.

Funcţionariĭ cu două treĭ sute de leĭ pe lună, comercianţiĭ mijlociĭ, meseriaşiĭ, institutoriĭ, preoţiĭ, nu se maĭ pot dispensa de doicĭ la copiĭ, de casă mare şi presentabilă, de toalete de pe ultima modă, de serate, concerte, teatre şi alte spectacole, de o partidă saŭ două de cărţĭ pe săptămînă, de vilegiatură saŭ băĭ şi de multe alte lucrurĭ, carĭ n'aŭ fost în us acum 30, 40 anĭ la aceste categoriĭ de persoane.

E lucru învederat, că atuncĭ cînd cine-va se obicinueşte cu un fel de traiŭ, nu şi 'l maĭ poate schimba cu înlesnire şi face tot ce 'ĭ stă prin putinţă, ca să'şĭ procure mijloacele pentru îndestularea traiuluĭ. Neputîndu-şi-le procura, recurge la datoriĭ; usează de credit pînă ce 'l sleeşte; atuncĭ, silit de trebuinţă, alunecă uşor pe calea mijloacelor necorecte şi nelegale şi ajunge la îndoita sa ruină, materială şi morală.

N'avem o statistică regulată, din datele căreia să constatăm numărul celor ruinaţĭ şi ajunşĭ în miserie după urma numaĭ, a aşa ziselor exigenţe sociale, dar este destul amintirea faptuluĭ, că maĭ nu trece o zi, în care ziarele să nu anunţe, că cutare funcţionar s'a sinucis, cutare comerciant a dispărut, ca să ne facem o idee aproximativă de marele număr al victimelor, pe care le face luxul în ţara noastră.

S'a luat buna măsură ca să se introducă în licee şi gimnasiĭ uniforma, ca printr'însa să se înlăture luxul de îmbrăcăminte, dar atîta nu e de ajuns. Uniforma constitue

www.digibuc.ro

un obstacol la exercițiul luxului, dar nu împiedică d'a se desvolta tendința lui, care este nutrită prin exemplele pe cari școlarii le întîlnesc la tot pasul în familie și în societate.

Educațiunea în famile și în societate, în loc de a combate luxul, ca un vițiu ruinător, tinde din potrivă a 'l alimenta și crește. In general, se laudă cu un fel de rîvnă hainele, mobilele, casa, trăsura etc. cari sunt de calitate superioară, fără a se face cea mai mică reflecțiune, daca asemenea lucruri convin celui ce le are, saŭ sunt proporționale cu mijloacele sale financiare.

In fața obiectelor de lux, mama exclamă cu duioșie: «De ce nu pot să 'mi fac și eŭ la fel!..» tatăl răspunde că 'i pare răŭ că nu se înlesnește, că ar face și dînsul la fel; copiii rămîn mîhniți auzind, cu cîtă patimă doresc părinții asemenea lucruri și încep a se gîndi de mici, ca pe dată ce se vor mări și vor avea bani, să 'și satisfacă dorința d'a avea și dînșii lucruri atît de scumpe.

Am auzit pe un profesor universitar, cu 2-3 mii lei venit lunar, țiind următorul limbagiŭ: «Cine n'are 60,000 lei venit anual, cel puțin, să nu se însoare nici o dată, căci ar fi nenorocit. Fără un asemenea venit, n'ar putea cultiva familiile din înalta societate, căci acele familii ar refusa să stea în relație, cu cei cari n'ar putea să le corespundă în condițiunile traiului».

Am observat la acest profesor că nici arta, nici știința, nici voiajul și explorările călătorilor, nici descoperirile inven-

www.digibuc.ro

tatorilor nu'l interesează, ca conversaţiunile carĭ aŭ de obiect, cheltuelile marĭ ale luxuluĭ rafinat. Aceştĭ oamenĭ sunt ursiţi, ca toată viaţa lor să suspine necontenit, că nu pot ajunge să dispue de mijloace îndestulătoare, pentru a 'şĭ satisface patima luxuluĭ.

Un altul, funcţionar superior, mi-a citat pe nume pe toţĭ archimilionariĭ din lume şi mĭ-a spus cam de cîtă avere dispune fie care. Iată! exclamă el din adîncul inimeĭ, singuriĭ oamenĭ fericiţĭ, carĭ 'şĭ pot procura toate plăcerile vieţeĭ. Ce folos de geniul luĭ Tasso şi al luĭ Milton, dacă n aŭ avut nicĭ ce mînca?

Intr'o zi acest înalt funcţionar, care are doĭ copiĭ micĭ aşeza nişte covoare în salon. Unul dintre copiĭ a vărsat ceva pe covor şi l'a pătat. Spuind mameĭ sale această întîmplare el oftă şi apoĭ zise: «Imĭ pare răŭ că nu mi 'ĭ ia Dumnezeŭ, ca să mă scape de dînşiĭ. Mama sa a îngălbenit ca ceara la auzul acestor cuvinte.

Cînd patima luxuluĭ ajunge a întuneca într'atîta, pe nişte oamenĭ cu o cultură înaltă, în cît luxul să le devie singurul ideal al vieţeĭ, apoĭ ce influenţă nu este capabilă a exercita asupra oamenilor de rînd? Pe mulţĭ i-a adus la suicidiŭ.

Botezul, acest serviciŭ religios, nu se maĭ face cu simplicitatea de altă dată, mărginit numaĭ la actul bisericesc şi la felicitaţiunĭ. Exigenţele sociale l'a încărcat cu atîtea formalităţĭ costisitoare, în cît a ajuns o causă de ruină pentru părinţĭ: musică saŭ lăutarĭ, dejun şi une orĭ chiar danţ.

www.digibuc.ro

Luxul în jucării a ajuns revoltător. Străinătatea ne ia, pe fie-care an, milioane pentru industria ei, menită a fi distrusă de copii. Părinții se îmbulzesc în magazinele de asemenea articole și dau mai mult de cît le este puterile, ca să procure copiilor jucării cît mai scumpe, ca de mici să'i familiariseze cu luxul.

Căsătoriile, pînă și în mahalalele locuite de muncitori, se fac după modelul clasei de sus: se fac invitațiuni litografice; rochii cu coade trenante de trei metri; baluri de nuntă etc. în cît nu pare a fi o nuntă între fii de oameni, cari se întrețin cu munte mîinilor, ci între fii de rentieri sau de capitaliști.

Luxul înmormîntărilor a degenerat în curata alerchinadă. Fie sărac, fie bogat, falaitarii, corul, coroanele, fetele în alb, unde o cere condițiunea mortului, vlădica, șirul de trăsuri cu preoți și cu cupeuri de jalnici, nu lipsesc, de cît numai de la cei cu desăvîrșire săraci. Înmormîntarea unui cadavru, compromite prin luxul ei, interesele familiei pentru ani întregi

Unde avem să mergem cu acest lux? Avem să mergem și noi, unde s'au dus Romanii, cînd au căzut în lux; unde s'au dus Spaniolii, unde s'au dus Polonezii și alte multe naționalități.

Un bărbat politic, bine cunoscut, descendent dintr'o familie princiară, și-a împodobit casa, pe lîngă alte mobile de o mare scumpete dar nepotrivite cu mica lui avere, cu niște cămine cum nu s'au mai văzut în țara noastră și care nu se întîl-

www.digibuc.ro

nesc de cît în palaturile Suveranilor şi ale arhi-milionarilor : căminurĭ de alabastru fin şi sculptate cu multă artă. Ele costaŭ zecimĭ de milĭ de leĭ. Văzute de un om din ceĭ maĭ bogaţĭ din ţară, el nu s'a putut abţine de a zice celuĭ ce'l însoţia, după ce aŭ eşit din casă : «acesta e un lux obraznic».

Şi dacă se ţine seamă de luxul, ce se desfăşoară în multe case şi care depăşeşte cu mult, condiţiunile financiare ale proprietarilor, apoĭ se poate zice, cu drept cuvînt, că obrăsnicia luxuluĭ este un defect îndestul de răspîndit în societatea noastră.

Sunt ziare care par a'şĭ fi propus, a'şĭ da toate silinţele, ca să speculeze şi să tragă foloase din speculaţiunea acesteĭ plăgĭ sociale. Dările de seamă ale toaletelor damelor la concerte, teatre, serate, baluri şi alte festivităţĭ, prin care sunt relevate cu artă, manifestaţiunile celuĭ maĭ rafinat lux, n'aŭ alt scop de sigur, de cît a da un maĭ mare avînt luxuluĭ.

Se spune, şi lucrul nu e cu neputinţă, că ceĭ ce întreprind această meserie, cîştigă mult după urma eĭ, fiind-că damele sunt darnice, foarte darnice cînd este vorba de a le linguşi frumuseţea şi gustul. Preferinţa în ordinea înscriereĭ se plăteşte deosebit. E un răŭ că se face apologia luxuluĭ, dar e o crimă că se speculează o slăbiciune, o patimă dintre cele maĭ ruinătoare.

www.digibuc.ro

VII.

Citirea romanţelor

Un proverb italian zice, că nu se póte găsi un hoţ mai mare decît o carte rea. Romanţele carî s'aŭ publicat în limba română, de vr'o jumătate de secol încoace, tradose aproape toate din limba francesă, nicî zece la sută nu corespund scopuluî, pe care'l are acest gen literar. Peste nouă-zecî la sută, sunt scrierî fără nicî o valoare literară şi vătămătoare din toate punctele de vedere, cititorilor şi cititoarelor prin extravaganţa ideilor susţinute.

Pe la anul 1857 a apărut în editura unuî librar din Capitală o lungă serie de romanţe, traduse din limba francesă, după ceî maî fantasticî şi maî speculanţî autorî ca A. Dumas tatăl, G. Sand şi maî mulţî alţî din aceeaşî şcoală. Numărul celor cu ştiinţă de carte, fiind foarte restrîns pe acele vremurî şi auzul minunelor ce se spunea, că se istorisesc în romanţe, a inspirat tutulor dorinţa, de a le auzi după cum sunt spuse în cărţî, iar nu după cum sunt resumate de cititorî. Satisfacerea acesteî dorinţe a provocat, organisaţiunea întrunirilor în fa-

www.digibuc.ro

milii saŭ seratele literare, destinate citirei romanţelor.

Obiceiul acestor serate a durat mai mulţi ani succesivi. Patima de citire, ori de ascultare la citire de romanţe, ajunsese la aşa grad, în cît mama de familie îşi lăsa acasă soţul saŭ copilul greŭ bolnav şi o pornea cu o nespusă nerăbdare, la serata de citire, ca nu cum-va să întîrzieze şi să înceapă în lipsă-i continuarea citirei, de unde fusese lăsată în ajun

Un număr foarte însemnat de familii îşi petreceaŭ atît în Capitală cît şi în oraşele din judeţe, lungile seri de iarnă, numai în ascultarea citirei romanţelor. De multe ori le apuca chiar ziua, cu atenţiunea pironită la cititor, atunci cînd curiositatea nu le mai da pas, ca să amîne pe a doua zi, aflarea desnodămîntului vre-unei scene de sensaţie. Băeţii şi fetele 'şi lăsaŭ lecţiile de a doua zi neînvăţate, pentru ca să însoţească pe părinţi la seratele de lectură.

Patima citirei romanţelor s'a întins cu o iuţeală surprinzătoare, în toată ţara, ca o boală contagioasă.

Femei şi bărbaţi, ajunşi în vîrsta matură, s'aŭ apucat să înveţe carte, numai ca să poată urmări romanţele şi o sumă de persoane, pe carî ocupaţiunile lor le reţineaŭ la ţară, şi-aŭ părăsit afacerile pe mîna slugilor, ca să vie în oraş să înveţe carte.

Dar cu toate că numărul doritorilor de citirea romanţelor era foarte mare şi creştea pe fie-care zi, editorul n'a putut realiza un mare cîştig cu întreprinderea sa, fiind-că numărul alfabeticilor fiind restrîns,

www.digibuc.ro

un exemplar, servea a satisface, prin mijlocul seratelor literare, sute de doritorĭ. Afară de acésta, societăţile organisate în acelaşĭ scop îşĭ împrumutaŭ reciproc romanţele citite.

Sfîrşindu-se cu citirea romanţelor publicate şi fiind-că cele ce ieşeaŭ de sub tipar, nu eraŭ îndestulătoare pentru a ocupa serile ca maĭ 'nainte, patima romanţelor a decis pe mulţĭ pasionaţĭ şi maĭ ales pe multe pasionate, să se hotărască să înveţe limba francesă, atît de bogată în acest gen de scrierĭ. Pentru a ajunge maĭ repede la acest dorit rezultat, s'a adus din Franţa şi maĭ ales din Elveţia, o sumă de bone, sub pretextul educaţiuneĭ copiilor, cînd adevăratul motiv, era ca să poată învăţa părinţiĭ, maĭ lesne, limba francesă, pentru scopul arătat.

Mult, foarte mult răŭ a pricinuit ţăreĭ noastre, traducţiunea în limba română a romanţelor francese. Mulţĭ bărbaţĭ şi-aŭ neglijat interesele şi aŭ încercat marĭ perderĭ, după urma acesteĭ neglijenţe, datorită numaĭ patimeĭ pentru citirea romanţelor: multe femeĭ şi-aŭ neglijat copiiĭ, şi aŭ părăsit ocupaţiunile domestice, menagiul, ca să-şĭ peardă timpul în ascultarea citireĭ de romanţe; mulţĭ copiĭ în fine, băeţĭ şi fete, şi-aŭ perdut cel maĭ preţios timp al studiuluĭ, pentru o lectură funestă, care avea să-ĭ desgusteze de şcoală şi de studiŭ.

Sub influenţa principiilor sugerate de citirea romanţelor, s'a operat, pe nebăgate de seamă, în obiceiurile vieţeĭ cititorilor,

www.digibuc.ro

o mare schimbare. Exagerarea bunurilor acestei lumi, a făcut pe mulți să înceapă, a se crede nenorociți, neîntrevăzînd posibilitatea, d'a ajunge vr'o dată la realisarea acelor bunuri, închipuirî ale unei minți bolnave.

Fie-care căutînd a se conforma exemplelor întîlnite în romanțe, și-a schimbat părerile cu privire la drepturile și datoriile isvorîte din căsătorie, la creșterea și educațiunea copiilor, la instrucțiunea lor și la exigențele sociale, așa că creerii fiecăruia aŭ devenit un deposit de principiile cele mai contradictorii, de ideile cele mai opuse. Cu alte cuvinte, cititorii de romanțe aŭ ajuns prin cunoștințele dobîndite dintr'însele, să 'și pervertească educațiunea și instrucțiunea.

Intr'un canal din Bulogna s'a găsit înecate două fete surori, una de patru-sprezece și alta de cinci-spre-zece anî. Ele eraŭ legate și căzute cu capul în jos în canal. La găsirea lor s'a crezut, în primul minut, că e la mijloc o crimă, dar o scrisoare găsită în cutia lor de cărți, subscrisă de amîndouă, risipi această bănuială, mărturisind că ele s'aŭ hotărît a se sinucide și indicînd și mijlocul ales, în acest scop, care fu chiar cel întrebuințat.

Ce le-a hotărît pe aceste nenorocite ființe ca să 'și curme viața atît de timpuriŭ ? Citirea unui romanț, care s'a găsit chiar în buzunarul rochiei uneia dintr'însele. Prin acel romanț autorul descriind condițiunile traiului unei femei, cu colorile cele mai vii, lăsa să se vadă, că adevărata fericire

www.digibuc.ro

a vieţeĭ, n'o poate dobîndi, de cît numaĭ cele ce s'aŭ născut dintr'o familie ilustră, care dispune de averĭ colosale şi pe carĭ natura le-a înzestrat cu frumuseţe, spirit şi talent în arta de a seduce.

„Noĭ suntem ursite, ziceaŭ ele prin scrisoare, ca să trăim retrase de lume, avînd asigurată, pe cît va trăi tata, hrana, locuinţa şi mîncarea. Nicĭ o speranţă de fericire nu ne zîmbeşte în viitor; de cît o aşa viaţă dobitocească, maĭ bine lipsă de ea; să murim înainte de a sosi greul traiuluĭ, amarul vieţuiriĭ.“

Iată un romanţ, a căruia citire, a sacrificat pe altarul sinuciderei două surioare în primă-vara tinereţeĭ, maĭ înainte chiar de a fi cunoscut misiunea vieţeĭ de la care aŭ desertat.

Cîte alte fiinţe, carĭ şi ele vor fi citit acel romanţ şi se vor fi găsit în aceleaşĭ circumstanţe, ca şi dînsele, nu 'şĭ vor fi răpus viaţa prin chibriturĭ saŭ ştreang?

Tot în Bologna s'a găsit un băcan, mort în patul săŭ, cu uşa încuiată pe dinăuntru cu zăvorul. In pat lîngă dînsul, s'a găsit un revolver, acoperit de un sînge groş închegat. Glonţul îĭ pătrunsese inima. Constatîndu-se că ferestrele aveaŭ fiare şi eraŭ bine închise; că uşa fusese închisă pe dinăuntru cu zăvorul, care nu putea fi închis pe din afară, s'a zis, maĭ cu seamă că băcanul sta răŭ financiarmente, că s'a sinucis.

O fată, unicul copil pe care îl avea, văduvul băcan, în vîrstă ca de 18, 19 anĭ, s'a măritat după trecere de cîte-va lunĭ şi

www.digibuc.ro

a luat pe băiatul din prăvălia tatălui ei, în vîrstă cu doui trei ani mai mult de cît dînsa. Băiatul a continuat negoțul defunctului său socru.

Judecătorul de instrucțiune, care a constatat sinuciderea, a citit într'un romanț, după opt luni de zile, cum niște slugi, a omorît un stăpîn și a recurs la un mijloc ingenios, ca să facă a se crede, că mortul se sinucisese.

După ce l'aŭ omorît, și a potrivit arma ast-fel ca să se creadă că a întrebuințat'o însuși victima, a legat zăvorul cu un fir de păr lung, pe care l'aŭ scos pe ușă afară și după ce a închis ușa cu clanța, a tras zăvorul care s'a închis. Cînd a constatat că ușa s'a închis cu zăvorul, a smucit și rupt firul de păr.

Cum citi lucrul acesta, judecătorul, aducîndu-și aminte de cazul băcanului, se duse cu tot aparatul cesturei, ca să facă o inspecție camerei, în care se găsise mortul. Abia ajuns la ușă, strigă expansiv: a fost omorît. Pe trăgaciul zăvorului era încă nodul de păr, căci firul se rupsese, nu după trăgaciŭ, ci din apropierea nodului.

La descoperirea acestui semn, soții își perdură fața și își schimbară oare-cari semne de inquietudine. Luați repede la cercetare, mărturisiră crima și cînd judecătorul i-a întrebat, cine le-a sugerat modul de a închide ușa, fata deschise un dulap și scoase romanțul, din care'l aflase și judecătorul.

Cîte excrocherii, cîte delicte și cîte crime nu vor fi fost sugerate autorilor, de că-

www.digibuc.ro

tre romanţele citite şi săvîrşite, întocmai după indicaţiunile date de către autorii acelor romanţe! Cîte legături conjugale n'aŭ fost distruse din cause provenite din citirea romanţelor!

Jean Jacques Rousseau şi imitatoarea sa M-me de Staël, tăcînd apologia suicidului, prin abila lor mînuire a condeiului, a îndemnat pe mulţi din cititorii lor, că să'şi repue viaţa, aşa că M-me de Staël, speriată de mulţimea victimelor scrierei sale, a revenit asupră-i şi a combătut'o cu energie, cu înviersunare chiar. Ea s'a căit de ceea-ce făcuse şi s'a condamnat ăiure.

Alte trei geniuri ale omenirei, aŭ avut funesta idee, ca să se ia la întrecere, care poate representa, în colori mai atrăgătoare suicidiul, pentru a face cât mai multe victime, din cititorii lor. Cîte şi trei aŭ reuşit în întreprinderea lor şi cei cari şi-aŭ curmat viaţa, seduşi de dulcea otravă a fermecătorului lor stil, se contésă astă-zi cu miile, dacă nu cu zecimile de mii.

Aceste trei mari geniuri, funeste ómenirei, sînt: Goethe, Ugo Foscolo şi Tolstoi. Primul prin romanţul său întitulat *Werther*, al douilea prin opera întitulată: *Cele din urmă scrisori ale luĭ Iacopo Ortis* şi al treilea prin romanţele sale *Anna Karénine şi La Souate a Kreutzer*, par a-şi fi propus, a decide genul omenesc, ca să se distrugă prin suicidiŭ.

Ugo Foscolo, speriat de mulţimea victimelor, făcute de citirea operei sale, scrise însăşi aceste cuvinte: «dacă după atîtea

www.digibuc.ro

«ediţiunĭ, n'ar fi lucru cu neputinţă, auto-«rul ar aboli, cu voe bună, această operă". Tot el a scris maĭ tîrziŭ şi acest pasagiŭ, prin care se condamnă, pentru scrierea funesteĭ sale lucrărĭ: „e vinovat orĭ-cine „face să pară nefolositoare şi nenorocite „căile vieţeĭ tinerimeĭ, care după legea „natureĭ, trebue să percurgă viaţă, prece-„dată de speranţă".

Tagliabue, din care am luat citaţiile de maĭ sus, reproduce cele din urmă cuvinte, prin care se sfîrşeşte Werther: „cîţĭ-va muncitorĭ duseră corpul nefericitului Werther, ca să 'l îngroape, fără ca vr'un preot să 'l bine-cuvinteze", şi adaogă apoĭ la adresa autoruluĭ (Goethe). „Sunteţĭ un mi-„serabil, care aţĭ smuls speranţa din inima „omuluĭ şi l'aţĭ împins pe întunecosul drum „al delictuluĭ, dîndu-ĭ curagiul, de a se pre-„cipita cu orbire, în abisurile desolate ale spaţiilor infinite".

Romanţul luĭ Tolstoĭ *La Sonate a Kreutzer*, a fost confiscată de censură în Rusia, ca o scriere imorală, care predispune şi îndeamnă pe cetitor la suicidiŭ. Ea a fost tradusă însă, în limba francesă şi alte limbĭ şi publicată în maĭ multe ediţiunĭ. Ca şi *Werther* a luĭ Goethe, ca şi *ultimele scrisorĭ a luĭ Yacopo Ortis*, a luĭ Ugo Foscolo, a făcut şi *La Sonate a Kreutzer* miĭ de victime în omenire.

Intr'un studiŭ de criminologie întitulat: *Presa şi propagarea crimeĭ*, publicat anul trecut în Bucureştĭ, d-l Alexandrescu-Dorna, citează o mulţime de casurĭ de sinucidere, carĭ aŭ avut de cause influenţa

www.digibuc.ro

contagioasă a citirii de casuri identice de suicidiu, găsite în romanțe sau în dările de seamă ale jurnalelor.

Dar în afară de influența funestă, pe care a avut'o propagarea cetirei romanțelor, asupra moravurilor noastre, romanțele ne-au pricinuit un mare rău și limbei.

Obicinuiți cu termeni străini, pe cari traducătorii de romanțe, au crezut de cuviință, ca să-i introducă în limba noastră și cu expresiuni străine de natura acestei limbi, ne am pomenit cu limba împestrițată cu tot felul de barbarisme, de întrebuințarea cărora, azi, sînt foarte puțini, cei cari pot să se scape în vorbire și în scriere.

M. Faca într'o comedie întitulată *Franțusitele* și N. Nicoleanu într'o conferință ținută în sala cea veche a Ateneului și întitulată: *Influența citirei romanțelor*, au arătat cât de vătămătoare consecințe, are asupra limbei și moravurilor noastre, citirea relelor romanțe, scrise sau traduse într'o limbă necorectă și defectuósă, atît din punctul de vedere al stilului, cît și din punctul dn vedere al alegerei cuvintelor.

Cu toată alarma dată de acești doui scriitori, patima c'tirei romanțelor s'a întins tot mai mult și gravele neajunsuri, produse de această citire, s'au înmulțit necontenit. Ziarele s'au luat la întrecere, ca să ofere cititorilor respectivi, romanțe mai de sensațiune, știind că acestea plac mai mult, și ast-fel, au contribuit cu mult, la denaturarea limbei și la corupțiunea moravurilor.

Traducerea romanțelor fiind, în general, lăsată în sarcina unor tineri, cari nu cunosc

www.digibuc.ro

bine limba franceză şi necontrolaţĭ de nimenea, trec asupra dificultăţilor întîmpinate, după cum le vine maĭ uşor, nu poate neapărat să introducă în literatura noastră de cît scrierĭ rele şi ca formă şi ca fond. Asemenea scrierĭ sunt cu 80 la sută, cel puţin, maĭ numeroase, că cele în carĭ regulele limbeĭ şi firea eĭ, sunt respectate.

Astfel citirea romanţelor, celor rele bine înţeles—şi din nenorocire maĭ toate trebuesc clasificate în această categorie, — a contribuit cu mult, foarte mult, la scăderea sentimentuluĭ moral şi la corupţiunea limbeĭ. Prin efectul acesteĭ citirĭ, s'aŭ răcit sentimentele de religie, de naţionalitate, de patrie, de familie şi aŭ sporit relele apucăturĭ, relele deprinderĭ, escrocheriile, delictele, crimele şi suicidele.

O societate a căreia educaţiune nu este fondată, pe principiĭ admise de întreaga obşte şi în care, fie-care membru îşĭ are educaţiunea politică şi socială formată, după influenţa romanţelor citite, este o societate care nu poate dura, necum să progreseze şi menită fatalmente a decădea şi peri prin lipsa de solidaritate, care este temelia oricăreĭ societăţĭ bine organisate.

www.digibuc.ro

VIII.

Jocurile de noroc

Un alt flagel al omenirei în genere şi al ţărei noastre în particular, sunt jocurile de noroc, carî îmbogăţesc pe unii în paguba altora şi silesc pe toţi ca să-şi negligese ocupaţiile, să-şi sdruncine sănătatea, să-şi ruinese averea şi să contractese fel de fel de viciurî.

Omul, care 'şi pune nădejdea viitorului în favorul soarteî, la jocurile de noroc, este un nenorocit care pierde din vedere, că numaî munca cinstită este singurul mijloc moral şi legal, prin care 'şi poate îmbunătăţi condiţiunile traiuluî, pe cîtă vreme jocurile la noroc, constituesc mijloace imorale şi ilegale, fiind-că îmbogăţirea printr'însele, este o spoliaţiune, care nu 'şi pierde caracterul, prin faptul că este convenţională.

Cu toate că jocurile de noroc sunt mijloace imorale de cîştig, totuşi mulţimele s'aŭ dedat la patima lor, în ţările în carî aŭ fost tolerate. Unele guverne apoî, întrebuinţate de banî şi interesate d'a spori veniturile fiscale, aŭ găsit de cuviinţă, să speculese această patimă şi să ridice jo-

www.digibuc.ro

curile de noroc la înălţimea instituţiunilor de stat, făcînd dintr'însele un monopol special.

Imoralitatea unuĭ asemenea monopol, e cu atît maĭ gravă, cu cît dînsul loveşte maĭ mult în clasele inculte şi sărace, asupra cărora superstiţiunile de toată natura exerciteasă o mare influenţă. Nenorocitul flămînd, îndemnat de superstiţiune 'şĭ riscă şi îmbucătura de la gură, ca să-şĭ încerce norocul, prezis de vr'o vrăjitoare saŭ de vr'o interpretă de visurĭ.

Aşa e, de exemplu, jocul lotuluĭ în Italia, unde dînsul constitue, unul din marele venitурĭ ale statuluĭ, pe care 'l-acopere miciĭ funcţionarĭ, meseriaşiĭ, muncitoriĭ cu mîinele, soldaţiĭ şi ţăraniĭ saŭ într'un cuvînt, clasele nevoiaşe, bîntuite de lipsă şi de miserie.

Lotul, ca cel ce se joacă în familiĭ, consistă din 90 numere — de la 1 — 90, între carĭ jucătorul îşĭ alege două, treĭ, patru saŭ cincĭ numere — cincĭ fiind maximul numerilor ce se pot juca. In fie-care oraş şi în fie-care sat, se poate juca la lotul oricăruĭ centru şi chiar la loturile din toate comunele urbane ale regatuluĭ. Lotul se trage în toate centrele Sîmbăta la 2 saŭ 3 ore p. m.

N'are cine-va de cît să asiste la tragerea lotuluĭ, într'unul din oraşele marĭ ale Italieĭ pentru a-şĭ face o ideie lămurită despre starea vrednică de plîns a mulţimeĭ judecătorilor, ce se înghesuesc pe piaţa, pe care este situată reşedinţa administraţiuneĭ lotuluĭ. De obiceiŭ, această reşedinţă se gă-

www.digibuc.ro

seşte situată, mai în toate oraşele Italiei, pe o piaţă vastă şi centrală.

Sumă de nenorociţi, din cari mulţi în sdrenţe şi mulţi flămînzi, vin de cu vreme, ca să-şi apuce bună posiţie pe piaţă şi staŭ acolo ceasuri întregi, vara în arşiţa soarelui şi iarna în ploaie şi în frig, cu ochii pironiţi la balconul, în care are să se tragă lotul, aşteptînd cu nerăbdare ca să sune ceasul aceleĭ trageri. De mult ce aŭ jucat, unora li s'a uşurat memoria cu privire la numere, aşa că la fie-care cinci minute, scot biletul din buzunar, ca să-şi reamintească numerile jucate.

Privitorul cu judecată plînge de mila acestor nenorociţi, cari staŭ ca nişte statuĭ de piatră, în faţa balconului cu noroc. Pe chipul lor se văd urmele suferinţelor, provenite din lipsă. Unii se închin la scurte intervale, presentînd mina omului care se roagă; alţii scot de prin sîn cruciuliţe, iconiţe şi alte talismane pe cari le duc sfioşi la gură şi le sărută cu înfocare.

In faţa acestei miserii, privitorul rămîne uimit gîndindu-se, cum a putut guvernul, să creese o instituţiune într'adins, ca să speculeze pînă şi ultimele sdrenţe ale acestei cete prigonită de soartă, căci ceĭ după urmă gologani, care i-a jucat la lot, i-a dobîndit în ajun, prin amanetarea la muntele de pietate, a celor din urmă obiecte casnice, pe cari le maĭ aveaŭ.

Intr'adevăr, în toate Vinerile după amiazi, sălile munteluĭ de pietate, sunt pline de doritori şi doritoare de împrumuturi, cari se înşiruesc în rînd, după ordinea venireĭ, cu

www.digibuc.ro

braţele încărcate de legăturĭ, de vase saŭ de alte obiecte. Nerăbdarea, că nu le vine rîndul maĭ curînd şi cruda îndoială, că poate să li se refuse lucrurile oferite în gagiŭ, contribue a le da o înfăţişare şi maĭ sinistră.

Pentru mulţĭ muncitorĭ, Vinerile şi Sîmbetele după amiazĭ, sunt întrebuinţate numaĭ în căutarea banilor, pentru a juca la lot şi în aşteptarea tragereĭ lotuluĭ. Cînd es de la muntele de pietate, cu paralele în mînă, ca să se ducă la debitul de lot, parcă ar merge la cine ştie ce petrecere; cînd părăsesc piaţa extracţiuneĭ lotuluĭ, seamănă unuĭ cortegiŭ de jalnicĭ, carĭ se întorc de de la cimitir.

La Roma mă găseam în aceiaşĭ pensiune cu un tînăr italian, care absolvise, cu succes, liceul şi era împiegat la poştă, cu un salar de 100 leĭ lunar. Părinţiĭ luĭ dispuind de oare-care avere, 'ĭ făcuse un stipendiŭ lunar, ca să poată duce un traĭ maĭ confortabil. Era un anticlerical în toată puterea cuvîntuluĭ şi un republican Garibaldist înfocat.

A cincea parte a salariuluĭ îĭ era destinată, pentru jocul de lot, dar faţă de mine, se arată vrăjmaş al acesteĭ instituţiunĭ, pe care o califica de infamă. Patroana caseĭ îmĭ spusese confidenţial, că joacă la lot şi mi-a spus încă, că pentru nimic în lume, n'ar comunica cuĭ-va numerile jucate, fiind convins că nu cîştigă, dacă 'şĭ spune numerele.

Intr'o Vineră spre seară, am plecat cu dînsul ca să ne plimbăm. Ajunşĭ în strada

www.digibuc.ro

principală (Corso), mă rugă să 'l aştept puţin la o berărie, avînd să întîlnească pe cine-va în apropiere. I-am făgăduit că 'l aştept, dar l'am urmărit. El intră în prima biserică ce întîlni şi îngenuchind dinaintea Madonnei, se rugă cîte-va minute, de sigur ca să-l favorizeze a doua zi, la tragerea lotului.

Puţin după aceia, căutînd prin cărţile luĭ, o carte care 'mĭ lipsea şi pe care credeam că mi-o luase dînsul, am dat peste un exemplar voluminos de explicaţia visurilor. Era legat, cu foĭ albe intercalate între cele imprimate, din carĭ multe anotate cu numerile simbolice corespunzătoare obiectelor din vise.

Cuĭ ar fi putut trece prin gînd, că acel tînăr, cu o cultură superioară medieĭ sociale, se găsea abrutisat de patima joculuĭ de lot, ca ceĭ din urmă inculţĭ şi superstiţioşĭ, carĭ cred în tălmăcirea visurilor, în ghicitul babelor, în talismane şi alte asemenea fleacurĭ? Şi dacă el a ajuns în această stare vrednică de compătimit, în ce stare trebue să se găsească masele de ţăranĭ, de meseriaşĭ şi de muncitorĭ, inculte şi stăpînite de aceiaşĭ patimă?

Lotul e în Italia, aceia ce e ruleta în principatul Monaco, adică: o causă permanentă de ruină şi de corupţiune, de escrocheriĭ şi delapidărĭ, de furturĭ şi falşurĭ, de asasinate şi suicide.

Ruleta constituie, aproape singurul mijloc de întreţinere, al principatuluĭ Monaco. Monte-Carlo este labirintul Europeĭ civilisate de la finele secoluluĭ al XIX. Minotau-

www.digibuc.ro

rul din acest labirint, care poartă sinistrul nume de Suiciŭ, răpune aproape pe fie-care zi cîte o ființă omenească (une-orĭ mai multe de o dată) care lasă în urmă-ĭ o familie în mizerie. Și Europa civilisată, n'a găsit de cuviință, ca să ia vr'o măsură, pentru a desființa acest altar de suicidiurĭ.

De șeapte orĭ am fost la Monte-Carlo, dar numaĭ o singură dată am avut norocul, ca să nu se întîmple nicĭ un cas de sinucidere. In cele-alte șease rînduri, aŭ fost opt cazurĭ de sinucideri: un tînăr și o tînără, americanĭ, soțĭ de curînd căsătoriți și veniți în voiajul de nuntă, spînzurați amîndoĭ în acelaș arbor din parcul Cazinuluĭ; alțĭ doĭ soțĭ, englezĭ, carĭ se găseaŭ în voiajul de miere s'aŭ precipitat după stînca d'asupra mărel; un tînăr rus s'a împușcat tot în parc; un Brazilian s'a împușcat pe terasă; alțĭ doĭ streinĭ și-aŭ curmat viața prin asfixie cu cărbunĭ, saŭ gaz aeriform.

Lumea din localitate și din împrejurimile localității, s'aŭ obicĭnuit într'atîta cu sinuciderile, în cît auzul nouilor cazurĭ nu-ĭ mai produce nicĭ o impresie, orĭ cît de tragică ar fi moartea; orĭ-care ar fi vîrsta victimeĭ, orĭ-care ar fi condițiunile sale sociale. Ceea-ce este însă mai surprinzător și în acelaș timp mai mîhnitor, este modul în care localniciĭ scuzează pe sinucișiĭ: ce era să facă omul dacă s'a ruinat?

Noĭ am scăpat pînă astă-zĭ de rușinosul monopol al lotuluĭ; cine știe dacă viitorul nu ne reservă și această pacoste. Ruleta nu se întrebuințează de cît în serbărĭ organi-

www.digibuc.ro

zate în scopurĭ de bine-facere. Dacă n'avem însă monopolul lotuluĭ saŭ monopolul ruleteĭ, avem în schimb, un alt păcat, tot aşa de abundent în consecinţĭ funeste ca lotul şi ca ruleta: avem patima joculuĭ de cărţĭ.

Această funestă patimă, decorată cu titlul de distracţiune, a coprins toate clasele societăţeĭ noastre şi s'a întins pînă chiar şi la ţăranĭ, maĭ cu seamă la ceĭ din vecinătăţile porturilor şi aĭ oraşelor marĭ. Proprietarĭ, rentierĭ, funcţionarĭ, exercitatorĭ de profesiunĭ libere, arendaşĭ, meseriaşĭ, muncitorĭ, bărbaţĭ şi femeĭ şi chiar copiĭ, toţĭ sunt căzuţĭ la patima joculuĭ de cărţĭ, în cît cu drept cuvînt se poate zice, că nejucătoriĭ constitue excepţiunea şi jucătoriĭ regula.

Penibila crisă financiară pe care o străbatem, e în bună parte, resultatul acesteĭ patime de joc şi lucrul nu e greŭ de demonstrat şi dovedit. N'a fost crisa economică, care a agravat pe cea financiară, pe cît a fost lipsa de credit la care am ajuns. S'aŭ văzut proprietarĭ marĭ cu domeniurĭ întinse, neputînd să găsească nicăerĭ cîte-va miĭ de leĭ.

Creditele funciare aŭ fost instituite în vederea unuĭ scop mare, patriotic şi foarte folositor; aŭ fost instituite în avantagiul şi desvoltarea elementuluĭ nostru economic. Menite a procura proprietarilor de imobile fonciare, pe garanţia hipoteceĭ acelor imobile, capitalurile de carĭ aveaŭ trebuinţă, pentru îmbunătăţirea proprietarilor şi prin urmare, pentru îmbunătăţirea a producţiu-

www.digibuc.ro

neĭ şi sporul veniturilor, cu o mică dobîndă şi cu un termen lung, ca capitalul împrumutat să poată fi amortisat numaĭ cu o parte a venituluĭ, era firesc lucru că prin ajutorul acesteĭ instituţiunĭ, elementul economic să iea o mare desvoltare.

Indeplinitu-s'a scopul în vederea căruia această instituţiune folositoare e creată? Sunt nevoit a răspunde, la această întrebare, cu multă mîhnire că: nu. Proprietariĭ s'aŭ folosit de avantagele instituţiuneĭ, pentru a contracta împrumuturĭ marĭ, pînă la jumătatea valoreĭ imobilelor, în condiţiunĭ uşoare şi cu termene lungĭ de plată, dar capitalurile împrumutate n'aŭ fost întrebuinţate în îmbunătăţirile proprietăţilor, de cît în mică parte. In mare parte, s'aŭ consumat în voiajurĭ, în cheltueli de lux şi în blestematul joc de cărţĭ.

Afectarea imobilelor în ipotecă la credite, regulînd titlurile de proprietate, valoarea imobilelor a crescut prin efectul acesteĭ regulărĭ. Proprietariĭ cu moşiile ipotecate la creditul rural, de exemplu, aŭ putut găsi cu uşurinţă, în urmă, de unde să se împrumute cu ipotecă în al doilea rang.

S'aŭ împrumutat mulţĭ — dar nu spre folosul proprietăţi,—ci pentru petreceri şi cărţĭ.

Ast-fel prin înfiinţarea creditelor funciare, proprietariĭ, avînd de unde să se împrumute în condiţiunĭ avantagioase, s'aŭ împrumutat şi în primul şi în al doilea şi în al treilea rang. De pe urma acestor împrumuturĭ, neîăcîndu-se proprietăţilor

www.digibuc.ro

nicĭ o îmbunătăţire şi prin urmare, necrescînd veniturile, creditul proprietarilor s'a sleit, valoarea proprietăţilor fiind apropiată de sarcinele ce le grevează.

Patima jocului de cărţĭ, care s'ar putea numi şi patima proprieĭ ruinĭ, a desfăcut multe căsătoriĭ, a nenorocit mulţĭ bărbaţĭ, a ruinat multe soţiĭ, a compromis viitorul la o sumă de copiĭ. Ea a provocat falimente, bancrute, incendiurĭ, falşurĭ şi alte delicte şi crime; ea a preparat tărîmul pentru creşterea şi întinderea corupţiuneĭ.

De vre-o cîţĭ-va anĭ încoace, ziaristica noastră înregistrează dese scirĭ de senşaţiune ca de felul acestora: cutare casier al cutăreĭ autorităţĭ civile saŭ militare a dispărut, lăsînd un gol de atîta în casă; cutare s'a sinucis fiind că s'a descoperit că-ĭ lipseşte cutare sumă; cutare a fugit în America, luînd suma cutare de la casa de bancă X saŭ de la bancherul Y. Nu trece două, treĭ zile, fără ca să nu se dea alarma de vre-o nouă dispariţie, de vre-o nouă lipsă de casele publice saŭ particulare.

Cînd se gîndeşte însă cine-va, că toate aceste casurĭ sunt resultatul joculuĭ de cărţĭ: cînd se maĭ gîndeşte că sume de familiĭ îşĭ consumă tot timpul de zi şi de noapte în jocul de cărţĭ; cînd cugetă în fine, cîtă pagubă pricinueşte jucătorilor lipsa lor îndelungată din familie şi de la ocupaţiunile ce-ĭ interesează, lesne se poate convinge, fără a maĭ ţine socoteală de zdruncinarea sănătăţeĭ provocată de osteneală, insomnie, nelinişte, băuturile excitante pentru a combate somnolenţa, că pa-

www.digibuc.ro

tima jocului de cărți nu cedează prin consecințele ei funeste nici lotului, nici ruletei și că este, la rîndul ei, un minotaur tot ca cel de la Monte-Carlo, care răpune pe fiecare zi una saŭ mai multe vieți.

In galeria palatului Colonna din Roma e un tabloŭ original — îmi pare a lui Guido — care represintă un joc de cărți. Este un capo-d'operă lucrat în genul școalei flamande. Trei muncitori staŭ la o masă, pe care arde într'un ciob o feștilă a cărei lumină roșiatică, bătînd în palid, se resfrînge pe chipul cîtor-și trei judecătorilor. După chipul șederei pe scaune, după ținerea capului, cam încordat și după trăsurile feței lor, se vede bine că sunt rupți de oboseală și abia mai pot lupta cu somnul. Ochii, mai deschiși ca în stare normală, sunt fixați în cărți, și arată o neliniște, că norocul nu-i favorisează.

De multe ori mi s'a întîmplat, să întîlnesc în autoritățile noastre tipuri, cari m'aŭ făcut a'mi reaminti pe jucătorii de cărți, din acest tabloŭ. Se înțelege că atunci, cînd cine-va șade toată noaptea la cărți și d'acolo pleacă la slujbă, fără să fi închis ochii o clipă, silință ce desfășură de a învinge oboseala și somnul, contribue a face și mai manifestă oboseala și somnul.

Mă aflam într'o zi la un tribunal din Moldova. După deschiderea ședinței unul dintre judecători părea a nu-și găsi locul: cînd se resturna în fotoliŭ, cînd se ridica în mod brusc, cu un fel de necaz; era palid cu ochii tăiați. Am înțeles numai de cît, că nu dormise și că era podi-

www.digibuc.ro

dit de osteneală şi de somn. Un advocat din localitate, aplecîndu-se către un altul de lîngă dînsul, îi zise: «cu tot necazul «că şi-a pierdut leafa la cărţi, nu-şi mai «poate stăpîni somnul; jocul a început «la 11 ore seara şi a durat pînă la 9 azi «dimineaţa. Cum o să se mai ţie bietul om?»

După înfăţişarea a două procese, cari aŭ ţinut cel mult ca 40 minute, şedinţa s'a suspendat şi judecătorul cu pricina n'a mai reintrat. Sub cuvînt că se găseşte indispus, căci nu putea să fie bine dispus după o noapte întreagă de nedormire, de emoţiuni şi de nelinişte şi după perderea pe care o avusese la cărţi, a plecat să se culce.

E timpul, cred, ca să se ia măsuri foarte severe contra acestui viţiŭ ce ne duce la ruina materială şi morală. André, în consiliul celor 500, a caracterisat patima jocurilor de noroc în următorii termeni, pe cari Tagliabue 'i reproduce după Moniteur Universel an. VI num. 222; «In tabloul vi«ţiurilor şi al abusurilor, cari trebue să a«tragă mai cu deosebire privirea legiuito«ruluĭ, eŭ înfăţişez înainte de toate jocul «de noroc. E un fel de jaf adesea antimer«gătorul tîlhărieĭ, asasinatuluĭ şi al sinucideriĭ».

www.digibuc.ro

IX.

Viţiul băuturilor spirtoase

In orĭ-care societate se încuibă acest viţiŭ, el este considerat ca o gravă plagă socială. La noĭ acest viţiŭ este o îndoită plagă, căcĭ n'are de obiect băuturile spirtoase, ci are în general de obiect băuturile veninoase, fiind-că toate spirtoasele sunt falşificate prin mijlocul substanţelor toxice.

E foarte cu greŭ cuĭ-va ca să găsească, chiar în capitala ţăreĭ, ţuică saŭ vin natural, curat. Comerţul acestor articole trecînd de la producător pînă la vînzător prin mîinile uneĭ serĭ de mijlocitorĭ, toţĭ caută a le îmulţi, a le spori tăria şi a le da faţă şi în acest scop întrebuinţează fără scrupul de conştiinţă şi cu dispreţ de prescripţiunile legeĭ penale, substanţe vătămătoare sănătăţeĭ, materiĭ otrăvitoare.

Răul s'a observat de maĭ bine de douăzecĭ, treĭ-zecĭ de anĭ, dar cu toate acestea nu numaĭ că nu s'a putut înfrîna, dar a mers tot mereŭ progresînd, fie din causă că mĕsurile de reprimare nu sunt îndestulătoare, fie din causă că nu sunt aplicate. Adevărul este, că falşificarea băuturilor spirtoase, se practică pe scara cea maĭ

www.digibuc.ro

întinsă, ca și cum aecasta n'ar fi oprită de lege sub grave sancțiuni penale.

Viţiul beţiei e un viţiŭ comun mai tutulor naţionalităţilor din vechiul şi noul continent. Pretutindeni s'a constatat funestele lui consecinţe: decrepitudinea fisică şi abrutisarea morală şi intelectuală; degenerarea speciei şi predispunerea ei la libertinagiŭ, la delicte, la crime şi la sinucidere. Pretutindenea, unde s'aŭ constatat aceste consecinţe fatale ale viţiului băuturei, societăţile, povăţuite de instinctul de conservaţiune, aŭ luat măsuri ca să'l combată cu energie.

La noi, unde acest viţiŭ e cu mult mai periculos de cît orî-unde aiurea din causa falşificărei cu substanţe toxice a băuturilor, nu se ia absolut nicî o iniţiativă spre a se combate acest viţiŭ, nicî de către guvern, nicî de către particulari, constituţi în asociaţiuni, avînd de scop combaterea patimei de băutură.

Din potrivă, legile existente şi modul aplicărei lor, par a fi într'adins îndreptate, ca să favorisezе acest distrugător viţiŭ. Legea repausuluî duminical care opreşte vînzarea lucrurilor neofensive în zilele de Duminică şi sărbători mari, scuteşte de această prohibiţiune vînzarea băuturilor spirtoase; ea crează un fel de privilegiŭ în favoarea debitelor de băuturi.

Instanţele judecătoreşti la rîndul lor, considerînd beţia, în regulă generală, ca o circumstanţă uşurătoare în crime, delicte şi contravenţiuni, lasă a se crede, că este mai puţin culpabil vinovatul, care săvîrşeşte

www.digibuc.ro

o nelegiuire în stare de beție, de cît cel care o săvîrșește treaz. In Elveția e dinpotrivă: beția este o circumstanță agravantă în stabilirea responsabilității.

Din toate viițiurile nu e nicĭ unul maĭ fecund în scandaluri de toată natura ca beția care turbură liniștea familieĭ și a societățeĭ; nicĭ unul nu e maĭ fecund în delicte și crime; nicĭ unul poate maĭ fecund în asasinate și sinucideri. Pe temeiul datelor statistice, care constată bogăția acestuĭ viițiŭ în consecințe rele, unele cantoane ale Elvețieĭ, aŭ dat beției caracterul de circumstanță agravantă în materie penală.

Mulțimea stabilimentelor de băuturĭ spirtoase în țara noastră, în raport cu numărul populațiuneĭ, atît în orașe cît și la sate și prosperitatea antreprenorilor acestor stabilimente, în clasa cărora falimentele sunt evenimente rarĭ, aproape fenomenale, ne dă măsura întindereĭ acestuĭ viițiŭ și a enormuluĭ cîștig ce procură speculațiunea luĭ.

Ziarele, în știrile zileĭ, înregistrează regulat, bătăile, rănirile, înjunghierile cu cuțitele, omorurile săvîrșite din causa beției, dar lasă pe cititorĭ apaticĭ și apatice rămîn și autoritățile publice, care ar trebui să ia măsurĭ spre a combate causa relelor, nu numaĭ a pedepsi săvîrșirea lor.

Muncitoriĭ în genere și prin urmare și țăraniĭ, cum se deșteaptă dimineața în zilele nelucrătoare, o pornesc la cîrciumă în loc de biserică și se pun pe băutură. După ce începe a se îmbăta și a nu maĭ ține socoteală, de ce a cerut și ce i s'a

www.digibuc.ro

dat, se pomenește, după ce s'a trezit a doua zi, cu un cont ce covîrșește de două și de trei ori, mai mult, valoarea consumațiunei făcută.

Și lucru curios! Consătenii consumatorului, preotul, primarul, notarul, dascălul și pînă chiar și rudele cu prietenii lui, carî văd înșelătoria cîrcimarului, țin cu dînsul iar nu cu nenorocitul bețiv care și-a băut mințile, și confirmă toate pretențiunile cîrcimarului, cînd sunt încredințați că spun un neadevăr.

Aceasta o fac, orî în vederea unei cinste din partea cîrcimarului, orî în vederea intereselor care'i leagă de dînșii.

Iată un fapt la care am asistat ca speculator, de la o distanță oare-care. Vr'o 25—30 țărani din comuna Putinei, județul Teleorman, se întorseseră de la Schela Turnului unde vînduseră fie-care cîte un car cu grîu. Duminică dimineață, a doua zi după vînzarea grîului, s'au înfundat la cîrciumă cu neveste, copii, părinți, frați și alte neamuri și întruniți în pîlcuri s'au pus pe băutură.

Cîrciumarul, un bulgar șiret, cu cîți-va băeți, tot bulgari și bine dresați de stăpînul lor, servea ca și aceasta, pe mușterii, le turna vin în pahare. Cum venea vr'unul, care nu era din ceată, cîrciumarul 'i turna un pahar, care da pe din afară și'l poftea să bea în sănătatea plătitorului. După ce adunarea începu a se ameți, oalele nu mai venea pline ci pe jumătate, jumătate apoi din cel adus în oală 'l strecură pe nebăgate de seamă într'o

www.digibuc.ro

oală goală, pe care 'l o aducea la un semn dat unul dintre băeţi bulgari. Vindea astfel o litră dintr'o oca, pe care le număra două şi din această litră, prin arta de a turna în pahare, vărsa jumătate pe jos.

Intrebînd a parte pe primar, care era un om cum se cade, despre acest cîrciumar, 'mi dete informaţiunile de mai sus, şi'mi adaogă că din sărac lipit, cum a venit acolo, a ajuns în doi ani negustor cu o avere de peste trei sute de poli, osebit de marfa din prăvălie şi magazie şi deosebit de vitele pe cari le avea, 40 oi şi 14 capete de vite mari.

Iată explicaţia împrejurărei, pentru ce cîrciumarilor le merge bine şi sunt negustori cari daŭ falimentului cel mai mic contingent. Ei fac de obiceiŭ comerţ, nu cu articolele specialităţei lor, ci cu specula patimei nenorociţilor muşterii, pe cara'i sărăcesc în raport cu înavuţirea lor.

E jalnică priveliştea bietei populaţiuni rurale din Moldova. Cîrciumarii jidovi, fiind-că toţi cîrciumarii sunt ovrei, după ce aŭ calicit'o cu procedimente şi mai perfide, ca cel arătat la bulgarul de mai sus, i-a veştejit şi trupul şi sufletul cu otrăvile din băuturi şi'i pregăteşte stingerea prin degenerare.

Şi în faţa acestui pericol ameninţător, legile pe cari le avem nu sunt în stare a-l combate şi în apatia ce ne caracterisează, ca pe faimoşii tembeli ai Bizanţului, nu luăm nici o măsură ca să scăpăm această populaţiune, îndelung martirisată de Evrei şi Evreiţi.

www.digibuc.ro

In popă, ţăranul nu găseşte un sfătuitor cu autoritate morală, care să'l înfrîneze de la pornirile patimeĭ luĭ; găseşte din potrivă un îndemnător dintre ceĭ maĭ stăruitorĭ; In dascăl, notar, consilier, primar, nu găseşte de cît tovarăşĭ de băutură, model de băutorĭ, iar nu niște supraveghetorĭ aĭ moraleĭ şi ordineĭ publice, însărcinaţĭ cu înfrînarea viţiurilor.

Abuzul băuturilor spirtoase nu este un viţiŭ numaĭ aĭ ţărănimeĭ şi muncitorilor cu mîna; el este răspîndit în proporţiunĭ maĭ restrînse şi la cele-l'alte clase ale societăţeĭ noastre. In aristrocraţie, în profesiunile libere, în armată, în baroŭ, în magistratură, în biurocraţie, în corpul didactic, etc., se găsesc în toate gradele ierarhice, titularĭ căzuţĭ în acest viţiŭ, puţinĭ în raport cu populaţiunea claseĭ respective, dar maĭ numeroşĭ în raport cu similariĭ lor din alte state, deşi sunt ţărĭ carĭ ne întrec cu mult şi pe noĭ.

Patima de băuturĭ spirtoase, agravată prin falşificarea băuturilor cu substanţe toxice, vătămătoare şi fisiculuĭ şi moratuluĭ şi inteligenţeĭ, intră şi dînsa ca causă principală în slăbirea resortuluĭ moral al societăţeĭ noastre şi prin urmare, ca o causă imediată saŭ mediată a înmulţireĭ libertinilor, deliquenţilor, nebunilor, idioţilor şi sinucişilor. Dacă am avea o statistică exactă de înregistrarea fenomenelor sociale, ne-am sperîa de grozăvia consecinţelor acesteĭ josnice, vulgare şi funeste patimĭ.

www.digibuc.ro

X.

Libertinagiul

Este de ajuns cui-va ca să se plimbe numai o jumătate de oră pe stradele Capitalei, ca să vadă şi să audă atîtea lucruri desgustătoare, în cît să nu mai aibă trebuinţă de nici o altă informaţiune, pentru a-şi face idee, de gradul în care a ajuns libertinagiul la noi, mulţumită excesivei toleranţe ce i s'a dat, saŭ apatiei celor însărcinaţi cu apărarea moralei publice.

Nu poate eşi cine-va din casă, ca să meargă într'alt punct al oraşului, în distanţă de trei patru sute de metri şi mai ales pe jos, fără să nu fie condamnat a auzi cele mai triviale expresiuni, din glosarul desfiinţatei instituţiuni a surugiilor de poştă.

Toţi inculţii şi vicioşii s'aŭ obicinuit a crede, că aŭ libertatea şi prin urmare dreptul, de a se ocări şi înjura pe strade şi în alte locuri publice cu expresiunile cele mai murdare, şi în gura mare, ca să'i auză toată lumea, fără ca cine-va să fie volnic, de a le pretinde să'i dispenseze auzul de infectul lor vocabular.

Agenţii ordinei publice, martori la aceste

www.digibuc.ro

certuri și gîlceve, cari nu consistă de cît în schimbul celor mai triviale insulte, nu se cred în drept d'a interveni și a'i opri, considerîndu-i, poate, în exercițiul unei libertăți constituționale, ba încă se distrează ascultîndu-i, și'i excită a continua duelul cu înjurăturile.

Un părinte de familie nu poate eși pe jos din casă, ca să'și plimbe soția și copiii, fără a se expune nemulțumirei și desgustului, d'a auzi ocări saŭ înjurături ce le ofensează simțul pudoarei, saŭ fără de a vedea vre-o servitoare unguroaică, întinzîndu-se cu nerușinare pe trotuare cu vr'un desmățat ca și dînsa.

Nicăiri nu se vede ca la noi scene de această natură, saŭ cel puțin sunt foarte rare și se petrec mai cu perdea. La noi, parcă nici n'ar exista o morală publică și dacă cine-va ar observa, celor cari se înjură pe drum, că voește să se plimbe pe stradele publice, fără să fie nemulțumiți de auzul înjurăturilor, ei i-ar răspunde cu obrăsnicie numai de cît: „stai acasă dacă nu vrei să auzi, fiind-că drumul este împărătesc».

Dacă este vr'unul mai țanțos îți găsești și beleaua, făcîndu-i o asemenea observare, fiind-că se crede în dreptul lui, d'a se răfui cu adversarul său, după cum crede el de cuviință, fără ca cine-va să se amestece în această răfuială; crede că, observarea ce i se face, este un atentat la exercițiul libertății de a se apăra de vrășmașul său.

Bețivii parcurg stradele, ziua și noaptea, cîntînd, chiuind și răcnind cît le ia gura.

www.digibuc.ro

Deșteaptă din somn pe cetățenii liniștiți, în trecerea pe la ferestrele lor, cu chilomanul pe care'l fac și se cred că sunt, în exercițiul libertățeĭ lor, pe când fac aceste scandale pe stradă și nu intră în curtea nimuluĭ. Numaĭ într'acest cas recunosc celuĭ deșteptat din somn, dreptul de a se plînge contra lor.

Autoritățile publice tolerează aceste turburărĭ, fiind-că multĭ din agenții lor, inconștienți de propriele atribuțiunĭ, împărtășesc întru totul părerea scandalagiilor, relativă la libertatea lor și la exercițiul acesteĭ libertățĭ.

Schilozii plinĭ de rănĭ se stabilesc pe la colțurile stradelor, pe unde afluența trecătorilor este maĭ mare, și 'șĭ desvălesc rănile saŭ organele lor mutilate, ca să inspire maĭ mult compătimire și nimenĭ nu se gîndește, că bietul public are și dînsul libertatea de a circula, fără ca această libertate să fie împiedicată de scene, care 'ĭ revoltă sîngele, de priveliștĭ care 'ĭ compromit saŭ îĭ pot compromite sănătatea.

Exemplele invocate dovedesc că viața noastră publică nu este asigurată contra imoralităței vicioșilor, a desmeticilor și a descreerații lor, carĭ nu înțeleg acest lucru elementar, că toți aŭ dreptul a circula pe strade, neturburați de înjurăturile murdare ale unora și ale altora, de desmățăturile indecente ale nerușinaților și de priveliștea desgustă oare a diformilor, paraliticilor și canceroșilor.

Autoritățile noastre administrative par a nu înțelege acest lucru; de aceia nu iaŭ

www.digibuc.ro

nicĭ o măsură ca să reprime înjurăturile, desmăţările şi cele-l'alte necuviinţe ce se comit pe stradele publice; de aceea demoralisarea publică merge necontenit crescînd şi publicul merge obicĭnuindu-se, cu cea-ce n'ar trebui să îngădue, să permită.

O damă saŭ o domnişoară, eşind din casă singură, riscă de a deveni obiectul obrăsniciilor primuluĭ bagabond, care i-ar eşi înainte şi de care nu se poate scăpa, de cît urcîndu-se într'o birje saŭ intrînd în vr'o prăvălie. Rar se întîmplă, ca în asemenea împrejurărĭ, să se găsească un trecător, care să ia protecţia urmăriteĭ şi s'o scape de penibila companie a bagabontuluĭ. In ocasiunĭ de felul acestora, trecătoriĭ îşĭ caută indiferenţĭ de drum, daca nu se opresc a face chef pe socoteala bieteĭ dame saŭ a bieteĭ domnişoare.

Repet că nicăirĭ în străinătate nu mi s'a întîmplat să văd, toleranţa libertinagiuluĭ împinsă pînă la un asemenea grad, pe stradele şi pieţele publice. Pe scenele cafenelelor apoĭ, cîntăreţele streine se întrec în echivocităţĭ ce rănesc simţul pudoareĭ şi în gesticulaţiunĭ necuviincioase şi obscene.

Publicul s'a pasionat de aceste distracţiunĭ, aşa că spectacolele, de felul acestora, sunt foarte frequentate, maĭ ales de tinerĭi pe carĭ 'ĭ împing la libertinagiŭ.

Celibatul pe de o parte şi înmulţirea divorţurilor pe de alta, sunt, pe lîngă alte multe rele, resultatele toleranţeĭ libertinagiuluĭ; resultate de o potrivă funeste societăţeĭ.

Celibatariĭ, al căror număr este foarte mare la noĭ în comparaţiune cu alte state, se gă-

www.digibuc.ro

sesc în toate rîndurile societăţeĭ noastre. Eĭ nu se însoară, ca să nu suporte sarcinele căsătorieĭ şi ca să'şĭ păstreze libertatea d'a trăi, după îndemnul proprielor patimĭ.

S'a constatat că unde numărul celibatarilor este maĭ mare, maĭ mare este şi numărul concubinajelor, cît şi numărul divorţurilor, al copiilor naturalĭ, adulterinĭ şi incestuoşĭ, precum şi numărul delictelor, crimelor şi suicidielor

Celibatariĭ sunt pretutindenea un element disolvant al societăţilor. Temelia societăţeĭ fiind familia, celibatariĭ sunt o causă permanentă a minăreĭ acesteĭ temelĭĭ. Necunoscînd natura legăturilor acesteĭ instituţiunĭ, de cît din auzite şi într'un mod superficial, eĭ n'aŭ nicĭ un scrupul, ca pentru satisfacerea uneĭ plăceriĭ, să compromită onoarea şi viitorul uneĭ femeĭ şi să distrugă o familie.

In raport cu familiştiĭ, celibatariĭ daŭ un maĭ mare contingent atât penitenciarelor şi ospiciurilor de alienaţĭ, cît şi rubriceĭ suicidielor din tabelele statistice. Necunoscînd dragostea de soţ şi pe acea de părinte, care constitue un puternic obstacol la îndemnul patimelor, eĭ sunt conduşĭ de dînsele şi săvîrşesc cu uşurinţă nelegiuirile de toată natura. Familistul se teme d'a face răul, fiind-că pedeapsa în care ar cădea, ştie bine, că are să se resfrîngă şi asupra soţieĭ şi a copiilor; celibatarul însă, n'are să se îngrijască de acest lucru.

Inmulţirea divorţurilor este iarăşĭ o consecinţă a libertinagiuluĭ. Ceĭ care s'aŭ obi-

www.digibuc.ro

cinuit a trăi în concubinagiŭ, astăzĭ cu una mîine cu alta, saŭ astăzĭ cu unul şi mîine cu altul, găsesc prea severe, prea dure legăturile căsătorieĭ, carĭ le devin nesuferite, după trecere de cîtă-va vreme. Viaţa de maĭ 'nainte începe a le părea cu mult maĭ dulce, cu mult maĭ plăcută şi cu mult maĭ uşoară de cît viaţa conjugală; eĭ caută a se desface de dînsa, cît maĭ curînd, ca de o mare pacoste şi nu se maĭ gîndeşte nicĭ la soarta soţuluĭ saŭ a soţieĭ, nicĭ la soarta copilaşilor născuţĭ din căsătoria lor.

Organele de publicitate constată cu îngrijire de două-zecĭ şi maĭ bine de anĭ că populaţiunea nu numaĭ că nu creşte, dar merge din potrivă descrescînd. Cum n'ar descreşte dînsa, cînd sunt tolerate toate mijloacele carĭ îĭ împiedică înmulţirea şi carĭ se sintetisează în cuvîntul: libertinagiŭ?

O observaţiune atentă ne încredinţează că celibatariĭ, în majoritate, sunt oamenĭ cu dare de mînă, carĭ ar putea să 'şĭ întreţie familia—dacă s'ar însura—în belşug şi să aibă mulţĭ copiĭ. Cînd libertinagiul 'ĭ fac să aibă oroare de căsătorie şi nicĭ legile, nicĭ cerinţele sociale, nu 'ĭ silesc a trăi în conformitate cu legea naturieĭ şi cu interesul de conservare al societăţeĭ, cum o să se înmulţească populaţiunea?

Cînd un număr de X la sută al căsătoriilor contractate se disolvă, nu pentru motive de natură a justifica necesitatea divorţuluĭ, ci numaĭ pentru pretexte, iar soţiĭ despărţiţĭ, preferă a trăi în concubinagiŭ de cît a se recăsători, cum are să sporească populaţiunea cînd, maĭ cu seamă, în con-

www.digibuc.ro

cubinagiĭ fecunditatea este sterilizată prin mijloace artificiale?

De asemenea, cînd o bună parte a soldaţilor, nu se mai întorc la vetrele lor, după terminarea serviciului, ca să se însoare, să 'şi facă casă şi familie şi să continue profesiunea părinţilor, de oare-ce miliţia nu i-a preparat pentru o altă carieră, ci rămîn în oraşe unde se angajează ca gardişti, agenţi inferiori de axize, bariere, saŭ alte funcţiuni, şi 'şi petrec floarea tinereţeĭ în concubinagiŭ cu servitoarele, cum are să crească populaţiunea?

Cînd femeile cu otrăvurĭ băbeştĭ iar doctoriĭ speculanţi cu mijloacele ştiinţeĭ, procură substanţe avortive, nu numaĭ femeilor necăsătorite dar şi celor căsătorite şi cînd aceste mijloace avortive, sunt arătate prin scrierĭ imprimate şi trimbiţate prin anunciurĭ de ziare, cum are să sporească populaţiunea cu atîta furie de sterilitate forţată?

Cînd în fine, copiiĭ ţăranilor sunt decimaţĭ de boalele contagioase provocate şi alimentate de condiţiunile stăreĭ igienice în care trăesc, iar mare parte a copiilor orăşenilor ucişi prin intoxicaţiunĭ cu substanţe narcotice, ce le administrează femeile care 'ĭ cresc, cu plată, la mahalale, cum are să sporească populaţiunea noastră?

Libertinagiul, la care a ajuns societatea noastră, se poate considera ca un mijloc de sinucidere. Societatea noastră se sinucide prin libertinagiŭ, tot aşa după cum se sinucide un individ prin mijloace letale, carĭ nu 'ĭ causează nicĭ o durere, ci 'l ucide sugerîndu-ĭ alucinaţiunĭ desfătătoare.

www.digibuc.ro

XI

Venalitatea, hatîrul, excesul de zel şi abusul de putere

Venalitatea, hatîrul, excesul de zel şi abuzul de putere, sunt patru viţiurĭ carĭ se găsesc în strînsă legătură — aproape nedespărţite — şi servindu-şĭ reciproc, unul altuia, de causă şi efect. Aceste viţiurĭ, ce caracterisează starea de decadenţă a orĭ-cărei societăţĭ, s'aŭ încuibat cu temeiŭ şi în administraţiunea noastră publică şi concur împreună cu causele, despre carĭ am vorbit, a ne slăbi şi ruina, atît materialiceşte, cît şi moraliceşte. Proporţional cu desvoltarea şi întinderea lor, publicul pierde dragostea de instituţiunĭ şi respectul de legĭ; autoritatea 'şĭ pierde prestigiul şi încrederea, pe care trebue să o aibă şi toţĭ se obicinuesc a'şĭ urmări interesele, după cum le vine maĭ bine la socoteală, fără deosebire dacă mijloacele ce le par maĭ expeditive saŭ maĭ eficace, sunt saŭ nu legale. Toleranţa acestor viţiurĭ duce repede la anarhie. Condiţiunile stărei noastre sociale, judecate după manifestaţiunile lor, în maĭ toate ramurile activităţeĭ, dovedesc că am apucat şi am înaintat mult

www.digibuc.ro

pe calea anarhiei. Ca să demonstrez şi să dovedesc acest lucru, mă voiŭ opri în parte asupra fie-căruia din viţiile enunţate.

A. Venalitatea.—In mintea unei părţi însemnate din populaţiunea noastră este adînc înrădăcinată credinţa că nici o afacere nu se poate resolva de către autoritatea respectivă, dacă cei interesaţi de resolvarea ei, nu vor da bani funcţionarilor, ca să 'i dea curs şi să 'i înlesnească resolvarea. Judecînd cine-va cu nepărtinire lucrurile, după cele ce se petrec, în cele mai multe din autorităţile noastre publice—centrale şi locale—e nevoit să recunoască că această credinţă, nu este lipsită de temeiŭ. Intr'adevăr, în administraţia propriŭ zisă : prefecturi, sub-prefecturi, poliţii, comisii ; în administraţia financiară : casierii şi percepţii ; în administraţiunea judeţeană şi comunală ; în administraţia justiţiei : judecătorii de ocoale şi unele tribunale de judeţe şi în administraţiunea inferioară a altor ramuri publice, este în de obşte ştiut, că particularii daŭ parale, ca să li se îndestuleze cererile mai repede, şi mai este ştiut, că funcţionarii iaŭ parale de la particulari, pentru lucrările de resortul atribuţiunilor lor şi că autorităţile superioare, bine informate despre aceasta, fac urechea toacă şi tolerează lucrul.

Toleranţa acestui abus este impusă, în multe casuri, autorităţilor superioare, ca o necesitate cu neputinţă de înlăturat, ca o consecinţă firească şi fatală a organismului instituţiunei. Prin deducţiuni apoi, trase din motive de analogie, toleranţa este în-

www.digibuc.ro

tinde și la alte servicii, unde necesitatea nu pare atit de inexorabilă. In fine, pentru consideraţiuni de favoritism, este îngăduită și acolo, unde nu mai mijloceşte nici un cuvînt pentru a justifica toleranţa.

Sunt o sumă de servicii publice cari, de la înființarea lor, aŭ fost răŭ organizate, sub toate privinţele, dar mai ales sub acela al insuficienţei personalului. Experienţa a dovedit pe dată, că lucrările pentru cari s'a crezut de ajuns un număr de x funcţionari, nu se pot îndeplini, de cît cu un întreit număr. In loc să se ia măsuri, ca să se adaoge numărul neapărat trebuincios de funcţionari, pentru ca serviciul să nu sufere; să se ţie în curent cu lucrările, și să meargă ast-fel regulat, autorităţile superioare și-aŭ zis: mergă cum o merge, fiind-că mijloacele financiare nu mai permit adause de alţi funcţionari. Aŭ trecut ani, fără ca adaosele să se fi făcut. Să citez, pentru mai buna lămurire a lucrurilor, cîte-va exemple practice.

Sub-prefecturile sunt încărcate cu o sumă de atribuţiuni, de resortul tuturor ministerelor și tuturor autorităţilor superioare-centrale, cari aŭ o administraţiune separată. Ca să poată îndeplini aceste atribuţiuni, ar trebui ca să aibă cel puţin următorul personal: 1 sub-prefect, 1 adjutor, 1 șef de cancelarie, 1 archivar, 1 registrator, 1 împiegat însărcinat cu lucrările statistice și 3 copiști. Sunt unele sub-prefecturi în cari n'ar fi îndestulător nici acest personal.

Care este, în realitate, personalul unei sub-prefecturi, după actuala lor organisa-

www.digibuc.ro

țiune? 1 sub-prefect, 1 adjutor, 1 arhivar-registrator și 1 copist. Cum o să poată merge serviciul, numai cu patru funcționarî, cînd este constatat că abia poate merge cu nouă? „Meargă cum o merge—zic superiorii—fiind-că nu sunt mijloace de înființarea altor funcționarî". Serviciul merge după cum a mers și pînă acuma, dar să vedem: cum merge? Orî-cine intră în cancelaria unei sub-prefecturî, vede o mulțime de funcționarî înghesuiți la mese și cu mormane de hîrtii înaintea lor.

De unde sunt aceștî împiegați? În afară de cei titularî, parte sunt candidați, practicanți, carî vin a servi gratis, pentru a putea obține la vacanță vre-un post, fie în sub-prefectură, fie în vre o comună rurală; parte sunt notarî din comunele rurale, aduși ca să dea ajutor împiegaților sub-prefecturei.

Candidaților, cărora nu li se dă nicî măcar mîncarea, în schimbul serviciului pe care îl fac, li se tolerează a lua bacșișurî, de la particularii pe carî îî servesc în locul funcționarilor respectivî, carî sunt, de obicînuit ocupați, numai cu lucrările urgente oficiale.

Cînd un particular se adresează unuî funcționar titular, ca să'l întrebe de situația afacereî ce'l interesează, funcționarul îî răspunde: stă baltă d-le afacerea d-tale, fiind că n'am timp să mă ocup de dînsa. Dacă vreți însă, să dați *ceva*, vre-unuia dintre candidații carî lucrează aicî, atuncî puteți fi satisfăcuți chiar astăzî. Ne avînd nicî o leafă, noî nu le putem impune, ca să lucreze

www.digibuc.ro

şi hîrtiile ce interesează pe particularĭ; ne mulţumim cu ajutorul pe care ni-l dă în corespondenţa oficială, căcĭ dacă n'ar fi ajutorul lor, am rămînea cu lucrările înapoiate cu lunile. Particularul, care a venit, poate, pentru a doua saŭ a treia oară, din cine ştie ce depărtare, după hîrtia ce'l interesează, se grăbeşte a răspunde: daŭ d-le cît o fi, numaĭ să scap odată. Intrebat cît trebue să dea, funcţionarul, care afectase desinteresarea sa în această afacere, răspunde, că după aprecierea sa, ar fi de ajuns cincĭ leĭ, de exemplu.

Omul scoate baniĭ, îĭ dă funcţionaruluĭ, iar acesta dă poruncă candidatuluĭ a face lucrarea. După ce interesatul pleacă, funcţionarul dă candidatuluĭ un leŭ saŭ douĭ şi restul îl opreşte pe seama sa.

In poliţiile din oraşe, afară poate din capitală şi alte două treĭ oraşe marĭ, precum şi la comisariatele de poliţie se petrece întocmaĭ acelaşĭ lucru. Atribuţiunile acestor funcţionarĭ, fiind foarte numeroase, personalul ce le *compun* este insuficient, pentru ca să le poată îndeplini. Se recurge şi aci la candidaţĭ, cărora li se tolerează, pentru a'ĭ atrage, de a lua baniĭ de la particularĭ, pentru lucrările ce'ĭ interesează. Funcţionariĭ le înlesnesc ocasiunea, a lua cît maĭ mult, ca să le revie şi lor, o parte maĭ bună, din cîştig.

La judecătoriile de ocol sunt lucrărĭ carĭ necesitează un personal, cel puţin de zece saŭ doĭ spre zece funcţionarĭ, pentru a îndeplini acele lucrărĭ în regulă. Sunt judecătoriĭ la care numărul hîrtiilor intrate şi

www.digibuc.ro

al hîrtiilor eşite, se ridică pînă la 10 şi 15 mii, aşa în cît registratura, reclamă un impiegat exclusiv pe seamă-i.

Procesele, în termen de mijloc, civile, comerciale şi corecţionale, fiind de două-zeci pe zi, dau un total anual de 4 — 6 mii, ceea-ce reclamă un funcţionar special, însărcinat cu ţinerea archivei; un altul cu trecerea cărţilor de judecată în condicele respective; un altul care să ţie opisele şi jurnalele; un altul însărcinat cu scoaterea citaţielor şi a cărţilor de judecată; doui copişti pentru prescrierea corespondenţei, afară de judecător şi ajutor.

Să nu se piardă din vedere, că la judecătoriile de pace sunt, pe fie-care zi, numeroase ascultări de martori; că pe fiecare săptămînă sunt cîte-va descinderi locale; că expertizele sunt dese şi osebit de acestea, prin delegaţiune, mai fac sigilări, desigilări, inventarieri, etc.

Insă, după lege «fie-care judecătorie de «ocol se compune dintr'un judecător, un «ajutor şi doui copişti, cari vor îndeplini «tot-d'o-dată şi funcţiunile de grefier şi ar«chivar, după trebuinţele serviciului».

E cu putinţă, ca aceşti patru impiegaţi, să îndeplinească toate lucrările, pe cari le am arătat mai sus? Nu; şi acest lucru s'a ştiut bine la facerea legei şi s'a zis: nu se ajunge personalul prevăzut prin lege, dar meargă şi de acum în colo, după cum a mers pînă acum. Cu alte cuvinte, judecătoriile s'au organisat, pe nădejdea concursului de candidaţi, sau în ultima con-

www.digibuc.ro

clusie, pe autorisarea tacită a funcționarilor d'a despuia pe împricinați.

In multe servicii publice, prin urmare, venalitatea este o consecință inevitabilă a organisațiunei acelor servicii, saŭ într'alți termeni, un expedient necorect din partea statului, d'a sili pe împricinați, să plătească de a doua oară, un serviciŭ, pe care l'aŭ plătit deja, prin dările suportate și pe care statul îl datorează cetățenilor

Cînd organisația autorităților publice, impune toleranța venalității, Statul e cel d'întîiŭ corupător al societății, prin tristele exemple pe care le dă.

Și venalitatea nu se practică numaĭ în autoritățile administrative inferioare, unde are de obiect micĭ sume de banĭ, sfănțuelĭ de cîți-va leĭ saŭ de cîți-va napoleonĭ. Ea se maĭ practică, pe o scară întinsă, în rîndurile autorităților superioare administrative, unde daraverile sunt de sute de miĭ de leĭ și chiar de milioane.

Ion C. Brătianu a urmărit, cu un deosebit interes, stîrpirea venalității din administrațiunea Ministeruluĭ de Răsboiŭ, dar n'a reușit să o stîrpească. Era un timp, în care se plîngea, că nu maĭ știe pe cine să numească în comisiile de recepțiune a furniturilor și a întreprinderilor, fiind-că antreprenoriĭ, cum a fost de exemplu Emanoel Rosental, reușise a corupe, chiar pe aceia, carĭ treceaŭ de funcționariĭ ceĭ maĭ incoruptibilĭ. Ministerul lucrărilor publice, județele, comunele, aŭ avut perderĭ de milioane, de pe urma venalității comisiunilor de recepțiune a lucrărilor.

www.digibuc.ro

Expertisele, ordonate de instanţele judecătoreşti, aŭ ajuns o gogoriţă spăimîntătoare pentru justiţiabilĭ. Opiniunea acreditată în public este, că cine dă mai mult experţilor, în favoarea lor se va face raportul. Din nenorocire aşa este. Nouă-zecĭ la sută din expertise daŭ *cîştig* de causă, nu părţeĭ care o are, ci părţeĭ care a cumpărat pe experţi. Tot venalităţeĭ se atribue şi resultatul unor examene, carĭ aŭ neliniştit opiniunea publică prin părtinirea vădită a juriilor respective.

Intinderea acestuĭ viţiŭ, care a luat proporţiunĭ îngrijitoare, este bine cunoscută, cred, fruntaşilor ţăreĭ din toate partidele politice. Interesele de partid fac, ca toleranţa acestuĭ viţiŭ, să nu fie suprimată, saŭ ca măsurile de suprimare, să tot fie amînate. Ea încuragiază însă publicul şi 'l sileşte chiar a recurge la mijlocul corupţieĭ funcţionarilor prin banĭ, ca să le facă treburile şi ast-fel, statul, judeţele, comunele stabilimentele de bine-facere, sunt expuse să fie jefuite de către antreprenorĭ, prin cumpărarea funcţionarilor însărcinaţĭ cu supravegherea, cu controlul şi cu recepţiunea lucrărilor date în antreprise

In definitiv, prin toleranţa venalităţeĭ, oamenĭĭ ceĭ mai cinstiţĭ şi mai corecţi, sunt nevoiţĭ a se debarasa de aceste calităţĭ vătămătoare interesuluĭ lor şi să devie şireţĭ, mincinoşĭ, necinstiţĭ, pentru ca să-şĭ poată face afacerile. Unde va duce această stare de lucrurĭ? De prisos s'o maĭ spunem, fiind-că fie-care o ştie.

B. Hatîrul. — Influenţele carĭ joacă un

www.digibuc.ro

mare rol, în mersul administraţiunei publice din toate statele, la noi a depăşit toate marginile şi a împărţit publicul în două clase, ca la vechii romani, patronii şi clienţii, în protectori şi protejaţi. Oamenii cu trecere pe lîngă guvern, n'aŭ scrupul solicitărilor pe care i le fac pentru favoriţii lor; insistă, cu încăpăţînare, ca să li se dea, aceia ce pretind, şi împing insistenţa pînă la ameninţarea, că se retrag din partid şi trec în opoziţiune. Miniştrii, pretecţii şi directorii de servicii cu administraţiune separată, sunt nevoiţi a face hatîrul cutăruia şi cutăruia, fără a mai ţine seamă, că favorisatul nu întruneşte condiţiunile de admisibilitate, cerute pentru funcţiunea solicitată; că se găseşte destituit pentru acte incorecte, saŭ că funcţiunea este ocupată de un titular, care întruneşte condiţiunile legei de admisibilitate, care este harnic, activ şi folositor, serviciului respectiv în care se găseşte.

Slujbele statului, ale judeţelor şi ale comunelor, distribuindu-se mai mult după hatîruri, de cît după meritul candidaţilor, s'a acreditat opiniunea, în societatea noastră, că titlurile de învăţătură, certificatele de bună purtare, serviciile deja aduse statului, nu valorează nici pe sfert, din ceia ce valorează, protecţiunea unei persoane influente pe lîngă autorităţile superioare.

Un bun funcţionar, care-a servit zece, cincispre-zece ani, într'o ramură a administraţiunei publice, şi care a dat probe de capacitate şi zel, în îndeplinirea datoriilor sale, se pomeneşte, într'o bună dimineaţă, înlo-

www.digibuc.ro

cuit, fără nicĭ un motiv. Șeful superior, care a solicitat înlocuirea, este, cel d'întîiŭ, care regretă, perderea unuĭ funcționar devotat și chiar indispensabil serviciuluĭ, dar n'a avut ce 'șĭ face capuluĭ, fiind-că nu se putea refuza hatîrul luĭ X saŭ Y, care a cerut cu insistență, ca să se dea acel post, protejatuluĭ săŭ N.

Prin efectul hatîrurilor autoritățile publice se găsesc înzestrate cu suma de funcționarĭ ignoranțĭ, leneșĭ și abusivĭ, pe cînd candidațiĭ cu știință de carte, cu dragoste de muncă, cu purtare exemplară și însușind toate condițiunile cerute de lege, bat în zadar scările ministerelor și al altor autorități, fără să poată obține o funcțiune cît de mică.

Funcționariĭ, cu sprijin puternic, pe lîngă ceĭ de sus, sunt în deobște neglijenți, aroganți și de rea credință, iar șefilor ierarhicĭ imediați, le este frică a le face observațiunĭ saŭ a'ĭ denunța, ca să nu cază în urgia protectorilor acelor funcționarĭ. Eĭ sunt nevoiți a le tolera întîrzierile venireĭ la serviciŭ, lipsele, insubordonațiele și pungășiile pe carĭ le fac, cînd pot, iar pentru ca serviciul să nu rămîe cu lucrurile înapoĭ, să oblige pe ceĭ-l'alți funcționarĭ, a lucra și pentru dînșiĭ.

Năpăstuiții contractează o ură înverșunată contra favorisaților și contra șefilor respectivĭ și caută sistematic a'ĭ face să se compromită. Neîncrederea între colegĭ, a ajuns așa de mare, că hîrtiile, de la un birou la altul, nu se maĭ daŭ, fără semnătură în condicuța de primirea lor.

www.digibuc.ro

Ştiŭ un funcţionar dintr'o administraţiune centrală, care şi-a luat regulat apuntamentele în timp de trei anĭ consecutiv, fără ca să fi venit o dată la serviciŭ, fără a fi lucrat măcar o hîrtie în acest lung interval de timp. Pe lîngă leafă a mai cîştigat şi trei anĭ de serviciŭ—neserviţĭ — pentru contarea dreptuluĭ de pensiune. Şi tot în acea ramură de administraţiune, a fost un nenorocit funcţionar, care, din causă de boală, nu putea merge la serviciŭ, şi care, după un concediŭ de două lunĭ. a fost considerat ca demisionat şi înlocuit, fiindcă interesele serviciuluĭ, nu mai permiteaŭ o prelungire de concediŭ.

Cunosc un înalt funcţionar, pus în capul uneĭ administraţiunĭ importante, care s'a bucurat de toate beneficiile funcţiuneĭ: leafă, drept de pensie, local, luminat, încălzit etc., în timp de mai bine de două-zecĭ de anĭ, fără ca pentru acest serviciŭ, să fi întreprins şi dînsul, o lucrare cît de neînsemnată. Serviciul a fost lăsat pe mîna subalternilor, carĭ, la rîndul lor, necontrolaţĭ de nimenea, l'a lăsat pe mîna impiegaţilor inferiorĭ. Publicul s'a plins necontenit, de neregularităţile din acest serviciŭ şi de spoliaţiunea celor întrebuinţaţĭ, dar nicĭ o măsură de îndreptare nu s'a luat, fiind-că persoana pusă în capul eĭ, s'a bucurat de puternicĭ protectorĭ.

Mulţĭ membri aĭ corpuluĭ didactic, n'aŭ călcat cu anii pe la cursurĭ, îngăduinduli-se absentarea, sub tot felul de pretexte, cu condiţie ca să'şĭ pună suplinitorĭ. Suplinitorii, destoinicĭ saŭ nedestoinicĭ, aŭ

www.digibuc.ro

înlocuit, pe titulari, de la cari aŭ primit, o treime a salariului numai. Ast-fel, cincișease ani d'a rîndul, unii chiar și mai mult, aŭ luat pe fie-care lună, regulat, onorariul de la stat, pentru o funcțiune pe care o îndeplinea un interpus, plătit cu o fracțiune a onorariului, și toți acei ani, s'aŭ contat în termenul de pensie ca efectiv serviți.

Mai știŭ două surori—și cîte casuri d'acestea nu vor fi—cari aŭ fost numite învățătoare la comune rurale, cari și-aŭ încasat ani întregi leafa și cari nu știŭ nici în ce parte se găsește comunele, la a cărora școale aŭ fost numite învățătoare saŭ suplinitoare. Învățătoarele saŭ suplinitoarele, ori cari le-ar fi titlurile, aŭ convenit cu altele, ca să le suplinească la școale, pe o a treia parte a salariului și ele aŭ continuat a sta în București, a bate stradele Capitalei la toate sărbătorile și paradele, primind regulat pomana de X lei pe lună, de la stat saŭ de la comună.

Daca ar face cine-va, o mică inspecțiune, în ministerul cultelor și al instrucțiunei publice, ar constata, că s'a dat zecimi de mii de lei, ca aconturi, pentru lucrări didactice, pentru opere literare saŭ științifice. Cu toate că de la darea acelor aconturi aŭ trecut ani la mijloc, nici o lucrare n'a apărut pînă acum, nici e pe cale ca să apară. Unii dintre cei angajați cu asemenea lucrări, aŭ încetat din viață și prin urmare, e sigur, că lucrările pentru cari aŭ primit aconturi, n'aŭ să se mai săvîrșească; că aconturile aŭ fost asvîrlite în vînt.

www.digibuc.ro

Intrebând într'o zi pe un ex-funcţionar al ministerului, de ce ministerul nu sileşte pe aceştĭ angajaţĭ, ca să facă lucrările contractate, el mĭ-a răspuns clătinînd din cap: contractele aŭ servit de pretext, ca să li se poată da sumele primite ca aconturĭ, dar aconturile vor rămîne tot aconturĭ, căcĭ eĭ, nicĭ o dată, n'aŭ se înceapă — necum să stîrşească — lucrările angajate.

Marĭ şi nesfîrşite sunt minunile hatîrurilor în societatea noastră !..

In justiţie ca şi în administraţiune, în Cameră ca şi în Senat, în finanţe ca şi la războiŭ, pretutindenea cu un cuvînt, hatîrul are o mare trecere şi îndeplinirea luĭ, contează mllioane, în socoteala statuluĭ, a judeţelor, a comunelor, a persoanelor juridice şi a particularilor.

Fie că protectorĭĭ sunt, saŭ nu, interesaţĭ de favorisaţiĭ lor, în mod bănesc; fie că sunt, interesaţĭ într'alt chip, stăruinţele lor sunt în general, prejudiciabile intereselor generale. Rare orĭ se întîmplă, ca stăruinţele să aibă în vedere o persoană capabilă şi prin urmare folositoare serviciuluĭ solicitat.

Faţă cu o asemenea stare de lucruri, tineretul ales, care a muncit şi a cheltuit în şcoală; care a căutat să se distingă prin silinţă şi bună purtare; care şĭ-a cîştigat prin merit o reputaţiune foarte favorabilă, rămîne indignat, văzîndu-se înlăturat de la posiţiunea, la care avea titlul şi dreptul ca să aspire, de nişte candidaţĭ ignoranţĭ, fără trecut cunoscut saŭ cu un trecut ascuns, fără nicĭ o aptitudine, pentru cariera pe care voesc s'o îmbrăţişeze şi fără nicĭ o repu-

www.digibuc.ro

taţiune stabilită, saŭ cu o reputaţiune, orĭ usurpată, orĭ defavorabilă.

Resultatul concursurilor, ţinute la universitatea din Iaşĭ, carĭ aŭ scandalisat opiniunea publică a ţăreĭ şi concursurile de la spitale, pentru locurile de medicĭ primarĭ şi secundarĭ, carĭ aŭ provocat interpelaţiĭ în corpurile legiuitoare şi energice proteste din partea organelor de publicitate, ne învedereză importanţa rolului şi influenţa pe care o exercită hatirul, nu numaĭ în rîndul autorităţilor inferioare ale administraţiuneĭ publice, dar chiar asupra autorităţilor superioare, carĭ sunt presupuse, după natura organisaţiuneĭ lor, de cele maĭ culte, maĭ desinteresate şi maĭ independente de influenţa hatîrului.

Aceste triste exemple, care se repetă maĭ pe fie-care zi şi în maĭ toate ramurile administraţiuneĭ publice, îndeamnă tinerimea, a nu se maĭ întemeia pe însuşirile eĭ, în urmărirea vr'uneĭ cariere, ci a se înjosi, ca prin linguşire şi servilism, să'şĭ dobîndească favoarea vr'uneĭ persoane influente, care, printr'o vorbă bună, 'ĭ poate da, cu mult maĭ mult, de cît ceea ce 'ĭ poate da, meritele şi dreptul.

Am zis maĭ sus, că tinerimea din prima jumătate a secoluluĭ, era superioară celeĭ din a doua jumătate a secoluluĭ, sub raportul condiţiunilor morale. Cum poate să fie alt-fel, cînd venalitatea se practică nepedepsită în autorităţile noastre publice, ca în proverbiala Turcie şi cînd hatîrul cocoţează pe netrebnicĭ în funcţiunile publice, cu excluderea celor harnicĭ şi merituoşĭ?

www.digibuc.ro

C. Exces de zel. — In anul trecut, capitala şi ţara întreagă aŭ fost alarmate, de o ştire de mare sensaţie, că s'aŭ descoperit autorii crimei de la Foişor şi s'a constatat nevinovăţia, celor deja condamnaţi de mai mulţi ani, ca făptuitorii aceleĭ crime. S'a întîmplat şi aiurea erorĭ judiciare, ca cea întîmplată la noĭ, cu această deosebire, că aiurea, eroarea a provenit dintr'o concurenţă de coincidenţe, din care resultă, că acusaţiĭ eraŭ autorii crimeĭ, pe cînd la noĭ, eroarea a provenit dintr'un exces de zel, ajutat poate şi de un abus de putere. Zic *poate,* fiind-că dacă presupuşiĭ autorĭ, aŭ făcut mărturisirĭ că aŭ săvîrşit crima, pe cînd în realitate eĭ eraŭ nevinovaţi, e probabil, că acele mărturisirĭ aŭ fost smulse nenorociţilor prin mijloace violente.

In poliţia preventivă şi represivă, în care funcţionarĭ se schimbă foarte des, se constată multe casurĭ de exces de zel. Nouiĭ titularĭ, dorind de a da şefilor dovadă de abilitatea lor, caută sistematic, a constata cît maĭ multe casurĭ de contravenienţe la regulamentele comuneĭ şi ale poliţieĭ şi a descoperi, cît maĭ în grabă, pe autorii delictelor săvîrşite în circumscripţiunea lor.

Preocupaţi de o singură îngrijire şi anume, de a-şĭ constitui un titlu de încredere la şeful lor, impiegaţiĭ poliţieĭ, de curînd numiţi în slujbă, împing zelul pînă la exces, în exerciţiul atribuţiunilor lor şi înaintează autorităţeĭ superioare, cu acte doveditoare, pe ceĭ bănuiţi de dînşiĭ, că arfi săvîrşit cutare contravenţie, cutare delict saŭ cutare crimă.

www.digibuc.ro

Odată descoperiţii autorii, saŭ aşa crezuţiĭ autorĭ, investigaţiunile poliţieĭ încetează; şi cînd instrucţiunea constată, că presupuşiĭ autorĭ, sunt cu desăvîrşire străinĭ, de faptele ce li se impută, cercetările reîncep dar fără succes, fiind-că adevăraţiĭ autorĭ, aŭ avut timpul de a-şĭ pierde urmele, de a paralisa urmărirea lor. Şi pentru că din exces de zel, primele cercetărĭ n'aŭ reuşit, a descoperi pe adevăraţiĭ autorĭ, tot din exces de zel, găsesc şi trimit pe alţiĭ instrucţiuneĭ, inocenţĭ şi aceştia, ca şi ceĭ d'intîiŭ.

Excesele de zel se observă în autorităţile inferioare ale administraţiuneĭ propriŭ zise: primăriile comunelor urbane şi rurale, sub-prefecturile, poliţiile, precum şi la agenţiĭ percepţiilor. Sunt însă maĭ numeroase în armată şi în poliţie.

Unuĭ muncitor, de la marginea oraşuluĭ, i se pusese în vînzare, pentru darea contribuţiunilor, maĭ multe obiecte din casă, între carĭ şi o masă. La ziua vînzăreĭ, agentul sosi la faţa loculuĭ, însoţit şi de toboşar. Debitoruluĭ 'ĭ murise un fiăcăŭ, care era aşezat pe masa urmărită. Agentul nu ştia de trebue să suspende saŭ să efectueze vînzarea. Comunicînd unuĭ preot scopul venireĭ sale, preotul îl povăţui, să nu facă acest păcat, să bată toba la urechea mortuluĭ. Agentul pleacă să refereze casul perceptoruluĭ şi să ia ordin de urmare. Perceptorul, în zelul săŭ de a'şĭ descărca debitul, zise agentuluĭ, că moartea unuĭ copil al debitoruluĭ, nu e motiv de suspendarea urmărireĭ şi în consecinţă, 'ĭ dete ordin ca

www.digibuc.ro

să efectueze vînzarea. Reîntors la casa debitorului, agentul dete poruncă toboşarului a'şi suna instrumentul şi invită pe jalnici, a'şi lua mortul de pe masă, ca să scoată masa afară, să fie văzută de concurenţi. Mahalagiii, auzind toba bătînd, la fereastra unde era mortul, şi luînd faptul, ca o profanaţiune a cadavrului, săriră asupra agentului şi a toboşarului şi le traseră o bătae, de n'aŭ s'o uite nici odată.

Bătaia era bine meritată, dar răŭ îndreptată asupra agentului şi a toboşarului; ea trebuia aplicată perceptorului, care în excesul său de zel, n'a respectat nici cea mai crudă nenorocire, care poate lovi pe un părinte.

Excesul de zel se confundă, în multe cazuri, cu abuzul de putere, în practică bine înţeles, şi produce aceleaşi consecinţe. Regulamentele militare determină orele de instrucţiune, exerciţiŭ, etc. Cum însă într'un corp de recruţi se găsesc tineri din toate clasele sociale, cari se deosebesc prin creştere, constituţiune, temperament, etc. pentru unii, exerciţiile sunt mai uşoare ; pentru alţii mai grele; pentru unii, oboseala lor e suportabilă, pe cînd pentru alţii, e mai presus de puterile lor şi ruinătoare sănătăţei. Un comandant prudent ştie a ţine seamă de aceste împrejurări şi a aplica regulamentul, nu în litera, ci în spiritul său, căci cel plăpînd, slab, şi neobişnuit cu munca corporală, nu se poate asemăna cu cel forte şi hîrşit cu munca. Un moş teacă însă, nu vrea să ţie seamă de deosebirile arătate; el zice că reglementul nu distinge şi este

www.digibuc.ro

aplicabil tutulor. El nu vrea să ştie, că silind pe cei slabi, la o muncă mai presus de puterile lor, 'i expune boalei şi ast-fel le întîrzîază şi asimilarea şi instrucţiunea.

Desertările din armată şi sinuciderile ce din cînd în cînd se întîmplă, sunt provocate, în parte, de excesele de zel ale şefilor inferiori, iar în parte, de abuzul de putere al acelorași şefi, mai cu seamă cînd aceştia sunt ţărani şi soldaţii orăşeni.

La înmormîntarea generalului Cernat s'a scos întreaga garnisoană. Ordinul de ţinută fusese dat din ajun, cînd timpul deşi rece nu era răŭ. În ziua înmormîntărei era un viscol îngrozitor. Ofiţeri şi soldaţi, aŭ stat ore întregi, înşiraţi pe strade, în bătaia visculuĭ, fără a li se permite să pue glugile, fiind-că în ordin, nu se prevedea acest lucru. Tocmai după două ore de şedere în visco), s'a dat ordinul ca să se pue glugiie. A doua zi spitalul militar era plin de bolnavi, răciţi în a un, şi poate că dintr'înşii să fi murit mulţi. Ordinul nu se discută în armată, se execută punctual, căci aşa cere disciplina; cînd însă un ordin este dat, în vederea unei stări de lucruri, care s'a schimbat şi executarea ordinului, expune viaţa la sute de oameni fără nici un scop, cred, că un comandant inteligent îl poate interpreta fără a cădea în delictul de nesupunere la ordinele superiorilor.

Regulamentele comunei opreşte pe cetăţeni, de a scoate zăpada din curte şi a o asvîrli pe stradă. Viscolul, îngrămădind zăpada pe partea stîngă a unei strade, a baricadat eşirile tuturor caselor din acea parte.

www.digibuc.ro

Oamenii aŭ fost nevoiţi ca să dea zăpada la o parte şi să'şi deschidă potecă pînă în mijlocul stradei. Comisarul comunal a găsit de cuviinţă, să declare pe toţi aceĭ cetăţenĭ în contraveniţiune, la regulamentul comunal, prin procesele-verbale încheiate. Procesele-verbale aŭ fost aprobate de către autoritatea superioară şi toţi aceĭ cetăţenĭ, aŭ fost condamnaţi, de către judecătorul de pace, la 5 leĭ amendă fie-care. Excesul de zel al comisarului comunal a provocat un abus de putere din partea cetăţenilor, carĭ punînd mîna, peste cîte-va zile, pe acel comisar, l'aŭ bătut de l'aŭ făcut măr.

Excesul de zel, ca şi abuzul de putere, desconsideră autoritatea în faţa publicului. Cel vătămat în dreptul său, de către un funcţionar al autorităţeĭ publice, fie printr'un exces de zel, fie printr'un abuz de putere, prinde ură contra acelui funcţionar şi perde încrederea în autoritate.

El evită, d'a se maĭ adresa la mijlocirea eĭ, şi 'şi face singur dreptatea, cînd poate, iar cînd nu poate, se resemnează, pentru cînd i se va presenta ocasiunea, ca să-şi răsbune.

Ast-fel, pe cînd multe neînţelegerĭ s'ar putea resolva de către autoritatea competentă prin împăcarea părţilor, dacă autoritatea le-ar inspira încredere, se resolvează prin bătăĭ, schingiuirĭ, dărĭ de foc şi alte mijloace arbitrare şi anarhice. In resumat, excesul de zel ca şi orĭ-care abuz, duce la desordine, duce la anarhie.

D. Abuzul de putere. In nicĭ un stat

www.digibuc.ro

cu guvern constituţional, abuzul de putere nu se practică pe scara, pe care se practică la noĭ, ba poate că nu ajunge la acest grad, nicĭ în statele cu regim monarhic absolut.

N'a rămas o ramură din administraţiunea noastră publică, în carĭ ziarele să nu fi constatat abusurĭ de putere, carĭ de carĭ maĭ grave, maĭ barbare, maĭ sălbatice. Autorităţile superioare, bine convinse de comiterea abusurilor de putere, săvîrşite de funcţionariĭ publicĭ, în exerciţiul funcţiuneĭ lor, aŭ căutat în tot-d'a-una, a pune la adăpostul responsabilităţeĭ, pe vinovaţiĭ denunţaţĭ de presă, întemeiată pe anchete, făcute numaĭ de formă şi în scopul de a risipi probele, carĭ dovedeaŭ fiinţa delictelor.

S'a dat alarma de ziare, că obiceiul bătăeĭ n'a dispărut din armată, deşi bătaia, ca pedeapsă, a fost desfiinţată prin lege. S'a cercat a se tăgădui existenţa acestuĭ fapt; s'a luat chiar severe măsurĭ contra militarilor, carĭ vor maĭ da informaţiunĭ, despre bătăile de carĭ ar avea cunoştinţă, că s'aŭ urmat în casarme, dar cu toate acestea, organele de publicitate aŭ reuşit, din cînd în cînd, ca să afle de unele casurĭ de bătae şi le-aŭ denunţat opiniuneĭ publice, însoţite de toate amănuntele, pe carĭ şi le-aŭ putut procura. In cele din urmă, s'a isbutit a se pune mina şi pe probe şi atuncĭ autoriĭ bătăilor, aŭ trebuit să fie daţĭ judecăţeĭ şi constatîndu-se faptele imputate vinovaţilor, dînşiĭ aŭ fost condamnaţĭ de către tribunalele militare.

www.digibuc.ro

E sigur, că la cunoștința ziarelor, n'a putut ajunge, de cît numaĭ cîte-va, din cazurile cele maĭ grave de bătaie ; nenumărata mulțime a cazurilor, petrecute maĭ cu seamă în afară de garnisoana Bucureștilor, aŭ rămas necunoscute. Cine știe cîțĭ pacienți, nu vor fi devenit invalizĭ și cîțĭ n'or fi perit, după urma bătăilor suferite. Și cu toate acestea, încă n'a dispărut această barbarie din armată, deși interdicțiunea eĭ de către autoritatea superioară, a fost prescrisă sub aspre sancțiunĭ.

Nu împărtășesc opiniunea acelor carĭ cred, că instituțiunea armateĭ, prin natura eĭ, nu poate fi de cît barbară, de oare-ce principiile pe carĭ se întemeiază codul de disciplină, se bat în cap, cu principiile ce formează, basa organisațiuneĭ noastre politice. Ceĭ carĭ sunt de această părere, perd din vedere, că și penalitățile prevăzute de codul penal, nu corespund cu principiile de libertate și egalitate ; cu toate acestea, nimenĭ nu poate susține, că legea penală este barbară, fiind-că nu lasă libertatea, răilor făcătorĭ, d'a înșela, bate și ucide.

E din potrivă o lege progresivă, fiind-că garantează societatea contra desordinelor și imoralităților. Tot așa este și codul de disciplină militară, o lege bună și folositoare, fiind-că garantează armateĭ, scrupuloasa observare a legilor și regulamentelor respective, fără de care instituțiunea, nu poate corespunde cu înalta eĭ misiune.

Orĭ-cine comite o contravenție, un delict saŭ o crimă, trebue să fie dat jude-

www.digibuc.ro

căţii ca să 'şi ia cuvenita pedeapsă. Atît instrucţiunea, cît şi judecata, trebue să se facă, în conformitate cu prescripţiunile legei. Bună saŭ rea, complectă saŭ incomplectă, clară saŭ obscură, legea trebue aplicată, ast-fel după cum este, nimenĭ neavînd dreptul să o modifice, saŭ să o complecteze, după găsirea sa cu cale. Legiuitorul singur are acest drept. Cînd dar agenţiĭ forţeĭ publice iaŭ pe contravenienţĭ, pe deliquenţĭ saŭ pe criminalĭ şi 'ĭ pun la torture în beciurile saŭ celulele poliţieĭ, orĭ în cabinetele judecătorilor de instrucţiune, ca prin bătăĭ şi torturĭ, să le smulgă mărturisirile, pe carĭ 'şi închipuesc, că se încăpăţînează de a nu le face, atunci se comite şi o mare nelegiuire şi o mare barbarie. De asemenea, cînd un soldat a contravenit, la prescripţiunile disciplineĭ şi în loc de a i se aplica, pedeapsa prevăzută de codul respectiv, este bătut saŭ torturat, atunci se comite iarăşĭ o nelegiuire şi o barbarie. Deci, nu codul penal saŭ codul de disciplină militară sunt legĭ barbare, ci sunt barbarĭ, aceĭ carĭ nu le aplică în litera şi spiritul lor, ci prin abus de putere, bat, torturează şi schingiuiesc pe ceĭ vinovaţĭ de un fapt, care cade în previsiunile legilor enunciate. Aceştĭ funcţionarĭ, carĭ sunt însărcinaţĭ cu paza legilor şi ar trebui să fie model în observarea şi respectul lor, sunt tocmaĭ eĭ, carĭ daŭ exemplu de nerespect şi dispreţ pentru legĭ.

S'aŭ văzut maĭ multe cazurĭ de sinucideri întîmplate în închisorĭ şi temniţe; s'aŭ

www.digibuc.ro

mai văzut preveniţi foarte sănătoşi şi de o constituţiune tare, încetînd din viaţă, după două trei zile de la arestarea lor. Aceste sinucideri şi aceste morţi aŭ fost, în majoritatea casurilor, efectul bătăilor şi al torturilor, la cari aŭ fost supuşi preveniţii.

Se ştie de toată lumea că se bate în aresturi şi penitenciare — probă procesul torturatorilor cari se judecă acum la Craiova — şi se mai ştie, că atît sinucişii cît şi cei încetaţi grabnic din viaţă, în închisori şi penitenciare, aŭ fost preveniţi ca autori de mari crime sensaţionale ; însă, faţă cu aceste împrejurări, e foarte probabilă ipotesa, că atît causa morţei cît şi causa determinantă a sinuciderilor, a fost bătaia, tortura.

Nu mă îndoesc, că bătăile şi torturile se săvîrşesc, mai adese ori, fără încuviinţarea şi chiar fără ştirea funcţionarilor superiori, însărcinaţi cu instruirea afacerilor.

Pacienţii însă n'aŭ curajul ca să se plîngă lor, contra făptuitorilor, de frică ca să nu'şi atragă urgia acestora şi rămînînd apoi pe mîna lor să nu'şi răsbune prin torturi şi mai sălbatice. Exemple de felul acestora s'aŭ văzut şi încă în destul de multe. Sbirii sunt îndestul de îndemînatici ca să opereze torturile cele mai diabolice, fără ca torturele să lase urme vizibile pe corpul pacienţilor.

S'aŭ întîmplat şi în armată mai multe cazuri de sinuciderî, mai cu seamă în rîndurile recruţilor. Cred că sunt foarte puţini—daca vor mai fi, din nenorocire, - şefii

www.digibuc.ro

de corpurĭ carĭ să maĭ îngădue bătaia în armată. Cred cu totul din potrivă, că toţĭ ofiţeriĭ superiorĭ şi inferiorĭ aŭ în oroare acest sistem de instrucţiune saŭ corecţiune şi foarte rar se maĭ poate găsi vr'unul cu idelĭ retrograde, partisan al brutalităţeĭ, al bătăeĭ. Gradele inferioare însă se dedaŭ într'ascuns de şeĭĭ la brutalităţĭ sălbatice faţă cu soldaţiĭ şi maĭ ales cu bieţiĭ recruţĭ. Ghionturile prin fălcĭ şi pe sub bărbie sunt cu prodigalitate aplicate, pînă chiar pentru cele maĭ uşoare greşelĭ de instrucţiune teoretică saŭ practică. Vechiul soldat căruia i s'a încredinţat de către sergent saŭ de către sergentul-major cîţĭ-va recruţĭ ca să 'ĭ instruiască, se crede ca şi dator a proceda faţă cu dînşiĭ tot în acelaşĭ mod în care s'a procedat şi faţă cu dînsul cînd era recrut. El caută să se răzbune la rîndul său pe alţiĭ de bătăile pe carĭ le-a suferit la înrolarea luĭ în armată din partea celor însărcinaţĭ cu instrucţia sa. Aceste lucrurĭ, spuse de către ceĭ carĭ aŭ terminat serviciul militar şi s'aŭ reîntors la vetrele lor, sunt cunoscute în toată ţara şi cunoştinţa lor face ca serviciul militar să inspire groază tuturor şi maĭ cu seamă ţăranilor. Frica ce se încuibă în unĭĭ tinerĭ la auzul grozăviilor ce se petrec prin cazarme 'ĭ fac de a recurge pînă chiar la mutilărĭ şi diformărĭ, numaĭ ca să scape de serviciul militar.

Lucrurile, în interesul ţăreĭ şi al instituţiuneĭ, ar trebui să se petreacă cu totul din potrivă. Tinerĭĭ ar trebui să fie obicinuiţĭ încă din şcoală, de micĭ copiĭ, cu

www.digibuc.ro

un însemnat și nobil serviciŭ, pe care aŭ să'l facă ţăreĭ cînd vor ajunge în virsta legală. Părinţiĭ, preotul, învăţătorul, cată să se silească a inspira copilului dragostea de această instituţiune și de la ceĭ carĭ se întorc din armată să nu audă de cît info maţiuul bune în concordanţă cu ceia-ce li se spusese de către preot și învăţător. Pentru ţăranĭ greutatea serviciului militar este maĭ uşoară ca munca la care este obicinuit orĭ-care plugar. Traiul în armată e cu mult maĭ bun de cît acela pe care'l are la casa sa. Cea-ce 'ĭ face însă nesuferit traiul din armată este acea purtare brutală a şefilor din gradele inferioare carĭ administrează cu uşurinţă palme și ghionturĭ pe toată ziua și pe tot minutul, ca să'șĭ manifeste superioritatea graduluĭ.

Un colonel, pe care mă abţin a'l numi, dar pe care mulţĭ îl vor recunoaşte după cele ce voĭ spune despre dînsul, îmĭ zise într'o zi în tren:

«Nu'ţĭ poţĭ închipui cît de grea îmĭ este sarcina. Recruţiĭ vin la cazarmă aproape idiotisaţĭ de frica pe care le-a inspirat'o grozăviile ce li s'aŭ spus că se petrec în armată. Vorbeşte cu un tînăr care 'ţĭ înfăţişează un chip inteligent: el nu te aude ce spuĭ, par'că ar fi surd. 'L întreb cu multă blîndeţe din ce comună este și stă încremenit par'că și-a uitat și numele satuluĭ său. Prima îngrijire, dar, pe care o am, este ca să recomand și să stăruesc de subalterniĭ meĭ, ca printr'o purtare cît se poate de blajină să domesticească pe aceștĭ recruţĭ însălbăticiţĭ de frică. Ofiţeriĭ chiar,

www.digibuc.ro

nu mai vorbesc de gradele inferioare, iaŭ această stare drept o prefăcătorie din partea recruţilor şi cu toată bună-voinţa pe care o aŭ d'a nu usa de severitate devin ca şi inconştienţi, aspri cu dînşii. Iţi poţi închipui cîtă supraveghere se cere ca să ţii în frîŭ gradele inferioare incapabile d'a judeca mai adînc situaţiunile. Am luat un recrut pe care l'am instruit singur şi care a devenit în scurt timp, relativ cu ceĭ-l'alţi, un bun soldat sub toate raporturile. Nu 'i am adresat însă nicĭ odată vr'un cuvînt aspru; observaţiunile i le am făcut foarte serios şi tot-d'auna i-am atras atenţia ca să se pătrunză bine de dînsele.

Am dat ordine severe ca să nu auz că s'a întrebuinţat înjurăturĭ saŭ termenĭ insultătorĭ, fie de către gradele superioare, fie de către cele inferioare, dar n'am reuşit să stîrpesc acest deplorabil învăţ. Tinerimea, imĭ zise colonelul suspinînd, vine la armată, după cum se duce un condamnat la moarte şi pleacă din armată mai voios ca ocnaşul care şi-a împlinit termenul osîndeĭ. Cît stă în armată, tînărul nu prinde dragoste de instituţiune şi tocmaĭ dragostea de instituţiune trebue să caracteriseze pe adevăratul soldat».

Colonelul avea multă dreptate. Cea-ce face pe soldaţiĭ noştri să nu prindă dragoste de armată, este abuzul de putere ce se săvîrşeşte în potriva lor, de cînd intră pînă cînd ese din armată şi chiar mai înainte de a intra în armată, adică de la operaţiunea recrutăreĭ.

Oprindu-mă într'o zi la comisariatul de

www.digibuc.ro

poliție din vecinătatea foișorului de foc, unde lucra comisiunea de recrutare, am rămas uimit de sălbătăcia modului de constatare a tinerilor. Desbrăcați în pielea goală, pe un frig simțitor, fără foc la sobă într'o cameră cu geamurile sparte, erau trecuți printr'o sală, ce servea de antreu localului, ale cărei două uși deschise și opuse formau un curent îngrozitor.

Chemați după listă, tinerii erau scoși în sală, unde așteptau în costumul lui Adam și expuși vederei trecătorilor de pe stradă și publicului care avea afaceri la comisie, pînă ce eșia cel constatat din camera în care era comisiunea. Cel din sală era atunci introdus în camera de constatare și un altul îi lua locul la ușa din sală. Mai sălbatec mod de recrutare cred că nu se vede nici la barbari.

Abusul de putere se practică pe o scară întinsă în toate ramurile administrațiunei, pînă chiar și de funcționarii cei mai inferiori. S'a strigat de către organele presei, dar fără nici un resultat practic, că conductorii de trenuri țin închise cupeurile sub fel de fel de pretexte și călătorii sunt înghemuiți ca sardelele, ba încă unii sunt nevoiți a face curse mari în picioare, pentru ca cupeurile reservate să se dea unora și altora, fie după recomandația șefilor, fie după mijlocirea bacșișurilor. Chiar rezerva compartimentelor pentru controlori, ingineri și alți impiegați ai drumurilor de fer este un abus de putere, căci funcțiunea nu-i dă drept de cît la liberul parcurs, la un loc în tren iar nu la un compartiment întreg.

www.digibuc.ro

Tot abuzului de putere se datoreşte şi aversiunea pe care o are o mare parte a publicului pentru spitale. Mulţi bolnavi, mai cu seamă dintre ţărani şi muncitori, prefer a muri cu zile, necăutaţi din causa lipsei de mijloace, de cît a intra în spitalele publice unde sunt căutaţi şi întreţinuţi în bune condiţiuni. Această aversiune pe care nimeni nu o poate contesta, se justifică prin nemulţumirile de toată natura ce întîmpină bolnavii şi din partea unor medici cu purtare necuviincioasă şi din partea personalului de serviciu.

Nu cu bruscheţe un medic se face simpatic bolnavului, ci cu blîndeţe, cu vorbe bune, cu recomandaţiuni cît se poate de îndatoritoare. Asa proced în general toţi medicii convinşi de înălţimea misiunei lor. Se găsesc însă, mai rar dar tot se găsesc, şi dintr'aceia carî cred că cu rĕstăul trebue tratat un bolnav în propriul său folos. Aceştia şi cu personalul de serviciu aŭ dat ocasiune publicului de a-şi face o rea opiniune despre îngrijirea din spitale şi să aibă prin urmare aversiune de spitale. De un timp încoace însă această opiniune a început a se modifica într'un sens opus şi e de sperat că în scurtă vreme va dispare cu desăvîrşire. Afluenţa bolnavilor în spitalele rurale e o dovadă convingătoare că ţăranii nu mai privesc cu oroare spitalurile.

In administraţia învăţămîntului, în fine, abusul de putere s'a manifestat în deosebite rînduri prin consecinţe saŭ resultate carî aŭ neliniştit conştiinţa publică Cite-

www.digibuc.ro

va sinuciderĭ sensaţionale săvîrşite în localul şcoalelor saŭ al internatelor, aŭ fost atribuite maltratărilor la care aŭ fost supuse victimele din causa persecuţiuneĭ directorilor saŭ profesorilor. Deşi causele sinuciderilor n'aŭ fost bine constatate, fie că nu s'a putut, fie că nu s'a voit a se da pe faţă, nu este maĭ puţin adevărat că opiniunea publică, după aprecierea imprejurărilor în carĭ s'aŭ săvîrşit, le-aŭ atribuit abusuluĭ de putere al celor presupuşĭ că aŭ silit pe elevĭ să se sinucidă.

Venalitatea, hatîrul, excesul de zel şi abusul de putere aŭ fost şi sunt păcatele administraţiuneĭ noastre, care aŭ contribuit la slăbirea respectuluĭ de autoritate şi la înmulţirea causelor de corupţiune, deşi destul de numeroase de altmintrelea. Aceste viţiĭ ale organismuluĭ nostru administrativ s'aŭ încuibat atît de adînc în biurocraţia noastră, în cît nicĭ un guvern n'are să poată fi în stare a le stîrpi prin aplicarea legilor în fiinţă. Ca să poată să fie stîrpite, trebuesc legĭ excepţionale şi încă dînsele nu vor fi îndestulătoare dacă nu se va modifica şi organisaţiunea tuturor autorităţilor al căror personal nu poate îndeplini sarcinele ce le sunt impuse saŭ isvoresc din legile în fiinţă.

Continuînd a merge tot după cum am mers pînă acum, condiţiunile stăreĭ morale ale societăţeĭ noastre se vor agrava în loc de a se îmbunătăţi. Delictele şi crimele vor deveni maĭ frequente şi maĭ cutezătoare şi sinuciderille carĭ merg în raport direct cu slăbirea resortuluĭ moral,

www.digibuc.ro

vor deveni din zi în zi tot mai numeroase.

Contagiunea acestui flagel s'a întins pînă și la copiii de 10—12 ani: numai prunciĭ aŭ rămas pînă acuma neatinși de dînsa.

www.digibuc.ro

XII

Condițiunile sanitare

Organisația serviciului nostru sanitar poate să lase încă mult de dorit, cu toate sacrificiile băneștĭ ce s'a făcut pentru îmbunătățirea lui de vr'o două decenii încoace. Nu se poate tăgădui că dînsul a adus servicii folositoare țăreĭ, mai cu seamă cînd am fost amenințați de flagelul holereĭ și de alte boale epidemice. In raport însă cu ceea-ce se cheltuește pentru întreținerea acestui serviciŭ, pot zice că foloasele pe carĭ le-a adus sunt aproape microscopice.

Nu acus autoritatea superioară de acest resultat; el este consecința inevitabilă a neconcordanțeĭ acesteĭ legĭ cu sistemul organisațiuneĭ noastre administrative. Autoritățile administrative propriŭ zise, carĭ sunt însărcinate a executa ordinele tutulor ministerelor, mai aŭ tot în sarcina lor și executarea măsurilor luate de direcțiunea generală a serviciului sanitar. Se cere de la subprefecți, de la primarĭ și de la notarĭ, cunoștințe mai întinse de cît se cer de la secretariĭ generalĭ de ministere și de la directoriĭ deosebitelor servicii cu

www.digibuc.ro

administrațiune proprie. Secretarii generali de ministere și directorii de servicii speciale, ați atribuțiuni limitate decurgînd din legile organice ale administrațiilor și din regulamentele făcute pentru aplicarea lor, pe cînd Neacșu sau Vlad, primarul comunei rurale cutare, are atribuțiuni însutite decurgînd din toate legile tutulor ramurilor de administrațiune. Cum poate să știe acest primar care abia poate să citească și să semneze (și sunt mulți care nu știu nici atît) toate obligațiunile lor impuse prin legea și procedura penală, prin legea instrucțiunei publice, prin legea ministerului lucrărilor publice, prin legile militare, prin legea județeană și comunală; prin legea monopolurilor statului, a serviciului sanitar etc. etc.?

Se cere de la un biet primar, care abia știe să citească, să facă cea ce un geniu erudit n'ar putea să facă ; se cere de la dînsul cu mult mai mult de cît stă în putința omenească ca să facă. Legile 'l încarcă de atribuțiuni, cari abia ar putea fi repartisate asupra a zece sau doi-spre-zece funcționari înzestrați cu cunoștința legilor administrative, iar nu ignoranți ca primarii noștri din comunele rurale.

Un medic de plasă — și presupun un medic conștiincios — vine în inspectarea unei comune rurale. Constată că populațiunea aceleĭ comune este intoxicată de exalațiunile mlaștinelor din jurul comunei. Recomandă primarului și verbal și în scris ca să ia măsuri pentru secarea acelor ape stătătoare și aducînd casul la cunoștința

www.digibuc.ro

autorităţil ierarchice respective ca să mijlocească către cea în drept a lua urgente măsurĭ de asanarea localităţeĭ, lasă primarulŭĭ medicamente pentru ceĭ bolnavĭ de friguri palustre, cu explicaţiune de modul întrubuinţăreĭ lor, potrivit cu sexul, etatea, gravitatea boaleĭ, etc. Am văzut în mai multe localităţĭ practicîndu-se acest mijloc. Nu cred însă ca dînsul să fi fost folositor de cît acolo unde capul comuneĭ s'a găsit un om instruit şi deştept, în stare de a fi înţeles pe medic şi a se fi pătruns de recomandaţiunile sale, cu privire la dosă, la dietă şi la cele alte măsurĭ necesitate de condţiunile traiuluĭ celor bolnavĭ. Unde primariĭ însă aŭ fost incu'tĭ, medicamentele lăsate de doctor aŭ rămas intacte în cutia lor şi acolo unde s'a recurs la dînsele s'aŭ administrat fără nicĭ un discernămînt, făcîndu-se mai mult răŭ bolnavilor. Iată un caz constatat de mine însu-mĭ. O mumă se adresează primaruluĭ ca să'ĭ dea buruienĭ de friguri pentru o fetiţă de doĭ anĭ. Primarul ĭĭ dete două pachete, de cîte o jumătate de gram de chină fie-care, recomandîndu-ĭ ca unul să i 'l dea imediat într'o lingură de apă şi altul să i 'l dea a doua zi. Femeia dete fetiţeĭ unul din prafurĭ după povaţa primaruluĭ, tocmaĭ cînd începea accesul frigurilor.

După ce încetă tremurătura şi o dete în căldurĭ, fu coprinsă de un acces teribil de convulsiunĭ. La ţipetele disperate ale mameĭ, am întrebat ce este şi preotul m'a informat de cele petrecute. Biata fetiţă era constipată cu stomacul încărcat cînd mama

www.digibuc.ro

ei i-a dat china. A scăpat cu viață, dar numai prin împrejurarea că m'am găsit acolo și că mama feti ei a îndeplinit poveţele pe carî i le-am dat.

S'aŭ dat îndestuî banî pentru asemenea medicamente de către consiliile judeţene, dar acele medicamente n'aŭ folosit nimănuî, în afară de farmaciștiî și droguiștiî de la carî aŭ fost cumpărate. Apoî cine poate ști cîţî nu vor fi fost trimiși pe lumea cea-l'altă prin administrarea greșită a medicamentelor, făcută de primar, saŭ prin cantităţile administrate? Repet că măsurile de această natură pot fi bune unde se găsesc oamenî destoinicî ca să le aplice în cunoștinţă de causă; unde nu se găsesc oamenî destoinicî, dacă nu fac răŭ, constitue o cheltuială zadarnică.

Cînd medicul se reîntoarce după o săptămînă saŭ două,—căcî numărul și depărtarea comunelor nu-î permite a le visita mai des - găsește cutia cu medicamente neatinsă, bolnaviî de febră mai numeroși, băltagurile și mai infecte. Dacă întreabă pe primar ce măsurî a luat pentru scurgerea lor, îî răspunde în zeflemea: dar cine are vreme să se ocupe de asemenea lucruri, d-le doctor? De cînd aţî plecat d'aci n'am fost de cît mosafir în comună: cînd chemat la sub-prefectură, cînd la prefectură, cînd la percepţie, cînd la casierie etc. La ducerea mediculuî în orașul de reședinţă, se interesează de raportul săŭ cu privire la secarea băltilor și află că s'a dispus a se pune în consiliul de igienă în prima ședinţă, cînd e amînată pentru alta

www.digibuc.ro

viitoare şi apoĭ pentru alta. De ce atîtea amînărĭ ? Pentru că propunerile sunt atît de numeroase, în cît dacă consiliul ar ţine şedinţe în toate zilele, şi chiar cîte două şedinţe pe zi, încă nu s'ar putea resolva toate la timp.

Intr'o localitate se iveşte o boală epidemică ; medicul se duce în grabă şi avizează la măsurile necesare pentru a împiedeca întinderea boaleĭ. Cine trebue însă ca să execute acele măsurĭ ? Primarul ? Notarul ? Consilieriĭ comunalĭ ? Eĭ chiar dacă s'ar pricepe în asemenea lucrurĭ, nu dispun de mijloacele trebuincioase şi pînă să se aviseze de către autorităţile superioare la procurarea acelor mijloace, epidemia ia proporţiunĭ uriaşe. Aşa s'a întîmplat în unele comune cu angina difterică ; nu s'aŭ putut face isolările copiilor bolnavĭ de ceĭ sănătoşĭ ; nu s'aŭ avut la timp medicamentele trebuincioase, nu s'a putut opera desinfecţiunea caselor şi obiectelor contagiate. Cînd toate mijloacele aŭ sosit, furia epidemieĭ era în descreştere, fiind-că secerase deja pe copiiĭ care o alimenta. In realitate stingerea epidemiilor se aseamănă în aceste casurĭ cu reuşita operaţiunilor, urmată de moartea pacienţilor.

Medicĭĭ, ce'ĭ dreptul, aŭ făcut foarte numeroase constatărĭ de falşificarea băuturilor spirtoase cu substanţe vătămătoare sănătăţeĭ ; cu toate acestea, constatările lor n'aŭ reuşit să facă să înceteze saŭ să descrească aceste falşificărĭ, din potrivă ele aŭ mers necontenit înmulţindu-se. El, medicul, 'şĭ-a făcut datoria constatînd că

www.digibuc.ro

rachiul saŭ vinul cîrciumaruluĭ X este falşificat cu cutare saŭ cutare substanţă toxică. Constatarea autoruluĭ falşificăreĭ nu'l priveşte însă pe doctor ci pe autoritatea administrativă însărcinată cu represiunea delictelor. Această constatare fiind lăsată pe mîna primaruluĭ, el dresează cuvenitul proces-verbal, în care reproduce declaraţiunea cîrciumaruluĭ, că dînsul a cumpărat vinul saŭ rachiul din cutare tîrg saŭ de la cutare negustor; că l'a cumpărat astfel după cum se găseşte, aşa că dacă s'a constatat falşificat, nu el a făcut această falşificare ci productorul saŭ negustorul care i l'a vîndut şi el n'a avut absolut nicĭ o cunoştinţă de faptul că este falşificat.

Pînă să se găsească vînzătorul saŭ producătorul de la care a cumpărat cîrciumarul, trec săptămînĭ şi lunĭ, aşa că instrucţiunea şi judecarea delictuluĭ se prelungeşte cu anĭ, maĭ cu seamă că se perde şi urma martorilor, chirigiilor, servitorilor carĭ aŭ figurat la încheerea proceselor verbale de constatarea falşificărilor. Nu ştiŭ dacă la o sută casurĭ de falşificărĭ constatate de către medicĭ, se descoperă şi se pedepsesc cincĭ la sută din autorii falşificatorĭ. Inclin a crede însă în ipotesa negativă, fiind-că continuitatea delictuluĭ nu se poate atribui de cît incapacităţeĭ administraţiuneĭ de a descoperi pe autorĭ.

In casurĭ de boală ţăranii recurg de obiceiŭ la descîntece şi la slujbe şi foarte rarĭ sunt aceia carĭ se adresează medicului respectiv. Rachiul joacă în descîntece rolul de medicament saŭ leac universal.

www.digibuc.ro

Din această cauză mulți se prăpădesc. Preoții, în loc să povățuiască pe fii lor sufletești ca să alerge la doctorĭ, să nu lase boala să se încuibeze într'înșiĭ, le spun că doctoriĭ nu știŭ nimic, că 'ĭ obligă la marĭ cheltuelĭ și că le daŭ lucrurĭ spurcate. De aceia eĭ le recomandă slujbele ca singurul mijloc mai sigur de vindecare, pentru că dînșiĭ trag folosul după urma privigherilor și a maslurilor.

Ast-fel, cu toată bună-voința a medicilor conștiincioșĭ, eĭ nu pot fi de cît de puțin folos populațiuneĭ rurale, țăranilor, căcĭ nimenĭ nu le dă concursul în comune și măsurile pe carĭ le iaŭ rămîn de obiceiŭ neexecutate. Disenteria decimînd copiiĭ într'o comună după Călmățuĭ, am scris în particular mediculuĭ de plasă pe care-l cunoșteam, informîndu-l de devastările acesteĭ boale.

El veni pe dată în localitate și zise Primaruluĭ a'l duce la locuitoriĭ carĭ aveaŭ copiĭ bolnavĭ de disenterie. Primarul 'ĭ spuse că nu știe pe nimenea și preotul care se găsea la primărie, și care îngropase într'o săptămînă numaĭ vre-o zece copiĭ, adaogă că n'a auzit să fie vr'un copil bolnav în sat. Ce o să facă și bietul medic, cînd autoritatea comunală, ca să scape de măsurile pe care ar trebui să le ia, 'ĭ ascunde casurile de boală și popa se face complice cu dînsul în faptul tăinuireĭ?

Boalele sifilitice s'aŭ propagat și în comunele rurale, importate mai cu deosebire de tineriĭ carĭ se liberează din serviciul militar și de către reserviștiĭ întorșĭ de la

www.digibuc.ro

manevre. In superstiţiunea lor că babele se pricep mai bine de cît doctorii în vindecarea acestor boale, se lasă pe mîna lor şi le prăpădeşte stomahul cu fel de fel de băuturi vătămătoare. Boala, alimentată prin tratamentul babelor şi complicată cu altele provenind din acel tratament, progresează necontenit şi în doi trei ani îi sgîrceşc, 'l paralisează şi cine ştie ce alte rele nu-i mai pricinueşte.

Pelagra, care sfîrşeşte mai tot-d'auna prin sinucidere, merge întinzîndu-se de cîţi-va ani în urmă. Pe cît se spune; ea provine din cauza nutriţiunei cu făină saŭ cu mălaiŭ stricat. Şi fiind-că sărăcimea este constrînsă a se nutri cu producte stricate de aceea în sărăcime pelagra îşi găseşte cele mai numeroase victime. Se vorbise odată să se înfiinţeze un spital special de pelagroşi; nu ştiŭ dacă se va fi fundat saŭ nu, dar înfiinţarea unui asemenea spital nu va împiedica întinderea boalei, ci 'i va prelungi durata saŭ 'i va alina întru cît-va suferinţele agoniei.

Ca şi spitalele rurale în care şi-aŭ găsit leacul mii de suferinzi, spitalul de pelagroşi va da, cred, bune resultate în ceea ce priveşte îngrijirea bolnavilor. Scopul legiuitorului însă ar trebui să viseze mai mult stîrpirea causelor producătoare de boale, de cît înmulţirea spitalelor pentru căutarea bolnavilor. Cînd causele se vor stîrpi, boalele aŭ să fie rari şi prin urmare, în raport cu numărul bolnavilor, spitalele aŭ să fie prea multe.

Din punctul de vedere al combaterei cau-

www.digibuc.ro

selor producătoare de maladii, activitatea serviciului sanitar n'a dat pînă astăzi resultate îmbucurătoare şi nici nu poate da, după cum am zis mai sus, fiind-că iniţiativele şi măsurile luate de către acest serviciŭ rămîn neexecutate din causa viţiositătei organismului nostru administrativ. Autorităţile, însărcinate cu îndeplinirea măsurilor de igienă şi salubritate, nu dispun de agenţi indestulători şi capabili, ca să înţeleagă şi să aplice în litera şi spiritul lor, măsurile luate de către autoritatea sanitară superioară.

Boalele, devenite incurabile prin necăutarea lor la timp, sgîrciturile şi paralisiile pricinuite de babe prin substanţele administrate bolnavilor, carî se încred în priceperea lor, sifiliticile ajunse la gradele din urmă, abrutisaţii de băuturi alcoolice, pacienţii intoxicaţi de paludism şi numeroşii pelagroşi desgustaţi de viaţă, de multele suferinţi şi nerăbdători de a scăpa de dînsa, recurg la sinucidere.

Odinioară rar se auzea ca un ţăran să-şi fi răpus viaţa singur; astăzi mai nu trece zi ca să nu se întîmple cîte un cas saŭ mai multe. Sinuciderile în clasa ţăranilor provin în cele mai multe casuri din disperarea produsă de boale lungi şi dureroase. Rar se întîmplă ca sinucişii să fie mai tineri de 40 de ani.

www.digibuc.ro

XIII

Emigraţiunile şi imigraţiunile

Pe cînd străinii, şi mai cu seamă ovreii, ne invadează ţara, venind din toate părţile unde sunt alungaţi de miserie, ca să găsească aici un trai în condiţiuni mai bune, românii aŭ început să'şi părăsească patria, unde condiţiunile vieţei aŭ devenit prea grele, ca să'şi găsească aiurea cu mai multă înlesnire mijloacele unei existenţe mai potrivite cu condiţiunea lor socială. Faptul emigrărei românilor s'a relevat de puţin timp de către organele noastre de publicitate; însuşirile emigraţilor, carî sunt oameni cu cultură şi specialişti într'o ştiinţă oare-care, constitue un simptom îngrijitor pentru orîcare cetăţean, care îşi vede fraţii înstrăinîndu-se pentru că nu mai pot trăi în patria lor.

In toate statele Europei din care aŭ emigrat coloni aiurea, emigrările aŭ început de obiceiŭ—dacă n'aŭ fost provocate de o necesitate de colonisare—după excesiva înmulţire a populaţiunei, cînd numărul locuitorilor a ajuns prea mare în raport cu întinderea teritoriului. Primele serii de emigranţi aŭ fost compuse din ţărani aplicaţi

www.digibuc.ro

la cultura pămîntuluĭ şi din muncitorĭ cu mîĭnele, întrebuinţaţĭ în tot felul de industrĭĭ.

Colonĭĭ din Europa carĭ aŭ populat într'un secol America şi maĭ cu seamă confederaţiunea Statelor Unite, aŭ îmbrăţişat şi acolo profesiunea pe care aŭ exercitat'o în Europa. Unĭĭ s'aŭ aplicat la agricultură şi alţiĭ s'aŭ aplicat la industrie. Dacă confederaţiunea Statelor Unite a realisat în scurtă vreme un progres uimitor pe tărîmul agricol şi industrial, acest resultat se datoreşte imigraţilor din Europa, carĭ s'aŭ consacrat la cultura acestor două ramure economice.

De nicăerĭ n'aŭ pornit, la începutul emigraţiunilor, oamenĭ cu o carieră deja formată în ramura profesiunilor libere, ca architecţĭ, medicĭ, ingineriĭ, hirurgĭ, profesorĭ, mecanicĭ, pictorĭ, sculptorĭ, etc. Dacă s'aŭ dus une-orĭ şi dintr'aceştia, s'aŭ dus în temeiul angajamentelor încheiate pentru determinate lucrărĭ şi cu spiritul de a se întoarce în patria lor după terminarea lucrărilor angajate. Lucrul este de altmintrelea foarte firesc : supra-abondenţa de personal se manifestă în tot-d'auna la muncitorĭĭ cu mîĭnile, carĭ formează clasele cele maĭ numeroase ale uneĭ societăţĭ şi apoĭ se manifestă la cele alte clase ale populaţiuneĭ, la carĭ deosebitele profesiunĭ necesitează cheltuelĭ marĭ şi studiĭ îndelungate, pe carĭ muncitorĭĭ cu mîĭnile nu le pot face.

Din centrul şi apusul Europeĭ aŭ emigrat în nouile continente ţăranĭ şi lucrătorĭ cu mîĭnile, pentru că pămîntul patrieĭ lor

www.digibuc.ro

nu le mai era de ajuns și pentru că fabricele în ființă erau prea puține în raport cu numărul lucrătorilor. In nouile continente se simțea nevoie mai cu deosebire de muncitori de pămînt și de lucrători în fabrice. Plecînd din Europa, emigrații au ușurat condițiunile traiului connaționalilor lor, înlesnindu-le ocasiunea d'a găsi cu mai multă înlesnire pămînt de lucru saŭ locuri vacante în fabrice. Stabilindu-se în nouile continente, aŭ adus imense servicii patriei lor adoptive, desvoltînd și perfecționînd două ramuri economice, cari se găseaŭ în suferință din causa lipsei de brațe.

La noi, emigrările și imigrările se operează în condițiuni cu totul deosebite și chiar opuse celor din alte state. Mai întîi, populațiunea noastră n'a ajuns să fie atît de deasă în cît pămîntul țărei să n'o mai poată îndestula; din potrivă, în raport cu extensiunea pămîntului și cu fertilitatea lui, se poate cu siguranță afirma, că țara noastră încă nu este destul de populată. Prin urmare, emigrările românilor din țara lor nu se pot justifica pe aceiași causă pe care dînsele se justifică în Germania, Italia, Franța, Belgia, etc.

In al doilea rînd, în afară de agricultură, care și dînsa oferă multe și nouĭ ramuri de cultură încă neexploatate, toate cele-l'alte sorginți de avuție națională staŭ neexploatate, atît din lipsă de capitaluri cît și din lipsa de personal cu cunoștințe speciale pentru acele exploatări. Înființarea cadastrului care din zi în zi devine o necesitate și mai mult simțită; îndreptarea

www.digibuc.ro

cursului apelor curgătoare; fabricele ce urmează a se înființa și pentru a căror alimentare avem în abondență materiele prime; minele carĭ trebuesc exploatate; pădurile seculare carĭ trebuesc puse în tăere și a cărora exploatare reclamă deschidere de drumurĭ, utilisărĭ de ape, înființărĭ de trenurĭ funiculare, etc., etc., toate aceste trebuințe sociale cer ca să ne preparăm din vreme personalul special și indispensabil acestor întreprinderĭ.

Pe cînd dar trebuințele vădite ale țăreĭ reclamă ca să avem cît maĭ mulțĭ inginerĭ va fi cu putință, ca să fie îndestulătorĭ pentru toate întreprinderile în perspectivă de a se deschide, inginerĭĭ emigrează din țară, pentru că în țară nu se maĭ găsește de lucru!... E ceva de neînțeles!

Imigrațiunile, după cum am zis, sunt favorisate de necesitatea brațelor ce simte un stat pentru exploatarea vr'uneĭ ramure economice lipsită de brațe. Unde nu se simte lipsă de brațe într'o ramură economică, imigrațiunea de colonĭ, destinațĭ aceleĭ ramure, nu numaĭ că nu este justificată, dar e vătămătoare și imigraților și aborigenilor. Ea devine o causă permanentă de turburărĭ și lupte intestine și un mare pericol pentru existența Statuluĭ.

Imigrațiunile de la noĭ nu sunt prin nimic justificate. Dacă este vre-o ramură economică în lipsă de brațe, este singură agricultura, și imigrațiĭ, fie românĭ, fie streinĭ, nu s'aplică la agricultură, nu implinesc lipsa simțită.

www.digibuc.ro

Ovreiĭ carĭ vin pe toată ziua din Polonia, Galiţia, Ungaria şi alte localităţi şi carĭ aŭ ajuns să formeze a 7 parte din populaţiunea ţăreĭ, nu împlinesc golul ce s'ar simţi în vr'una din ramurile activităţeĭ sociale. Concentraţi în oraşe, fiind-că le este interzis a locui în comunele rurale, deşi în unele localităţi interdicţia este numaĭ de formă, eĭ caută prin toate mijloacele a răpi indigenilor mijloacele de traĭ şi să'ĭ lase în stare de proletariat în propria lor ţară. Veniţi cu gîndul acesta, aŭ răuşit a acapara întregul nostru comerţ şi o parte a meseriilor.

Acum cînd comerţul nu-ĭ maĭ poate îndestula, s'aŭ întins şi la cele-alte ramurĭ de activitate, din carĭ de asemenea tind a exclude cu desăvîrşire pe indigenĭ. Aŭ acaparat multe din întreprinderile concesionate de stat, judeţe, comune, stabilimente de bine-facere şi alte persoane morale şi juridice ; aŭ acaparat o parte din profesiunile libere cu excluderea românilor din unele localităţi, ca arta dentară, medicina şi altele ; s'aŭ întrodus şi se întroduc mereŭ în baroŭ şi în cariera didactică.

Imigraţiunea ovreilor neavînd de scop împlinirea unuĭ gol care se simte în ţara noastră, a trebuit neapărat ca să causese nemulţumirĭ şi neajunsurĭ, încă de la începutul imigrăreĭ lor. Nemulţumirile aŭ mers din ce în ce înmulţindu-se în raport cu acapararea ocupaţiunilor din carĭ aŭ exclus pe românĭ şi vor merge fatal înmulţindu-se şi agravîndu-se, pînă va veni

www.digibuc.ro

minutul, ca să facă şi Românii cu ei ceace aŭ făcut Egyptenii şi toate statele Europei în carî ovreii aŭ emigrat şi unde nu s'a simţit trebuinţă de dînşii ca să împlinească vr'un gol.

Imigraţiunea ovreilor care n'a fost de nicî un folos ţăriî, a fost însă fecundă, ca nicî o altă imigraţiune, în boale şi corupţiune. Sinuciderea era un fenomen aproape necunoscut la noî înainte de invasiunea ovreilor; ei ne-aŭ adus şi acest flagel pe lîngă cele alte rele şi maladiî şi tot ei sunt şi astă-zî carî contează în mai mare număr în statistica sinucişilor.

In afară de ovrei, mai avem imigraţî de naţionalitate greacă şi română. In general grecii s'aplică la comerţ, dar încetul cu încetul ovreii le-aŭ luat din mînă ramurile favorite lor, adică exploatările de moşii şi comerţul cerealelor. Pînă acum vr'o 15, 20 anî, grecii posedaŭ în ţară cele mai marî case comerciale de producte şi ovreii serveaŭ grecilor de samsarî. Acum lucrurile s'aŭ schimbat în sensul opus: ovreii posed marile case comerciale de grîne şi grecii aŭ ajuns samsariî lor.

Românii carî emigrează în regat de peste munţi şi de peste Dunăre devin din an în an mai numeroşi, dar şi dînşii nu s'aplică la agricultură, ci numai la cariera didactică şi la funcţionarism.

Emigraţiunea fraţilor noştri din Ardeal şi din Pind e considerată de uniî ca folositoare şi nouă şi fraţilor noştri, iar de alţiî ca vătămătoare atît nouă cît şi fraţi-

www.digibuc.ro

lor noştri. Eŭ sunt de părerea celor din urmă, avînd credinţa că se face mult răŭ causeĭ naţionale, încurajîndu-se emigrarea fraţilor noştri din Ardeal şi Macedonia prin mulţimea favorurilor carĭ li se acordă şi cu înlesnirea recunoaştereĭ calităţeĭ de cetăţenĭ aĭ regatuluĭ român.

Statul nostru, ca şi orĭ-care bun român iubitor de neamul săŭ, este imperios dator a da tot sprijinul şi ajutorul săŭ connaţionalilor noştri de sub suveranităţile streine, ca să resiste încercărilor de asimilare ale suveranităţilor respective. A le înlesni însă mijloacele ca să emigreze din patria lor şi a se stabili în ţara noastră, însemnează a slăbi forţa de resistenţă a fraţilor noştri, lăsînd causa naţională în apărarea celor carĭ n'aŭ mijloace de emigrare. Insemnează acelaşĭ lucru ca şi cînd le-am zice: părăsiţi-vă patria unde sunteţĭ persecutaţĭ de opresoriĭ voştri şi veniţĭ la noĭ unde găsiţĭ cu siguranţă un traiŭ liniştit, mulţumit, confortabil. Este în ultima analisă, ca şi cînd le-am zice: lăsaţi-vă neamul să fie desnaţionalisat de vrăjmaşiĭ voştri şi veniţĭ la noĭ unde vă puteţĭ păstra cu siguranţă naţionalitatea.

Cunosc sumă de bărbaţĭ carĭ aŭ fost aduşĭ de copiĭ din Macedonia, ca să fie instruiţĭ în şcolile noastre şi pregătiţĭ bine, ca întorcîndu-se în patria lor, să se pue în capul mişcăreĭ naţionale.

Aŭ trecut şcolile secundare ca bursieri în internatele liceurilor unde li s'a dat pe lîngă întreţinere şi instrucţiune şi toate cele-l'alte necesităţi. După absolvirea cur-

www.digibuc.ro

sului secundar li s'aŭ acordat ajutoare în bani, ca să-şi continue studiele în învăţământul superior şi unora, ca să se ducă chiar la universităţile din streinătate.

Complectîndu-şi studiele, în loc să se întoarcă în patria lor, ca să'şi împlinească misiunea pentru care aŭ fost preparaţi cu atîta cheltuială de către statul nostru, aŭ găsit mai comod ca să rămîe în ţară, să obţină recunoaşterea calităţei de cetăţeni români şi pe basa titlurilor dobîndite, să solicite funcţiuni grase şi să'şi îngrijească de bunul traiŭ material, fără a se mai gîndi la patria lor, lăsată pe mîinile mulţimei fără conducători, saŭ mai bine zis în voia capriciilor soartei.

E un fapt cu neputinţă de tăgăduit că dintre toţi tinerii aduşi în ţara noastră, cu scopul de a-i pregăti ca să conducă destinele ţărei lor, nici zece la sută nu s'aŭ mai întors la urma lor. Aŭ găsit aci bine, siguranţă şi belşug, şi aceste favorabile condiţiuni de traiŭ 'i-aŭ făcut să uite scopul pentru care fuseseră aduşi şi instruiţi în şcoalele noastre.

Continuînd a încuraja emigrările românilor din Ardeal şi din Macedonia prin favorile ce le acordăm şi înlesnirile recunoaşterei de cetăţeni români, emigrările vor deveni din an în an mai numeroase; din an în an elementul român din acele ţări se va slăbi ; din an în an adaosul de noui candidaţi la slujbele statului va îngreuna condiţiunile de vieţuire ale populaţiunei indigene. Deja aŭ început a se manifesta nemulţumiri în publicul nostru că

www.digibuc.ro

fraţiĭ noştri carĭ vin de peste hotare, sunt maĭ bine trataţĭ de cît indigeniĭ, carĭ suportă toate greutăţile întreţinereĭ statuluĭ.

Interesul nostru naţional, bine înţeles, reclamă ca să deschidem şcoalele noastre pentru instrucţiunea fraţilor noştri de peste hotarele regatuluĭ. Să'ĭ instruim, dar să'ĭ retrimetem apoĭ în patria lor ca să alimenteze sentimentul naţional şi să îmbărbăteze pe fraţiĭ lor la resistenţă eroică contra încercărilor îndreptate contra lor ca să-ĭ asimileze şi să-ĭ confunde în cele-l'alte naţionalităţĭ. Şi pentru ca să-ĭ silim a se reîntoarce la vetrele lor, trebue să fim maĭ scrupuloşĭ în favoruri şi privilegiĭ; altmintrelea le facem bine lor personal, dar facem rău patrieĭ lor de care îĭ înstreinăm mulţĭ şi destoĭnicĭ luptătorĭ.

Dorinţa tutulor este ca românĭĭ să nu se deosibească prin cetăţenie: unĭĭ să fie supuşĭ uneĭ suveranităţĭ, alţiĭ supuşĭ alteĭ suveranităţĭ. Pînă ce vom ajunge însă să ne putem îndeplini această dorinţă, trebue să luăm toate precauţiunile a întări elementul român sub orĭ-ce suveranitate se găseşte.

Pentru ca să 'l putem întări, trebuie să împiedicăm emigrarea lor din patriele respective. Să le dăm tot ajutorul posibil şi să facem în favorul lor orĭ-ce sacrificiĭ, dar acolo, nu aci; acolo să le procurăm tot ce aŭ de lipsă, atît pe cît ne permit puterile, pentru ca să nu 'şĭ părăsească ţara şi să se slăbească forţa de resistenţă.

O altă categorie de imigraţiunĭ (aceasta comună tutulor statelor) este a streinilor

www.digibuc.ro

de toate naţionalităţile saŭ fără niciŭ o naţionalitate, ca să zic ast-fel, carĭ urmăriţĭ aiurea vin a găsi un refugiŭ în ţara noastră. Nefiind familiştĭ şi nevenind cu spiritul de a se stabili definitiv în ţara noastră, ci numaĭ de a profita de vre-o ocasiune favorabilă, ca să comită şi la noĭ vr'un delict saŭ vr'o crimă şi s'o şteargă apoĭ la sănătoasa peste frontieră, aceştia nu constituie o imigraţiune în înţelesul propriŭ al acestuĭ cuvînt. Cu toate acestea, uniĭ dintre dînşiĭ rămîn în ţară; se însoară aci, îşĭ găsesc o ocupaţiune stabilă şi se asimilează cu noĭ.

Despre aceştia n'am nimic de zis; în privinţa celor d'întîiŭ însă, sunt multe observaţiunĭ de făcut.

Maĭ întîĭ, în raport cu alte state numărul este îndoit şi întreit la noĭ, ceia ce probează, saŭ că paza hotarelor este slabă, saŭ că ceĭ însărcinaţĭ cu paza lor sunt venalĭ şi lasă liberă trecere în ţară, tutulor vagabonzilor streinĭ carĭ 'ĭ mituesc.

Că, intraţĭ în ţară se duc unde vor şi se stabilesc în comunele urbane saŭ rurale, unde se angajează ca maşinişti, lucrătorĭ saŭ servitorĭ, fără ca cine-va să 'ĭ întrebe de unde sunt, cu ce rost aŭ venit şi ce garanţiĭ presintă ca să li se permită stabilirea lor în acele comune şi exerciţiul profesiuneĭ la care se aplică;

Că, o parte dintr'înşiĭ, necunoscînd şi neputînd învăţa cu înlesnire limba, umblă de colo pînă colo cerşind, pretextînd tot felul de nenorocirĭ, ce se ştie că s'aŭ întîmplat în cutare saŭ cutare localitate,

www.digibuc.ro

ca cutremure, incendiĭ, inundaţiĭ şi trăesc ast-fel de azĭ pe mîine din credulitatea şi generositatea publicului ;

Că, neavînd familiă şi locuinţa stabilă, sunt expuşĭ la tot felul de maladiĭ şi internaţĭ în spitale unde sunt căutaţĭ gratis dar în detrimentul localnicilor cărora li se fac obstacole la admiterea în spitale, tocmaĭ din cauză că aŭ domiciliŭ şi familie care să-ĭ îngrijească la boale ;

Că, deliquenţiĭ şi criminaliĭ, după statisticele penitenciare, sînt în mare parte streinĭ, carĭ nu se ştie unde şi cînd aŭ venit în ţară nicĭ în ce chip şi-aŭ întrebuinţat timpul de la venirea lor ;

Că, din cauza infirmităţilor saŭ a boalelor saŭ a miserieĭ, perzînd speranţa de a'şĭ maĭ putea agonisi subsistenţa, recurg la sinucidere. Sinucişiĭ din această categorie sunt foarte numeroşĭ în raport cu ceĭ-l'alţĭ. De multe orĭ identitatea lor nu se poate stabili, fiind-că nu se sinucid în localitatea unde sunt cunoscuţĭ, ci se duc în alte oraşe saŭ sate unde sunt cu desăvîrşire necunoscuţĭ. Ovreiĭ din Moldova, carĭ se decid să se sinucidă, vin în Bucureştĭ şi se sinucid în camera angajată la hotel.

Că, în fine, se dedaŭ, ca să 'şĭ poată procura subsistenţa, la serviciile cele maĭ murdare.

Invasiunea acestor vagabonzĭ şi refugiaţĭ din alte state unde sunt urmăriţĭ pentru fapte pedepsite de lege, ar trebui ca să îngrijească guvernul nostru, ca prin măsurĭ cît se poate de severe să pue o stavilă imigrăriĭ lor.

www.digibuc.ro

Ungurii și Bulgarii, carĭ aŭ spînzurătoarea în țara lor, se abțin de a comite acolo faptele carĭ sunt pedepsite cu moartea. Aicea însă, unde nu există pedeapsa cu moarte, eĭ săvîrșesc cu înlesnire acele fapte, fiind-că nu maĭ sunt împiedicațĭ de frica aceleĭ pedepse.

www.digibuc.ro

XIV

Lenevia

Prin lunga desobicĭnuinţă de lucru, lenevia devine o boală şi această boală este foarte răspîndită la noĭ, aşa că o întîlneşte observatorul maĭ la tot pasul şi pe toate treptele scăreĭ sociale fără deosebire. De la persoanele cu cea maĭ înaltă cultură şi pînă la muncitoriĭ de rînd, se observă următoarea particularitate caracteristică: că nu lucrează de cît sub impulsiunea necesităţilor carĭ nu se pot înlătura.

Avem profesoriĭ universitarĭ cu vaste cunoştinţe în specialitatea lor, probate şi recunoscute, atît în ţară cît şi în străinătate, dar carĭ n'aŭ produs de cît foarte puţin în ramura specialităţeĭ lor, în raport cu ceea ce aŭ produs în străinătate profesoriĭ de aceleaşĭ cursurĭ saŭ materiĭ similare. Cunosc profesorĭ distinşĭ, carĭ pe lîngă o erudiţie profundă, sunt înzestraţĭ şi cu marĭ talente, dar carĭ n'aŭ produs, de 15 saŭ 20 de anĭ de cînd sunt profesorĭ, nimic, absolut nimic. Toată lumea e de acord a le recunoaşte ştiinţa şi talentul, dar fiecare, vorbind de dînşiĭ, exclamă: păcat că sunt leneşĭ.

www.digibuc.ro

Cu desvoltarea pe care a luat-o învăţămîntul la noĭ, cu mulţimea tinerilor carĭ aŭ terminat cu mult succes studiile superioare în ţară şi străinătate, duşi pe cheltuiala lor saŭ pe cheltuiala statuluĭ, cu desvoltarea arteĭ tipografice şi înmulţirea instituţiunilor culturale, literatura naţională în genere şi literatura didactică în parte trebuia să ia un mare avînt. Ea a rămas însă aproape staţionară, din causă că cultivarea eĭ reclamă o muncă maĭ încordată ca cele-l'alte ocupaţiunĭ şi poate maĭ puţin lucrativă ca cele din urmă carĭ eraŭ maĭ conciliabile cu mult drăguţa lene.

S'a început de zecimĭ de anĭ, sub cele maĭ îmbucurătoare auspiciĭ, lucrărĭ uriaşe, menite să devie monumente neperitoare ale literatureĭ naţionale. Ele aŭ fost încurajate în toate chipurile şi bine subvenţionate de Insuşĭ Suveranul ţăreĭ. Cu toate acestea ele aŭ rămas pînă astăzĭ tot în starea de acum cincĭ-spre-zece anĭ, simple începuturĭ, cu toate silinţele, desfăşurate pe lîngă ceĭ însărcinaţĭ cu lucrarea lor, ca să reia continuarea şi să grăbească terminarea lor, cu mult interes şi cu mare nerăbdare dorită de ţară. Eĭ bine! Nicĭ obligaţiunea morală şi juridică a acestora, nicĭ aşteptarea nerăbdătoare a naţiuneĭ, nicĭ perspectiva gloriеĭ de care s'ar fi încununat autoriĭ, nicĭ recunoştinţa posterităţeĭ care le-ar fi binecuvîntat memoria, nimic într'un cuvînt, nu i-a putut decide să se pună pe lucru şi să continue o operă începută, de o valoare nepreţuită pentru limba şi literatura limbelor neo-latine. Dacă învestigăm causele

www.digibuc.ro

acestei obstinaţiuni încordate, suntem nevoiţi să conchidem că se reduc la una singură: prăsnuirea sfintei lene.

Dacă ar scotoci cine-va prin arhiva ministerului instrucţiunei publice, ar constata că s'a comandat de către acel minister o sumă de lucrări, relative la deosebitele ramuri ale culturei noastre, pentru care s'au răspuns însemnate aconturi. Va mai constata de asemenea, că s'a mai dat cu titlu de încurajare saŭ ajutor alte sume însemnate celor care aŭ făcut cereri, făgăduind că vor publica cutare saŭ cutare scriere. D'atunci, de cînd s'aŭ răspuns aconturile saŭ ajutoarele, a trecut multă vreme, mulţi ani, fără ca contractanţii saŭ ajutaţii să fi început lucrările lor. Unii nici nu le mai pot începe, fiind-că s'aŭ dus deja pe cea-l-altă lume.

Toţi aceşti oameni culţi, din care unii membri ai corpului didactic, voit-aŭ cu intenţiune ca să înşele ministerul, luînd aconturi pentru nişte lucrări, pe cari aveaŭ siguranţă că n'aŭ să le săvîrşească saŭ luînd ajutoare pe nişte pretexte inventate ca să justifice cererea lor? Eŭ nu bănuesc pe nici unul de rea credinţă, nici presupun că şi-a luat vr'unul o sarcină mai presus de puterile sale şi că voind s'o îndeplinească, a dat peste dificultăţi pe cari n'a putut să le resolveze. Cred din potrivă că toţi aŭ fost de bună credinţă; că toţi şi-aŭ dat seamă de natura lucrărilor pe cari şi-aŭ propus să le săvîrşească şi că toţi aŭ cunoştinţa capacităţii lor de a scrie operile angajate. De unde provine atunci această

www.digibuc.ro

excesivă întîrziere, care lasă a li se bănui buna credinţă saŭ capacitatea? Dînsa este efectul firesc al molatecei lenevirĭ.

Sunt mulţĭ proprietarĭ, carĭ posed întinse domeniurĭ rurale, imobile urbane şi alte averĭ, dar carĭ n'aŭ nicĭ o ocupaţiune. Cînd se duc la tribunal ca să autentifice vr'un act şi judecătorul îl întreabă ce profesiune aŭ, fie-care răspunde—cu un fel de jenă de altmintrelea—: sunt rentier; cea-ce însemnează cu alte cuvinte: n'am nicĭ o profesiune; trăesc din venitul averei mele.

Nu e nimic maĭ de dorit de cît a trăi cine-va din venitурĭ, a nu fi silit de nevoile traiului ca să muncească pentru a'şĭ satisface acele nevoĭ. Pe de altă parte însă, nu e nimic maĭ vătămător cuĭ-va şi fisicamente şi intelectualmente, ca inacţiunea, şederea, lenevia, trîndăvia.

Omul care 'şĭ mărgineşte activitatea numaĭ în a mînca şi bea bine, a face o cursă la şosea ca să ia aer, a se duce două treĭ ore la teatru, la serate, la club, pentru a se distra saŭ a'şĭ omorî timpul, se condamnă singur uneĭ boale grave şi funestă în consecinţe. Bine hrănit, maĭ mult chiar de cît trebue, muşchiĭ îşĭ pierd elasticitatea prin neexerciţiŭ, devin greoĭ. Neconsumîndu-şĭ prin activitate substanţele organizmuluĭ săŭ, stomachul, nestimulat de trebuinţele reparaţiuneĭ părţilor consumate, cade şi dînsul în trîndăvie, nu 'şĭ maĭ face datoria cînd i se dă alimente spre a le digera. Ca să 'l maĭ deştepte din trîndăvie, trebue să se facă recurs la stimulente. In curînd însă se obicĭnueşte şi cu stimulen-

www.digibuc.ro

tele și nu 'ĭ mai produc nicĭ o impresie; se mărește dosa stiimulentelor, se mărește și obicinuința și atuncĭ consecințele încep a se manifesta prin fel de fel de boale, după natura organismuluĭ. Oamenĭ în puterea bărbățieĭ, carĭ s'aŭ născut cu un organism sănătos și aŭ fost tot-d'auna bine, nu mai pot face două treĭ sute de pașĭ pe jos fără a gîfăi, nu mai pot scrie o pagină fără să nu se oboseascĕ. Cînd încep apoĭ a li se ivi simptomele diabeteĭ, dilatațiuneĭ stomaculuĭ, boalelor de inimă, de ficat saŭ de rinichĭ, se mirĕ de unde i-aŭ putut găsi aceste boale, fără a'șĭ putea da seama că le vine din favorita lor lenevie.

Am fost chemat odată, sunt ca la 15 anĭ d'atuncĭ, de un fost membru la Inalta Curte de casație și justiție, trecut la pensie cu ocasia suprimăreĭ uneĭ secțiunĭ de la acea Curte, și însărcinat ca să 'ĭ fac un contract de darea în exploatare a uneĭ păduriĭ. Văzîndu-l sănătos, am rămas surprins de faptul ca un înalt magistrat, să recurgă la un avocat, ca să 'ĭ redacteze un contract și 'ĭ am împărtășit fără înconjur surprisa mea. El zîmbi și 'mĭ zise: «Mi'ĭ ru«șine să-ți spuĭ, dar trebue să-ți spuĭ totuși, «că nu sunt în stare a'ĭ face eŭ însumĭ. «Atît de mult m'am desobicinuit de a lu«cra cu mintea și de a scrie, că nu mai «sunt în stare a face o scrisoare. Dacă nu «mă găsește amețeala de gîndire, mi se «pun cîrcee la degete de scris. Văd acum «și eŭ că am făcut răŭ, de m'am lăsat ca «să ajung aicĭ.»

www.digibuc.ro

Schimbarea guvernelor aducînd după dînsa şi schimbarea unei mari părţi din funcţionarii administraţiunei, cei înlocuiţi rămîn în mare număr fără ocupaţiuni şi continuă a rămînea în această stare, pînă la revenirea partidului respectiv la putere. Cu mici modificări, cu revenirea unui partid la putere, revin la posturile lor şi funcţionarii lui, cari aŭ tost înlocuiţi de către guvernul ce 'l a succedat.

S'a observat la toţi aceştî funcţionarî, din ambele partide, că din causa desobicînuinţei de lucru pe timpul cît aŭ stat fără slujbă, nu mai desvoltă în exerciţiul funcţiunei activitatea pe care o aveaŭ în trecut. Funcţionarii, carî nu s'aŭ schimbat, afirm că, în rîndul trecut, colegii lor saŭ subalternii eraŭ mai conştienţi în îndeplinirea datoriilor funcţiunei lor, de cît sunt la renumirea lor.

Iată pentru ce în multe autorităţi unde atribuţiunile serviciului nu s'aŭ înmulţit, lucrurile rămîn acum în înapoiere, pe cînd altă dată, cu acelaşi număr de funcţionarî şi chiar cu aceiaşi funcţionarî eraŭ ţinute la curent. Impiegaţii partidelor perd în timpul opoziţiunei obicînuinţa lucrului, fie intelectual, fie material. Cînd sunt renumiţi în slujbe, după trei patru anî de şedere, nu mai aŭ înlesnirea d'a redacta actele ca în trecut, nu mai pot să mai scrie cu agilitatea de odinioară. Efectele lenevieî se observă în scurtă vreme de la renumirea lor în funcţiunî.

Pe pieţele oraşelor din Moldova staţionează în permanenţă toată ziua o sumă de ovreî,

www.digibuc.ro

carĭ vin a sta de vorba, neavînd, bine înţeles, nicĭ o ocupaţiune. Am observat şi urmărit chiar pe unĭi dintr'înşiĭ, ca să mă încredinţez dacă veniserĕ numaĭ ca să 'şĭ treacă timpul, stînd de vorbă cu alţiĭ, saŭ aveaŭ vr'un interes, ca să întîlnească pe cine-va saŭ să caute vre-o afacere. M'am convins că n'aveaŭ de căutat pe nimenea, nicĭ umbla după vre-o afacere.

Urmărindu-ĭ la casele lor, am observat că ar fi avut îndestul ce să lucreze la dînşiĭ acasă, în curţile lor, unde se găsia tot felul de lucrărĭ fără nicĭ un aranjament, fără nicĭ o ordine. Ar fi putut întrebuinţa timpul, pe care l'aŭ perdut pe piaţă, stînd de vorbă cu coreligionariĭ lor în curăţirea hainelor şi a cismelor, pe care noroiul s'a reînprospătat de sumă de orĭ, fără să fi fost vr'o dată curăţit. Lucrările domestice ca şi cele de curăţenie, nefiind pentru dînşiĭ lucrurĭ necesare, le lasă baltă ca să nu mîhnească pe favorita lene.

In capitală chiar, pieţele pe carĭ se adună zidarĭĭ, dulgherĭĭ şi muncitorĭĭ cu mîinile, sunt de dimineaţă pînă seara pline de ceĭ carĭ aŭ venit ca să găsească de lucru. De şi angajările de lucru nu se fac de cît dimineaţa, totuşĭ eĭ continuă a sta în permanenţă acolo, tolăniţĭ pe trotuare saŭ înfundaţĭ în cîrciumĭ şi cafenele.

Cea maĭ mare parte, dacă nu s'aŭ angajat la lucru, nu este fiind-că n'aŭ găsit, dar pentru că avînd cu ce petrece acea zi saŭ avînd ce mînca şi ce bea în acea zi, aŭ cerut întrebuinţaţilor preţurĭ de speriat, numaĭ ca să nu se angajeze şi să se consacre

www.digibuc.ro

în acea zi plăcutei trîndăvii. Cînd trebuinţele. Ii silesc însă, îşi schimbă tonul faţă de clienţi: propun ca să meargă la faţa locului, să vadă cu ochii, ce are de făcut, ca să ştie ce să ceară; se tocmesc cerînd un preţ mai omenesc şi iaŭ un acont ca să-şi cumpere materialul necesar şi să înceapă pe dată lucrul, lăsîndu-şi în garantarea acontului sculele în deposit. De îndată ce aŭ pus mîna pe parale şi şi-aŭ asigurat traiul din acea zi, clientul nu-i mai vede pînă seara în ochi şi une-ori se întîmplă chiar a trece mai multe zile, fără să mai vie, cu toată graba pe care o are clientul de a-i face lucrarea tocmită.

Aceste deprinderi ale zidarilor, dulgherilor şi altor meseriaşi români, isvorite din lene, a decis pe public a căuta să angajeze în lucrări de această natură, meseriaşi italieni şi unguri şi s'aŭ văzut dîndu-se în întreprindere lucrări colosale şi punîndu-se condiţiune antreprenorilor, ca să nu angajeze în construcţiuni, de cît zidari unguri şi italieni, iar nu români.

Lenea'i face pe ai noştri ca să lucreze iute şi dă peste ochi toate, să scape mai grabnic ca să se resfeţe apoi în şedere la cîrciumă saŭ în cafenea, pe cînd streinii lucrează încet, cu tactică cu băgare de seamă, şi aŭ ambiţiunea ca din mîna lor să iasă lucru sănătos, solid, conştiincios.

Ţăranii sunt foarte muncitori; sunt de admirat cînd îi vede cine-va în grelele lucrări ale muncii cîmpului, în timpul verii, cînd pe căldurile tropicale resistă la cele

www.digibuc.ro

mai grele munci șase-spre-zece ore continuŭ pe fie-care zi. De cînd începe arăturile de primă-vară și pînă după ce se culege porumbul și se fac semănăturile de toamă, țăranii sunt infatigabili. Cum s'a terminat însă campania lucrului și bagă vitele în coșar, d'aci înainte și vitele și stăpînii cad într'o lene, care durează pînă în primă-vara viitoare. Pe cît le este de mare activitatea pe timpul verei, pe atîta le este de profundă lenea în timpul iernei.

In primă-vara anului 1892, mă găsiam la arendașul unei moșii a Statului. In ajun, arendașul scosese oamenii la arături, fiind de mai 'nainte locurile măsurate. Peste șapte-zeci de locuitori eșise la arătură și fie-care își sfîrșise pogonul de cu vreme. Arendașul scosese și dînsul plugurile sale, în număr de patru.

A doua zi dimineața veniră mai mulți țărani la arendaș și i se plînseră că unuia i s'a îmbolnăvit copilul, altuia fratele, altuia părintele și că o mulțime de vite staŭ triste, nu vor să mănînce, ba încă vr'o 14 boi aŭ urinat sînge. Ei cereaŭ arendașului ca să le dea burieni saŭ doftorii pentru oameni și pentru vite, mirîndu-se că ce păcat a mai căzut pe capul lor.

Arendașul le zise:

„Astă iarnă cînd am pus argații ca să 'mi aducă cu carele pietriș din carieră, ca să 'mi șoseluesc curtea și să scap de noroi, voi ședeați la cîrciumă și rîdeați de mine că m'am apucat să îm-

www.digibuc.ro

pietresc ogrăzile statuluĭ, fără nicĭ o despăgubire, deşi mi se sfîrşeşte contractul moşieĭ după doĭ anĭ.

„Mi s'a spus că aţĭ rîs de mine şi am tăcut. Erĭ am scos şi eŭ la arătură patru pluguri, dar nicĭ un argat nu mi s'a bolnăvit, nicĭ o vită nu 'mĭ sta tristă. Aŭ mîncat maĭ cu poftă ca în tot-d'a-una, aŭ dormit bine şi argaţiĭ s'aŭ sculat din somn sănătoşĭ şi voioşĭ. Voĭ şi cu vitele voastre aţĭ şezut necontenit de astă toamnă pînă acuma ; v'aţĭ desobişnuit şi voĭ şi vitele de muncă şi în nerăbdarea d'a sfîrşi pogonul, v'aţĭ silit şi voĭ şi aţĭ silit şi vitele şi acum v'aţĭ îmbolnăvit şi unĭĭ şi alţiĭ. N'a dat nicĭ un păcat peste voĭ; răul vi l'aţĭ făcut singurĭ. Luaţĭ seama ca să vă fie spre pildă în viitor, să nu maĭ păţiţĭ şi altă dată cea ce aţĭ păţit acuma".

Ceia ce s'a întîmplat la acea moşie, s'a întîmplat şi la cele din vecinătatea eĭ şi probabil că se întîmplă pretutindenea, fiind că toţĭ ţăranĭĭ din Muntenia aŭ acelaşĭ obiceiŭ, d'a nu maĭ întrebuinţa vitele de cu toamnă pînă în primă-vară.

Lenea e un defect caracteristic al muncitorilor noştri. Orĭ-ce avantagiĭ ar trage dintr'o lucrare, nu 'l îndeamnă ca să se pue pe lucru dacă nu este silit de o necesitate mare. Dispreţuesc cîştigul, ca să şază de vorbă la cîrciumă, cînd are ce mînca şi ce bea, cu toate că ştie bine că acel avut n'are să fie de cît de scurtă durată. El, ţăranul nostru, pare a 'şĭ zice : „am ce 'mĭ trebuie, la ce să 'mĭ trudesc trupul cu munca ? Cînd voiŭ sfîrşi ceea ce

www.digibuc.ro

am, atunci voiŭ vedea de ce să mă apuc și ce să fac».

Toamna trecută, venind în tren cu un proprietar din Rîmnicu-Sărat îmi spuse următoarea istorie:

«Treceam printr'o localitate pe unde se «lucra o șosea din cele aprobate de con- «siliul de miniștri, ca să procure țăranilor «în lipsă, mijloacele de a 'și procura hrana «pentru dînșii și nutrețul pentru vite. Care «nu 'mi fu mirarea, cînd văzui lucrînd la șo- «sea numai bulgari și nici un țăran român».

«M'am oprit pe loc și adresîndu-mă unui «picher care supraveghea pe lucrători, l'am «întrebat de ce se servă de bulgari și nu «angajază țărani români. Picherul îmi răs- «punse, că n'a fost cu putință să'i deçidă «a veni la lucru, deși facerea aceleĭ șo- «sele, s'a încuviințat numaĭ, ca să procure «de lucru țăranilor amenințați de foamete.

«— Aveți să treceți prin sat—zice el—și «aveți să vedeți cum staŭ, deși n'aŭ, nici po- «rumb pentru dînșiĭ, nici nutreț pentru vite. «Eĭ zic că nu'i lasă guvernul să se prăpă- «dească. Bulgarii carĭ lucrează la șosea «i-am adus de la locul lor pe socoteala «noastră».

«Nu 'mi venea să cred ceea ce spu- «nea picherul și de aceia ajungînd în «sat, am oprit trăsura la o cîrciumă unde «eraŭ adunați mai mulți țărani și i-am în- «trebat pe dînșiĭ, de ce nu se duc să lu- «creze la șosea. 'Mi-aŭ răspuns că s'aŭ «dus dar nu s'aŭ învoit, fiind-că eĭ voiaŭ «să lucreze cu ziua iar inginerul vrea să'i «angajeze cu metrul cub. Eĭ nu știŭ ce va

www.digibuc.ro

«să zică metrul cub și de aceea nu s'aŭ «putut învoi. Am căutat a le măguli amo- «rul propriŭ, spuindu-le că e rușine pentru «eĭ, ca românĭ, să nu știe saŭ să nu înțe- «leagă cea ce știŭ și niște grosolanĭ de «bulgarĭ, însă eĭ mi-aŭ răspuns scurt și «coprinzător, că ar fi putut pricepe, dar că «nu le venea la socoteală să se angajeze «de cît cu ziua. Și cu toate acestea—con- «tinuă proprietarul—am constatat că aceĭ «țăranĭ se găsiaŭ în mare lipsă».

Sumedenie de bulgarĭ aplicațĭ la grădină- rie și miĭ de turcĭ și de bulgarĭ, aplicațĭ la lucrărĭ de terasamente și de șosele, plec din țară la sfîrșitul campaniilor de lucru, ducînd fie-care cu dînșiĭ de la 200—300 leĭ pentru muncĭ pe carĭ le-ar putea face țăraniĭ noștri saŭ muncitorii cu miĭnile din deosebitele orașe. Lenea îĭ face însă ca să nu se angajeze în asemenea lucrărĭ și să lase pe străinĭ a lua capitaluri care ar putea intra în punga lor.

Lenea e causa multor boale și multor nenorocirĭ. Ea aduce în stare pe unele persoane, ca să nu se maĭ poată îndeletnici cu nicĭ o lucrare, cu mult înainte de-a ajunge la bătrînețe. Obișnuința devenind la dînșiĭ o a doua natură, fatalmente cad în starea invalizilor, fără a fi atinșĭ de vr'o infirmitate fisică saŭ mintală. Aceștia, cînd se întîmplă de n'aŭ mijloace de întreținere, ajung a exercita un fel de cerșetorie ocultă, ca să poată să se susție și dacă nu se pot decide să recurgă la acest mijloc, aleargă la un altul care să-ĭ scape de viață și acesta este sinuciderea.

www.digibuc.ro

XV

Miseria

După o vorbă din bătrîni, care zice că în ţara românească nu moare nimenea de foame — vorbă care se mai aude din cînd în cînd, dar din ce în ce mai rar şi numai în gura celor optimişti — s'ar crede că miseria e cu desăvîrşire necunoscută în ţara românească. Se mai găsesc încă în viaţă cîţi-va bătrîni, carî aŭ apucat acele vremurî fericite, cînd adagiul de mai sus era adevărata expresiune a condiţiunilor stăreĭ sociale; astă-zî lucrurile s'aŭ schimbat cu totul. Vorba bătrînilor a rămas numai o simplă zicătoare istorică, care nu mai corespunde în realitate cu starea noastră socială. Astă-zî, se moare de foame şi în ţara românească, tot aşa după cum se moare de foame şi în alte state, ba poate în proporţiune şi mai mare cu multe dintr'însele.

Miseria, care era o dată necunoscută românuluĭ, îĭ este astă-zî din nenorocire prea mult cunoscută şi din zi în zi dînsul îĭ simte greutatea şi mai apăsătoare şi mai amară. Aŭ adus'o viţiile, carî s'aŭ încuibat în noĭ şi despre carî am vorbit mai sus, a favo-

www.digibuc.ro

risat'o, în propagarea ei, influența primejdioasă a streinilor, o alimentează și o desvoltă egoismul, care se înrădăcinează din ce în ce mai adînc în noi.

Odinioară, pe cînd nu se pomenea ca să moară cine-va de foame în țara românească, sentimentele populațiunei noastre, adică sentimentele părinților noștri, erau cu totul altele, de cît cele ce ne caracterisează pe noi. Părinții noștri credeau cu evlavie în Dumnezeŭ și se sileau să se conformeze poruncilor religiunei: «iubiți pe «frații voștri, ca pe voi înși-vă, faceți se«menilor voștri tot binele ce vă stă prin «putință».

Ei știau, ce este dreptul, mai puțină carte de cît știm noi astă-zi, dar educațiunea lor era întemeiată pe principii de înaltă moralitate, iar nu pe recele și funestul egoism care ne călăuzește pe cărările vieței. Ceĭ tineri iubiau și respectau pe mariĭ lor și pe ceĭ mai înaintați în vîrstă; le ascultau sfatul, le urmau povețele. Nu-i batjocoreau prin gazete, după cum facem noi, numai pentru ca să ne exercităm un pretins drept constituțional. Ei nu căutau înbogățirea, nici în spoliarea țărei, nici în spoliarea semenilor lor; avutul altuia era cu sfințenie respectat de toți; erau cinstiți în toate relațiunile vieței sociale și cuvîntul era cuvînt, tot-d'auna respectat și de mii de ori mai respectat de cît sunt astă-zi, angajamentele scrise și investite cu sumă de formalități solemne. Copiii urmau pe părinți în cariera lor și nu se abăteau de la această regulă de cît numai ceĭ înzes-

www.digibuc.ro

traţi cu însuşiri superioare: geniurile şi talentele: astă-zi, toţi vor să fie boeri şi boeri milionari, dar fără să muncească.

Părinţii noştri nu'şi jucaŭ averile în cărţi, căci averile eraŭ muncite, strînse cu sudori; produsul muncei era cu dragoste şi îngrijire păstrat; ei nu se ruinaŭ cu luxul, după cum ne ruinăm noi astă-zi; aveaŭ viaţa regulată, nu destrăbălată, traiul modest nu desordonat, potrivit tot-d'auna cinului şi averei fie-căruia; ei nu se intoxicaŭ de băuturi falşificate, nici se abrutisaŭ prin excitante, prin depravări şi orgii. Familia pentru dînşii era o legătură sfîntă, concubinajul o profanare a instituţiunilor sociale, celibatul o sustragere de la îndeplinirea unei datorii impuse de legile naturei.

Pe acele vremuri de fericită aducere aminte, în ţara românească nu se pomenea, ca să cază cine-va în păcatul luĭ Iuda Iscarioteanul, să 'şi răpue singur viaţa şi numaĭ auzul vr'unei întîmplări de felul acesta, ar fi fost de ajuns ca să turbure şi să sdruncine conştiinţa unuĭ întreg popor.

Viţiile nu duc nici pe individ nici pe societate la bine, la fericire, ci 'l duc, în mod fatal, la degenerarea morală şi fisică, la îngrozitoarea miserie care se manifestă prin mii de simptome, unele maĭ îngrozitoare ca altele: paralisia, delirul tremens, pelagra, ftisia, nebunia, idiotismul şi altele multe între carĭ şi sinuciderea.

Cînd viţiurile despre care am vorbit nu pătrunseseră încă la noi, miseria era necunoscută fiind că lipseaŭ causele carĭ să o

www.digibuc.ro

producă: acum sunt mai numeroase ca ori unde.

Mişcarea mortalităţei este exactă, cred, după cum o indică serviciul statistic, dar causele mortalităţei, adevăratele cause nu sunt cunoscute nici zece la sută. In comunele urbane chiar, dacă decesele sunt constatate prin acte medicale, actele nu indică în tot-d'auna adevăratele cause ale decesului, căci se dau după actele medicilor curanţi şi multe dintr'însele se emit din complesenţă, indicînd causa declarată de solicitator. N'avem medici care să constate cu decesele şi adevăratele lor cause; e destul, pentru liberarea ordonanţei de înmormîntarea cadavrului, ca să nu fie o moarte violentă, bănuită. Cînd lipseşte această bănuială, puţin importă că răposatul a murit de pneumonie, de boală de inimă, saŭ de altă boală. In comunele rurale, causa morţei este lăsată la alegerea primarului saŭ a notarului; pentru ei, o singură causă produce moartea: sfîrşitul zilelor. Pentru că trebue însă să arate şi o boală, o iaŭ pe cea d'intîiŭ care 'i vine în minte şi o pun în actul de deces, care are să serve apoi la facerea statisticei.

Dacă causele celui mai mare număr de decese rămîn necunoscute, e natural ca să nu se poată şti, cîţi mor pe an de foame saŭ de miserie. Necunoştinţa exactă saŭ aproximativă măcar a acestor casuri, nu însemnează că nu mor şi la noi fiinţe răpuse de foame saŭ de miserie. Este destul a se constata existenţa causelor cari nu pot fi serios puse la îndoială, pentru ca să

www.digibuc.ro

conchidă orĭ-cine că dînsele îşĭ produc efectele. Şi cum unul din efectele acestor cazurĭ este miseria, neapărat că şi dînsa are să se găsească în aceeaşĭ proporţie ca şi cele alte efecte: paralisia, nebunia, sinuciderea etc.

In raport cu creşterea populaţiuneĭ, numărul azilelor, spitalurilor şi al celor alte instituţiunĭ de bine-facere şi asistenţa publică s'a încincit, dacă nu cum-va nu se va fi înzecit în două decenĭ. Eĭ bine, cu tot acest spor extra ordinar, se constată că numărul lor este infim în raport cu afluenţa celor carĭ aleargă la ajutorul acestor instituţiunĭ. Acest singur fapt dovedeşte pînă la evidenţă, că miseria a crescut şi merge crescînd cu o repeziciune surprinzătoare.

Ajutorul caselor de bine-facere nu contribue la uşurarea miserieĭ de cît în mică parte, fiind-că nicĭ o a patra parte din fondurile acelor case nu'şĭ ajung destinaţiunea.

Luxul, ca de exemplu, cel de la aşezămîntul Domniţeĭ Bălaşa din Bucureştĭ, precum şi personalul de administraţie şi întreţinere, care este maĭ numeros de cît cere trebuinţa şi care este maĭ scump plătit de cît se cuvine; în raport cu greutatea şi durata serviciuluĭ, deturnează o bună sumă de la ajutorarea miserieĭ, ca să se dee aceluĭ personal. Afară de aceasta cîţĭ nu primesc ajutoare de la aceste case în banĭ, dar carĭ nu le merită, pe cînd ceĭ carĭ le merită, nu se pot bucura de cel maĭ mic ajutor de la aceste case? O anchetă făcută de Preotul Vîrnav sub domnia luĭ Cuza-Vodă, pe cînd era ministru al cultelor Dimitrie

www.digibuc.ro

Bolintineanu, a constatat că fondul milelor de la acel minister, era distribuit în cea mai mare parte la favoriți și favorite, iar nu nenorociților întrebuințați. Voind să intre într'o casă, unde locuiaŭ două pensionare ale fondului milelor, Popa Vîrnav fu oprit de servitoare care 'i spuse: «Cu«coniţele aŭ venit la ziua albă de la plim«bare și dorm; dacă voiți să vorbiți cu «d-lor, poftiți pe la 2 ore cînd cred că «aŭ să fie în stare ca să primească».

Cuconițele eraŭ pensionarele: amantele unor funcționarĭ de la acel minister.

Nenorociții, ca să'ĭ numesc așa, carĭ și-aŭ cheltuit moștenirea de la părinți în orgiĭ și jocurĭ de cărți, recurg la ajutorul caselor de bine-facere, și reușesc prin influența cunoștințelor pe carĭ le aŭ, ca să obție ajutoare, în pensiunĭ lunare, cu mult maĭ marĭ, de cît ceĭ căzuți în nenorocire prin împrejurărĭ neprevăzute și prin urmare independente de voința lor. Pe cînd uneĭ văduve cu treĭ patru copiĭ micĭ, i se dă cincĭ leĭ pe lună, unuĭ favorit — care poate încă munci și ar trebui încă să muncească ca să se întreție, dacă n'a știut să'și păstreze averea — i se administrează 20, 30 leĭ pe lună, sub cuvîntul că este de familie, că a fost om cu avere și învățat să trăiască bine. Cîți nu sunt dintr'aceștia, care fură adevăraților nenorociți unicul codru de pîine!

In cursul luneĭ luĭ Martie din anul acesta ziarele din Capitală aŭ relatat următorul fapt:

Un nenorocit care n'avea casă nicĭ vr'un adăpost unde-va, a fost expulsat cu forța

www.digibuc.ro

dintr'unul din spitalele din Capitală, pe motivul că sufere de-o boală incurabilă şi nu mai poate fi ţinut în spital. Slab şi bolnav, fără un gologan în buzunar şi în neputinţă d'a umbla ca să cerşească, s'a tîrît cum a putut pînă în colţul unei strade, unde, părăsit de forţe, căzu pe trotuar şi se retrase lihnit la unul din unghiurile casei, lîngă care se găsea şi unde era mai la adăpost de vînt şi de ploaie. Trecătorii l'aŭ găsit a doua zi dimineaţa, mort în acel colţ. Poate că nenorocitul n'ar fi murit dacă ar fi avut un adăpost; dar bolnav, nemîncat şi expus la intemperii, n'a putut să mai resiste şi a sucombat.

Faptul s'a întîmplat într'un oraş şi încă în Capitala ţărei, unde se găseşte spital de invalizi, asiluri de noapte şi alte refugiuri pentru nenorociţi. Ce trebue însă să fie în cele-l'alte oraşe unde nu sunt asemenea instituţiuni şi mai ales în comunele rurale? Ziarele anunţă adese-ori, că în cutare saŭ cutare comună s'a găsit un om saŭ o femee moartă, care trebue să fi încetat din viaţă de mai multe zile, fără a se şti cauza din care a provenit moartea. Anchetele şi autopsiile cadavrelor, excludînd ipotesa, unei morţi violente, face posibilă ipotesa, că acei morţi s'aŭ găsit tot în starea nenorocitului expulsat din spital.

Sunt familii numeroase căzute în miserie după urma perderilor încercate în agricultură şi 'n comerţ. Sunt altele aduse la miserie de inundaţiuni, incendiuri saŭ alte cause de forţă majoră. Ori, aceste familii, cari nu se pot decide să facă apel la ca-

www.digibuc.ro

ritatea publică, să iasă la drum să cerşească suferă cu o resemnaţiune de martir frigul, foamea, boalele, şi se prăpădesc unul cîte unul, fără ca cine-va să le ştie suferinţele şi durerile carĭ le-aŭ răpus viaţa. Eŭ cunosc un arendaş, care şi-a pierdut toată averea din causa inundaţiilor de acum doĭ anĭ, şi aĭ căruĭ copiĭ şi soţie n'aŭ mîncat, o iarnă întreagă, de cît ceaiŭ cu pîine, eĭ carĭ pînă atuncĭ avuseseră un traiŭ îndestul de confortabil.

Cerşetorimea care umple stradele Capitaleĭ ne înfăţişează străinilor sub un dublu aspect de miserie: al stăreĭ celor carĭ cerşesc, din carĭ o mică parte sunt siliţĭ să recurgă la acest mijloc spre a-şĭ procura existenţa, şi al autorităţilor noastre carĭ nu se îngrijesc de-a strînge de pe drumurĭ pe aceştĭ nenorociţĭ, ci îĭ lasă a-şĭ expune nuditatea vedereĭ publiculuĭ cu hidoasele diformaţiĭ şi ranĭ.

Am zis că o mică parte din cerşetorĭ sunt siliţĭ să cerşească, fiind-că cea maĭ mare parte sunt persoane fără nicĭ un viţiŭ organic, tinere şi în stare de a munci, însă preferă munceĭ cerşetoria, fiind că este maĭ lucrativă şi maĭ în acord cu trîndăvia. Sunt cerşetorĭ carĭ aŭ avere imobilă făcută dintr'această profesiune şi carĭ şi-o îmmulţesc din zi în zi cu venitul avereĭ şi produsul cerşetorieĭ. Un orb care străbate zilnic strada Călăraşilor, de la obor pînă în piaţă, are cincĭ perechĭ de case, compuse fie-care din micĭ apartamente pe carĭ le închiriază de la 200—300 leĭ pe an.

www.digibuc.ro

Mizeria e mare și în orașe și la sate, dar nu se vede de cît în foarte mică parte; partea cea mai mare stă ascunsă. Micii funcționari cari sunt înlocuiți cu schimbarea guvernului, dar cari sunt numeroși, ajung să trăiască în cea mai mare mizerie după cîte-va luni după ce au rămas fără funcțiuni, adică după ce începe a li se refuza creditul. Atunci începe pentru dînșii o epocă de privațiuni, de suferințe, de dureri și de adevărate torturi materiale și morale. Nu mai au ce mînca, cu ce se încălzi, nici cu ce să 'și procure cele mai neapărate trebuincioase. Copiii 'și întrerup școala fiind-că nu au haine, încălțăminte și cărțile trebuincioase. In caz de boală, zac necătați, ca locuitorii din regiunile muntoase unde nu se găsesc nici medici, nici farmacii, nici spitale. In capitala țărei mor în mizerie, fără ca cine-va să le întindă o mînă de ajutor.

Un funcționar, dintr'o bună familie, delapidînd o sumă de bani, a fost condamnat definitiv la 5 sau 6 luni închisoare și internat în penitenciarul Văcărești. Nevasta mea auzind despre internarea lui în penitenciar, și dorind a vedea pe nevasta lui, care 'i era prietenă, m'a rugat s'o însoțesc, ceea ce am făcut. Era înserat și se lăsase un ger cumplit.

Cînd am intrat în antreu, am auzit o voce stinsă întrebînd: «Cine este», l'a care m'am grăbit a răspunde: «Oameni buni». Deschizînd ușa camerei, m'a lovit o duhoare grea ca de cadavru.

Prietena nevestei mele mă rugă să a-

www.digibuc.ro

prind lumînarea. Cînd m'am uitat la dînsa, după ce am aprins lumînarea, m'a îngrozit spectacolul care mi-a lovit privirile. Ea era culcată în pat şi chipul eĭ, d'o slăbiciune de nedescris, era alb ca şi perna în care îĭ era înfundat capul. Era lăuză de cincĭ zile. Lîngă dînsa era copilul născut, pus pe o pernă şi învălit cu o scurteică îmblănită ; alăturĭ de acesta, spre perete, un alt copil ca de 5—6 anĭ, fără conştiinţă, bolnav de febră tifoidă. In curmezişul patuluĭ la picioare, dormea un alt copil de 3—4 anĭ sub aceaşĭ plapumă peste care maĭ era întins un palton. In cameră, un frig pătrunzător; nu se făcuse focul din ajun. Servitoarea pe care o avusese, o lăsase în ajun în halul acesta, fiind-că n'avusese să'ĭ dea cincĭ leĭ, cît îĭ ceruse din simbria eĭ şi de la plecarea servitoareĭ nimenĭ nu maĭ intrase în casă, nicĭ în curte.

M'am dus în pimniţă, am spart lemne ; am făcut focul la lăuză, în salonaşul de alăturea, în camera copiilor şi la maşina din bucătărie, pe care am pus apă să se încălzească. După ce am răuşit să încălzesc camerile, am luat pe copilul bolnav şi l'am trecut în salonaş, unde i-am adus patul din odaia copiilor, iar pe cel adormit l'am dus în camera luĭ. După ce am desinfectat camera, am trecut în salonaş unde am scris o petiţiune M. S. Regeluĭ din partea lăuzeĭ, cerînd graţiarea soţuluĭ, pe cînd nevasta mea a primenit'o, fiind-că moaşa nu venise din dimineaţa zileĭ precedente. Am plecat la ziuă de la dînsa, după ce sosise o rudă

www.digibuc.ro

a ei, chemată prin mijlocirea gardiștilor. A scăpat și lăuza și copilul bolnav, și a scăpat și soțul, mulțumită generozității Suveranului.

Dacă nu se întîmpla ca să ne ducem în acea seară acolo, fără îndoială că s'ar fi prăpădit și lăuza și noul născut și copilul bolnav, căci în noaptea acea termometrul s'a coborît la 14 gr. sub 0.

Iată un cas de miserie ascunsă. Cîte nu vor fi, cîte nu s'or fi întîmplînd și mai grave poate de cît acesta, cari nu ajung la cunoștința nimănui, saŭ chiar dacă ajung, nu se înregistrează nicăeri ca să se poată cunoaște victimile miseriei!.. Se știe că sinuciderile staŭ în strînsă legătură cu miseria, care este una din causele lor. Ori, numărul excesiv al sinuciderilor din țara noastră, lasă să se presupue, dacă nu dovedește, că miseria e foarte mare.

www.digibuc.ro

CONCLUSIUNE

Recapitulînd cele de mai sus zise, cred că nu mai poate rămînea nimănui nici o îndoială, că condiţiunile stărei morale şi materiale în care ne găsim, sunt de natură a inspira cele mai îngrijitoare temeri, orî-căruî bun român cu dragoste de ţara şi de neamul său. E de necontestat că organismul nostru politic-social se găseşte profund sdruncinat de viţiile carî s'aŭ încuibat într'însul şi ameninţă să-î compromită existenţa. N'a rămas, într'adevăr, nici o ramură a activităţeî noastre sociale, precum asemenea şi nici o ramură a administraţiuneî publice, care să nu fie minată de vre-unul saŭ de mai multe viţiî, din cele despre carî am vorbit mai sus.

Orî-cine ar examina, fie-chiar într'un mod superficial, condiţiunile de faţă ale stărei noastre politice-sociale, va constata şi va rămîne pe deplin convins:

a) Că mult tămîiatul sistem constituţional de care ne mîndrim şi care a fost cîtva timp aplicat, după introducerea luî, în mod sincer şi conştiincios, s'a falşificat apoî necontenit cu învrăjbirea luptelor dintre partide. Dintr'această causă, educaţiunea noastră politică, în loc să progreseze şi să

www.digibuc.ro

ne ducă către idealul visat de acest sistem adică la adevăratul sistem *self gouvernement*, a mers din potrivă conrupîndu-se, făcînd din cetăţenii alegători speculatori de voturi, vînători de cîştiguri personale şi indiferenţi de prejudiţiul pe care'l pricinuia ţărei. Suveranitatea naţională s'a robit guvernelor, care i-a impus voinţa şi capriciile sale, cu ajutorul însemnatelor şi multiplelor mijloace, pe care i le pune la dispositiune puterea. Instituţiunile constituţionale au degenerat, prin corupţiune, în traficuri de principii, de credinţe şi de programe. Alegătorii şi-aŭ dat voturile lor candidaţilor propuşi de prefecţi; aleşii 'şi-aŭ dat guvernului voturile lor, inconştienţi de modul în care şi le-aŭ dat.

Necontenit s'a repetat şi se repetă că guvernul este expresiunea majorităţilor parlamentare; că majorităţile parlamentare sunt la rîndul lor expresiunea suveranităţei naţionale. Cu alte cuvinte, în sistemul constituţional, guvernul este expresiunea suveranităţei naţionale. S'aŭ văzut însă guverne, carî se bucuraŭ de încrederea majorităţilor parlamentare şi carî aŭ părăsit puterea, fără să mijlocească nicî un motiv constituţional şi fără a se şti cauza retragerei lor, şi aŭ fost înlocuite de guverne, din partidul adversar, care abia era representat în parlament prin cîţi-va representanţi.

Denaturarea şi falşificarea sistemului constituţional ne-a adus la starea de anarhie şi am văzut, mai multe guverne, căzînd de la putere, nu prin jocul firesc al instituţiu-

www.digibuc.ro

nilor constituționale, ci prin agitații și turburări de strade, organisate într'adins în acest scop.

b) Că toate încercările și sacrificiile ce s'aŭ făcut de țară, pentru ridicarea prestigiului și autorității bisericeĭ, precum și pentru redeșteptarea sentimentului religios, n'aŭ dat niciun resultat îmbucurător. S'ar putea afirma din potrivă, că sub acest raport, am retrogradat față cu epoca introducereĭ reformelor și a fundăreĭ nouilor instituțiuni, menite a îmbunătăți condițiunile bisericeĭ și ale clerului. Cheltuelile ce s'aŭ făcut în acest scop, se pot considera ca banĭ asvîrliți în vînt.

Streiniĭ ne daŭ exemplu de respect pentru religiunea lor, pe cînd noĭ le oferim exemplul contrariŭ, față de biserica noastră.

c) Că desvoltarea și întinderea învățămîntului public, care în maĭ puțin de două decenii a întreit suma cheltuelilor din budgetul ministerului respectiv, n'a dat resultatele dorite, n'a dat roade proporționate cu sacrificiile făcute. Literatura în genere și literatura didactică în particular, nu s'a resimțit de întinderea și desvoltarea învățămîntului, iar instituțiunile necesariĭ acestuĭ învățămînt, ca bibliotecĭ, musee, laboratoriĭ etc., carĭ s'aŭ înființat cu marĭ cheltuelĭ, n'aŭ dat niciun resultat practic vădit, par'că ar fi fost făcute numaĭ ca decor.

d) Că s'a cheltuit, în zadar, milioane în sumă de lucrărĭ fără de niciun folos, saŭ de un folos minim în raport cu costul lor. Așa sunt de exemplu cheiurile pe Dunăre

www.digibuc.ro

de la Giurgiŭ şi Turnu-Măgurele, carĭ aŭ provocat formarea bălţilor din jurul acestor oraşe, furnicare de febre palustre şi linia ferată Craiova-Calafat, de un lux pe care nimic nu 'l poate justifica. Asemenea sunt şi mulţime de edificiĭ, podurĭ, parcurĭ şi alte lucrărĭ de mic interes, dar de un lux bătător la ochĭ.

e) Că organisaţiunea administraţiuneĭ justiţieĭ s'a bucurat de însemnate ameliorărĭ şi cu toate acestea, instituţiunile în fiinţă ale acesteĭ ramure, nu mai sunt îndestulătoare ca să resolveze cu repeziciunea cerută, contestaţiunile ce vin înaintea lor.

Se ştie că unde justiţia este bine organisată, procesele scad, cu toate că relaţiunile private se înmulţesc, căcĭ fie care cetăţean, fiind convins în sine că justiţia nu şovăeşte, se grăbeşte de a da saŭ a face cea ce s'a obligat, maĭ înainte de a lăsa pe adversar, ca să l cheme în judecată şi să'l constrîngă prin mijlocirea justiţieĭ, la îndeplinirea îndatoririlor sale.

Fie-care are îndoitul interes de a nu se expune cheltuelilor de judecată şi reputaţiuneĭ defavorabile, că nu este corect în transacţiunile sale. La noĭ lucrurile se petrec într'alt-fel. Pe cînd relaţiunile de interese cresc foarte încet, din cauză că ramurile activităţeĭ sociale nu sporesc, procesele merg înmulţindu-se într'o proporţiune uĭmitoare. Acest fenomen nu se poate explica într'alt-fel, de cît în sensul că din zi în zi buna credinţă devine tot maĭ rară în transacţiunile noastre.

f) Că comerţul, acaparat numaĭ de străinĭ,

www.digibuc.ro

în loc să progreseze, merge degenerînd. Atît schimbarea codului de comerț, cu modificările succesive ce i s'a adus, cît și legile speciale ce s'aŭ făcut, ca să protejeze buna credință și să pue capăt falimentelor frauduloase, n'aŭ isbutit ca să ne ducă la țelul dorit. Falimentele frauduloase, nu numaĭ că nu s'aŭ împuținat, dar aŭ mers chiar înmulțindu-se, aducînd o mare pagubă creditului țăreĭ pe piețele streine. Numeroasele incendiĭ de magazine comerciale, ale căror autoriĭ, materialiĭ saŭ moraliĭ, s'aŭ constatat că aŭ fost însă'și proprietariĭ lor, probează că această ramură economică este foarte compromisă de vițiile care o mineză.

g) Proprietatea fonciară, atît urbană cît și rurală, este datoare vîndută și grevată de ipotecĭ peste ipotecĭ. Pentru o bună parte din proprietățĭ, veniturile abia maĭ sunt de ajuns, ca să acopere procentele datoriilor ce le grevează. Doĭ treĭ anĭ agricoliĭ, defavorabiliĭ celor rurale, vor fi de ajuns ca să provoace scoaterea lor, cu duiumul, în vînzare silită, fără ca pe timp de criză, să se găsească doritoriĭ de a le cumpăra. O depreciare a valoareĭ lor, provenită din această cauză, ar expune țara la un mare dezastru financiar.

h) Că statul, județele, comunele și stabilimentele de bine-facere sunt la rîndul lor îngreunate de marĭ datoriĭ și creditul li s'a sleit cu desăvîrșire; că deja unele comune se găsesc cu veniturile sequestrate și n'aŭ cu ce să'și plătească niciĭ funcționariĭ respectiviĭ. Orĭ, necesitățile pe care și

www.digibuc.ro

le-aŭ creat, le pun în imposibilitate d'a face marĭ reduceri în cheltuelile lor; ele sunt ursite a trece printr'o îndelungată criză, de care nu vor putea scăpa, dacă vor mai scăpa, de cît printr'o administraţie înţeleaptă, economică şi prevăzătoare.

i) Că înfiinţîndu-se sume de posturĭ, de care nu se simţia nevoe, numaĭ ca să se căpătuiască favoriţiĭ partidelor şi fie-care partid avînd un prisos de candidaţĭ pentru funcţiunĭ, numărul proletarilor va creşte în mod considerabil prin reducerile funcţiunilor, impuse de nevoile financiare, şi această clasă, care a început deja a îngrija guvernul şi societatea, va deveni o causă permanentă de nelinişte şi turburărĭ.

Iată, în resumat, desastruoasele efecte ale viţiurilor încuibate în organismul nostru social. Acest organism este foarte bolnav: cauzele boaleĭ sale cred că sunt bine cunoscute. Dar nu este de ajuns ca să cunoască cine-va boala unuĭ organism şi cauzele sale; maĭ trebue încă — şi aceasta este partea cea maĭ grea de îndeplinit — ca să găsească mijloacele cele maĭ eficace şi maĭ expeditive, prin care se pot combate acele cauze şi să le pună pe dată în aplicare, orĭ cît de drastice ar fi, ca să se stavilească mersul boaleĭ şi să se însănătoşească bolnavul.

Boalele fisice sunt, în general, cu mult maĭ lesne de vindecat ca cele morale, atunci bine înţeles cînd sunt susceptibile de vindecat. Aşa de exemplu, dintr'o sută bolnavĭ de febră se pot vindeca 95 la sută; dintr'o sută de beţivĭ, cred că nu s'ar pu-

www.digibuc.ro

tea vindeca nicĭ cincĭ. Este de altmintrelea ştiut de toată lumea, că rar s'a întîmplat a se vedea vr'un deliquent, devenit om de treabă după ce şi-a făcut osînda, şi mai rar încă un cartofor saŭ un beţiv, să se lase de patimă pînă ce nu s'a ruinat.

Orĭ, boala saŭ boalele de carĭ suferă organismul nostru social, sunt boale morale şi prin urmare grele de vindecat, şi cu atît mai grele, cu cît s'aŭ înrădăcinat adînc în noĭ şi aŭ devenit cronice. A se căuta remediul lor, în modificarea parţială a cutăreĭ saŭ cutăreĭ legĭ orĭ în luarea cutăreĭ saŭ cutăreĭ măsurĭ administrative, este a se recurge la paliative, carĭ lungesc boala iar nu o combat, prelungesc agonia iar nu o preîntîmpină.

Remediul nu poate fi găsit de cît în schimbarea principiilor, pe carĭ se întemeiază educaţiunea noastră politică şi socială, care ne-a dus unde ne găsim, şi în organisaţiunea unuĭ sistem de educaţiune a căreia basă fundamentală, să fie cunoştinţa şi practicarea datoriilor vieţeĭ.

Marĭ organisatorĭ aĭ lumeĭ aŭ impus popoarelor respective principiile educaţiuneĭ. Aşa de exemplu: Licurg, prin constituţiunea dată Spartеĭ, a reuşit să facă din poporul său, obiectul admiraţiuneĭ lumeĭ întregĭ, prin virtuţile inspirate de o educaţiune sănătoasă. Tot aşa şi Moise, prin organisaţiunea dată Israeliţilor, ĭ-a preservat pentru decenĭ de secole, d'a fi asimilaţĭ saŭ contopiţĭ în alte naţionalităţĭ.

Orĭ, este de datoria guvernuluĭ, din orĭ care partid politic ar fi dînsul—căcĭ toate

www.digibuc.ro

partidele cred că'şĭ iubesc ţara cu aceiaşĭ dragoste—ca să 'şĭ dea bine seama de condiţiunile stărei noastre sociale şi, convingîndu-se că prelungirea lor, ne poate duce ţara la peire, fiind-că prin nimic nu piere un popor ca prin corupţiune, să ia grabnice măsurĭ pentru combaterea acesteĭ corupţiunĭ şi însănătoşirea morală a societăţeĭ.

Ştiŭ bine că măsurile, pe carĭ le-ar impune urmărirea acestuĭ scop, ar contraria multe din libertăţile constituţionale, pe care ne-am obicĭnuit a le considera şi aplica, cu totul alt-fel de cum ar trebui înţelese şi practicate. Dar interesele secundare, trebue să cedeze intereselor principale; a lăsa drum liber corupţiuneĭ, în respectul uneĭ libertăţĭ oare-care inscrisă în Constituţiune, este tot una ca şi cînd aĭ da respect libertăţeĭ nebunuluĭ, ca să se strangureze.

O îndelungată experienţă a dovedit că administraţiunea electivă a comunelor, atît urbane cît şi rurale, n'a dat roade bune; că, la sate ca şi la oraşe, populaţiunea s'a împărţit în două tabere, care luptă ca să pue mîna pe administraţiunea comunală, pentru a o exploata în profitul lor şi al celor carĭ le daŭ concursul, ca să pue mîna pe dînsa. Satele sunt fotografia oraşelor; populaţiunea este şi acolo împărţită în două tabere, între asupriţĭ şi asupritorĭ.

In ceĭ asupriţĭ, propagatorĭĭ doctrinelor anarhice, impropriŭ calificate de socialiste, aŭ găsit un element puternic şi lesne de cîştigat causeĭ lor. Asuprirea naşte patimĭ,

www.digibuc.ro

urĭ, dorinţe de răsbunărĭ; cine are abilitatea a le exploata, ştie să tragă toate foloasele de pe urma lor.

E de neapărată trebuinţă ca în administraţia comunală, să se simplifice cît maĭ mult organismul şi să se introducă controlul cel maĭ riguros; ca primarul, executorul decisiunilor consiliuluĭ, să fie numit de guvern dintre consilieriĭ aleşĭ de comună, dacă va întruni condiţiunile ce se vor stabili pentru admiterea în aceste funcţiunĭ, saŭ în afară de consiliŭ, dacă nu se va găsi niciunul ca să întrunească acele condiţiunĭ.

Asemenea e de neapărată trebuinţă ca administraţiunea judeţelor să fie simplificată şi supusă unuĭ control serios.

Numărul membrilor e prea mare atît la consiliile judeţene cît şi la consiliile comunale; el trebue redus la treĭ, pentru comunele rurale şi la cincĭ pentru cele judeţene. Şi unele şi altele însă, să fie răspunzătoare de orĭ-ce prejudiţiŭ ar causa comuneĭ saŭ judeţuluĭ din neglijenţă, incapacitate saŭ rea credinţă.

Să se dea tuturor autorităţilor, funcţionarilĭ neapărat trebuincioşĭ ca să dispară cu desăvîrşire clasa candidaţilor, carĭ sunt mijlocitoriĭ abusurilor făcute de funcţionarĭ şi pe carĭ funcţionariĭ abuzivĭ, asvîrle toată răspunderea neglijenţeĭ şi releĭ lor credinţe.

Să se pue odată capăt nestabilităţeĭ funcţionarilor, printr'o lege care să le garanteze dreptul cîştigat şi să nu maĭ poată fi înlocuiţĭ şi lăsaţĭ pe drumurĭ de cît pentru vine bine constatate, fie orĭ-cît de uşoare.

www.digibuc.ro

Atunci și numai atunci vom avea funcționari capabili, activi, cinstiți și cu experiența necesară, mai ales în administrația propriu zisă și în special în poliție.

Să se aplice cu cea mai mare rigoare și la nevoe să se agraveze, pedepsele pentru călcarea proibițiunilor legei cu privire la jocurile de noroc, la beție, la libertinagiu și la toate viițiurile.

Să se înalțe prestigiul autorității, pedepsindu-se fără cruțare excesele de zel, abusurile de putere, precum și toate infracțiunile la regulamentele de serviciu și de disciplină ierarchică.

Să se constitue, pentru siguranța și desvoltarea comerciului și a creditului, un control mai eficace asupra străinilor și mai ales a evreilor, ca să nu se permită exercițiul acestei profesiuni, de cît celor cari presintă garanții de bună purtare.

Se cer asemenea garanții de la debitanții de tutunuri, circiumari și alți negustori; de ce nu s'ar generalisa această măsură, cu condițiunea însă, ca să nu rămîe o simplă formalitate?

Să se impue tuturor institutorilor și institutoarelor și tuturor învățătorilor și învățătoarelor, ca să frecuenteze cu elevii lor, serviciul religios, la cea mai apropiată biserică, în toate Duminicile și sărbătorile prăsnuite, obligîndu-se a face chiar predici acolo unde preoții, nu sunt în stare să le facă.

Să se caute a se restringe numărul divorțurilor, fixîndu-se un număr de ani de viață conjugală după care cererile de di-

www.digibuc.ro

vorţ, să nu mai fie admisibile; asemenea să se fixeze şi un timp determinat de la căsătorie, după care soţii să nu mai fie admişi a intenta acţiunea de divorţ.

Să se prevadă între condiţiunile de admisibilitate şi înaintare în funcţiuni, o favoare specială pentru cei căsătoriţi şi să se combată prin toate mijloacele celibatul. Să se încurajeze înmulţirea populaţiunei, prin avantaje stabilite în favoarea părinţilor cu mulţi copii.

Să se regulamenteze de către ministerul domeniilor muncile agricole, ca lucrările să se facă în conformitate cu prescripţiunile regulamentului şi ca seminţele să fie de bună calitate.

Să se impună chiar, variaţiunea semănăturilor şi odihna unei porţiuni de loc pe proprietăţile, cari trec peste o întindere de X, pentru ca forţele productive ale pământului să nu fie sleite, prin abusul de cultură saŭ cultura aceloraşi articole.

Să se planteze toate drumurile din comune; toate şoselele comunale şi judeţene; toate şoselele naţionale şi toate şoselele căilor ferate; să se planteze de asemenea şi toate locurile necultivabile din raionul comunelor rurale.

Să se impuie proprietarilor de moşii şi arendaşilor statului, ca să cultive pe o întindere determinată de teren, articole pentru cari pământul ar fi adaptabil, dar cari nu se cultivă, pentru a se introduce nouĭ culturĭ şi a se procura ţăranilor mijlocul d'a găsi seminţele pentru aceste culturĭ.

www.digibuc.ro

Să se încurajeze proprietarii, prin scutiri și concesii, ca să exploateze ei proprietățile lor. E învederat, că venind zilnic în contact cu sătenii, ei vor căuta a 'i povățui părinteşte la îndeplinirea datoriilor lor şi vor exercita o bine-făcătoare influenţă asupra moralisărei lor.

Administraţiunea Domeniilor Coroanei oferă proprietarilor noştri, cel mai eloquent exemplu, de cum trebue administrate proprietăţile rurale. Circulările d-lui Ioan Kalinderu, adresate agenţilor administraţiunei, cu privire la atribuţiunile lor şi la modul cum trebuie să şi le îndeplinească, constituesc un sistem saŭ un cod de administraţiune, pe care ar trebui să 'l adopte toţi proprietarii agricoli, atît în interesul lor moral şi material, cît şi interesul moral şi material al ţăranilor.

Proprietarul nu trebue să se ocupe numai de interesul lui material exclusiv; el este dator, datorie morală bine înţeles, ca să serve de învăţător şi de exemplu, muncitorilor după proprietatea sa, dîndu-le învăţături şi poveţe folositoare şi îndemnîndu-i la bine.

Bisericile după domeniile Coroanei, zestrea lor, întreţinerea lor; şcolile după domenii, zestrea lor şi întreţinerea lor; alegerea personalului din serviciul bisericei şi al şcoalei; supravegherea şi controlul lor; meseriile şi industriile introduse de administraţie, sistemul de cultură, sistemul de întreţinerea şi creşterea vitelor etc., sunt nepreţuite modele, pe carî ar trebui să le imite toţi proprietarii, ca să-şi degreveze

www.digibuc.ro

moşiile de sarcinĭ, să le sporească venitul, să le ridice creditul şi să le constitue titlurĭ la iubirea şi recunoştinţa ţăranilor.

Să se pue în fine margine abuzuluĭ de tipar, licenţeĭ imorale, care nu maĭ respectă nicĭ patrie, nicĭ religiune, nicĭ pe străbunĭ nicĭ pe strănepoţĭ; nicĭ datine, nicĭ instituţiunĭ, nicĭ guvern nicĭ guvernaţĭ; nicĭ familia nicĭ publicul şi care batjocoreşte nepedepsit totul, introducînd corupţiunea în toate.

Opera de regenerare morală e, poate, maĭ grea, de cît acea o renaşterei noastre politice. Cel care o va săvîrşi, va avea un titlu egal la admiraţia şi recunoştinţa posterităţeĭ, ca şi aceia carĭ ne-aŭ redat independenţa, ne-aŭ încununat cu glorie şi aŭ ridicat naţiunea la demnitatea de regat.

www.digibuc.ro

TABLĂ DE MATERIÏ

		Pagina
	Furia Suicidiuluï	3
	Causele Suicidiuluï	8
I	Slabirea sentimentuluï religios.	9
II	Defectele educaţiuneï	17
III	Abusul de tipar.	27
IV	Pasiunile politice	36
V	Reaua întocmire a învăţamîntuluï şi excesiva extensiune ce i s'a dat.	43
VI	Luxul	53
VII	Citirea romanţelor	61
VIII	Jocurile de noroc.	71
IX	Viţiul bauturilor spirtoase.	82
X	Libertinagiul.	88
XI	Venalitatea, hatîrul, excesul de zel şi abuzul de putere	95
	A. Venalitatea	96
	B. Hatîrul	102
	C. Excesul de zel.	109
	D. Abuzul de putere	113
XII	Condiţiile sanitare	125
XIII	Emigraţiunile şi imigraţiunile	134
XIV	Lenevia	146
XV	Miseria.	158
	Conclusiune.	169

www.digibuc.ro

ERATĂ

Pagina	Rîndul	In loc de	Sa se citească
34	31	ladistrugerea	la distrugerea
50	1	celeĭ	releĭ
59	14	munte	munca
72	33	judecatorilor	jucatorilor
77	35	proprietarilor	proprietaţilor
78	36	a preducţiuneĭ	producţiuneĭ
79	24	de	din
80	13	judecatorilor	jucatorĭ
96—97	1	întinde	întinsa
109	24	contravenienţe	contravenţii
128	3	feti ei	fetiţei

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro